

katternö

1 • 2025 Pohjalainen lehti

Kahdeskymmenesensimmäinen vuosikerta

**Olemme
kaikki
Sursillejä**

**Jäähyväiset
sähkö-
aarteelle**

Terttu
elää omaa elämäänsä

Näin sanovat murreasiantuntijat

Esse Elektro-Kraftin,
Herrforsin, Kruunupyyn
Sähkölaitoksen,
Uudenkaarlepyyn
Voimalaitoksen ja Vetelin
Energian asiakkaille.

Kolme kysymystä...

STEFAN INGVES
Varttunut Vaasassa, Ora-
vaisissa ja ennen kaikkea
Närpiössä. Toiminut Ruot-
sin keskuspankin pääjoh-
tajana 17 vuotta, Kansain-
välisen valuuttarahaston
osastonjohtajana, kes-
kuspankin varapääjoh-
tajana, Ruotsin ”pankki-
kriisiavun” pääjohtajana,
talousneuvoksena, Base-
lin pankkivalvontakomi-
tean puheenjohtajana ym.

Mitä Pohjanmaa merkitsee sinulle?

Asuin Pohjanmaalla lapsuuteni tärkeimmät kehitysvuodet, ja olen omaksunut pohjalaisen elämäntavon. Kaikki ovat yhtä arvokkaita, älä kumarru herroja, tee kovasti töitä ja hoida asiat kerralla oikein. Jos sinulla on sanottavaa, sano se lyhyesti ja suoraan ja pysy asiassa. Älä odota kiitosta, kaikki tekevät aina parhaansa. Täytyy ymmärtää, milloin asiat ovat ”pakottavia”. Työt täytyy tehdä, eikä mikään voi odottaa. Luther istuu korvan takana ja valvoo, että kaikki tehdään oikein.

Tämä ja paljon muuta ovat muodostaneet eräänlaisen eetti-
sen ja moraalisen perustan, josta on ollut suurta hyötyä monissa
vaikeissa ja merkittävässä päätöksissä, niin pienissä kuin suu-
rissakin. Samalla kaikissa kulttuureissa ja tilanteissa ei voi olla
liian suorasukainen, joten terävät kulmat ovat vuosien saatossa
hieman hioutuneet.

Lähes 30 vuotta keskuspankkimaailmassa, mitä olet oppinut?

Keskuspankkimaailmassa päätehtävänä on varmistaa, että raha
toimii. Kansalaisten tulee voida pitää rahaa ja sen toimivuutta
itsestään selvyytenä. Tämä on yhteiskunnallinen tehtävä, jota ei
koskaan saa unohtaa.

Olen käyttänyt tätä lähtökohtaa sekä arjen että kriisien käsit-
telyyn. Se ei ole aina helppoa, ja kun tekee päätöksiä, tulee aina
myös arvostelua. Se täytyy kestää, sillä se kuuluu työhön.

Samalla omien mielipiteiden ja päätösten välillä voi olla eroja.
Tämä pätee kaikissa organisaatioissa. Epävarmassa maailmassa
täytyy olla valmis kaikkeen. Kun on hierarkiassa korkealla, on
aina vastuussa. Täytyy luottaa työtovereihin ja puolustaa heitä,
kun myrskyä. Lyhyesti sanottuna täytyy osata, tahtoa, uskaltaa
ja jaksaa.

Mitä elämäntavoa sinulle merkitsee?

Elämäntavoa on monia eri asioita. Se on varhainen toukokuun
aamu, kun kiurut laulavat, valkokuokot ja rentukat kukkivat ja
pyöreäilet riimukivien ohi Uplannissa keskittyen hetkeen, ennen
kuin elämän monet vaatimukset tunkeutuvat mieleen. Se on Jussi
Björlingin laulaman Helmenkalastajien dueton kuunteleminen.

Mutta se voi myös tarkoittaa köyhien maiden ongelmien rat-
kaisemista aivan toiselta puolelta maailmaa. Eikä vähiten sitä
iloa, jonka saa, kun seuraa lastensa ja lastenlastensa askeleita
maailmalle.

Sisältö

Karolina Isaksson

Näin samanlaisia olemme ... 4

Paluu puskurivaltioksi ... 5

Aivan oma kielensä ... 6

Kun Ähtävän jokilaakso synnytti Pietarsaaren ... 12

Lampaasta langaksi, vainiolta vyyhdiksi ... 16

Ingela Nyman elää ja hengittää murretta ... 22

Terttu kulkee omaa polkuaan ... 24

Niskuroivan nuorukaisen karut kokemukset ... 30

Onko tuulivoima puhaltamassa itsensä pois ... 38

Saksan energiapolitiikan logiikkaa on vaikea ymmärtää ... 40

Jäähyväiset sähköarteelle ... 42

Aika oppia, mitä energia on ... 45

Herrforsin asiakaspalvelulle uusi palkintosija ... 48

Sukutarinoita: Kaikki me Sursillit ... 50

Katset luontoon: Metsäkauriin kaupungistuminen ... 52

Katternö 1 • 2025 Vastaava julkaisija Roger Holm, Kauppiaankatu 10, 68600 Pietarsaari, puh. (06) 781 5300, fax (06) 781 5322, roger.holm@herrfors.fi, www.katterno.fi
Osoitteenmuutokset Amanda Öst, puh. 044 781 5351, amanda.ost@herrfors.fi
Projektipäällikkö Svenolof Karlsson, www.storkamp.com **Toimittajat** Svenolof Karlsson, Sonja Finholm, Susanne Strömberg **Suomenno** Erika Bertell **Layout** Gun-Marie Wiis, Kaj Frilund **Kansikuva** Päivi Karjalainen **Paino** Forsberg Printed Communication, 2025

Katternö-lehti on luettavissa myös verkkoversiona, katso www.katternodigital.fi
Lehden aiempia numeroita on luettavissa osoitteessa www.katterno.fi

Toimivat sähkömarkkinat

SÄHKÖN MARKKINAHINTA oli keskimäärin 46 euroa/MWh vuonna 2024. Käytännössä hinnat ovat palautuneet samalle tasolle kuin ennen energiakriisiä. Vaikka keskihinta onkin sama, markkinoilla on tapahtunut perustavanlaatuisia muutoksia. Sähköjärjestelmässämme on lähes aina ylitarjontaa silloin, kun tuulivoima tuottaa suurella kapasiteetilla. Syynä on tuulivoiman rakentaminen ja viime vuosina myös aurinkovoiman lisääntyminen.

Tämän seurauksena sähkön hinta putoaa nolleen tai muuttuu negatiiviseksi. Samaan aikaan hinta nousee jyrkästi silloin, kun tuuli ei puhalla ja sähköjärjestelmässämme on tehopula, joka on täytettävä kalleimmilla tuotantomuodoilla, usein tuonnin kautta. Hintavaihtelun piikit johtuvat siitä, että Suomen säästä riippumattomat lauhdevoimalaitokset on suljettu kannattamattomina.

Tämä vaihtelu, eli sähkön hinnan volatilitteetti, alkoi vuoden 2021 loppupuolella ja on sen jälkeen kasvanut jatkuvasti tuulivoiman lisääntymisessä. Tuulivoiman uusia suuria investointipäätöksiä ei ole tehty vuosiin, koska markkinatilanteen perusteella uuden tuulivoiman rakentaminen ei yksinkertaisesti ole ollut kannattavaa. Rakenteilla olevat tuulivoimapaistot perustuvat pääosin aiemmin tehtyihin päätöksiin.

Uuden tuulivoiman rakentaminen suuremmissa mittakaavoissa vaatii jonkin suuren vetykaasuhankkeen toteutumisen. Kirjoitin tästä dilemmasta edellisessä pääkirjoituksessani.

KORKEA VOLATILITEETTI on toisaalta avannut uusia mahdollisuuksia. Suomessa on jo noin 1 000 MW sähkökattiloita, jotka tuottavat kaukolämpöä silloin, kun sähkö on halpaa. Biopolttoaineiden hinnat nousivat kestävämmälle tasolle venäläisen metsähakkeen tuonnin päättyttyä, minkä seurauksena sähkökattiloilla tuotettu kaukolämpö on nykyään pitkinäkin jaksoina edullisempaa kuin biopolttoaineilla tuotettu.

Siksi uusia sähkökattiloita rakennetaan nyt nopeasti ympäri Suomea, ja asennettu teho tulee oletettavasti moninkertaistumaan tulevina vuosina. Erilaisia energiavarastoja, sekä lämmön että sähkön osalta, voidaan rakentaa sähkön ollessa halpaa ja käyttää sen ollessa kallista.

Fingridin kasvavilla reservimarkkinoilla on tässä keskeinen rooli. Ylivieskan sähkökattilat ovat olleet meillä Herrforsissa käytössä viime syksystä lähtien, ja niihin voidaan varastoida myös lämpöä. Lisäksi otamme pian käyttöön sähkövaraston Oravaisissa. Nämä järjestelmät osallistuvat yhdessä Fingridin reservimarkkinoille.

Kun yhä suurempi osa halvasta sähköstä hyödynnetään ja sitä varastoidaan kasvavissa määrin eri muodoissa, voimme vastaavasti vähentää sähkönkulutustamme tehopulan aikana. Tämä kehitys tapahtuu asteittain ja markkinapohjaisesti, ja uusia ideoita syntyy niin kauan kuin sähkömarkkinat tarjoavat taloudellisia kannustimia, joita voidaan hyödyntää.

Myös yksityishenkilöt edistävät tätä kehitystä. Nykyään yli kolmannes suomalaisista on pörssisähkösopimuksen piirissä, ja he voivat saavuttaa 10–20 prosentin säästön markkinoiden keskihintaan verrattuna ohjaamalla sähkökäyttöään halvemmille tunneille. Herrforsin uusi sovellus auttaa tässä erityisesti sähköauton omistajia, sillä sovellus huolehtii automaattisesti siitä, että lataus tapahtuu vain halvimpina tunteina.

ROGER HOLM, toimitusjohtaja, Herrfors

Puhutko murretta?

Maritta Kortteenperä, Veteli

”Kyllä puhun, mutta koska olen asunut niin monessa eri paikassa, minulla ei ole puhdasta murretta. Suomeni on sekoitus vähän kaikkea. Olen syntynyt ja kasvanut Hämeen Sysmässä, äitini on kotoisin Karjalasta ja ennen Veteliin muuttoa asuin jonkin aikaa Rovaniemellä. En oikeastaan tiedä, mikä Vetelin murretta luonnehtii, ehkä h-äänne? Kun puhun itse, puheeseeni lipsahtavat usein lyhytmuodot kuten *mie* (minä) ja *sie* (sinä).”

Eva-Stina Kjellman

Håkan Huldén, Alaveteli

”Aina ja kaikkialla! En ole vielä törmännyt tilanteeseen, jossa Alavetelin murre ei kävisi – paitsi ehkä Teerijärvellä. Ja en ole ainoa. Useimmat alkuuperäiset alaveteliläiset ovat ylpeitä murteestaan ja käyttävät sitä päivittäin. Se on suora ja helppo ymmärtää. En vaihda kieltä edes asioidessani kaupungissa. Alavetelin murre on yksinkertaisesti *gårr bra* (todella hyvä).”

Pentti Virtanen, Pietarsaari

”Kyllä, sekä suomeksi että ruotsiksi. Kieleeni ovat vaikuttaneet useat eri alueet ja maat. Asun itse Pietarsaareissa, mutta sisaruskeni ovat levittäytyneet ympäri maailmaa. Olen nykyään täysin kaksikielinen, mutta suomi on ehkä hieman vahvempi. Suomea puhun eräänlaisella sekoitetulla Jyväskylän murteella. Vanhempani olen täysin suomenkielisiä ja muuttivat tänne, kun olin pieni. Jyväskylän suomea luonnehtivat sanat *mie* (minä) ja *sie* (sinä).”

Näin samanlaisia olemme

Suomi ja Ruotsi ovat kaksi maailman edistyneimmistä yhteiskunnista, mutta joissain asioissa eroamme toisistamme, kirjoittaa Bi Puranen, World Values Survey -tutkimushankkeen pääsihteri. Ruotsalaiset ovat individualistisempia ja konsensushakuisempia, suomalaiset kollektivistisempia ja suorapuheisempia.

ENSİKOSKETUKSENI suomeen tapahtui vuonna 1962, kun teimme kolmannella luokalla luokkaretken Vaasaan. Nousimme *M/S Kors-holm III* -laivaan Uumajan Tullkamarenista ja saavuimme noin neljä tuntia myöhemmin kunnan ystävyyskaupunkiin Vaasaan. Vierailimme kaupungintalolla ja kirkossa ja söimme jäätelöä torilla, ennen kuin tapasimme samanikäisiä oppilaita aivan kirkon vieressä sijaitsevassa koulussa. Nukuimme myös yön koulun liikuntasalissa.

Se oli hieno matka, mutta se ei tunnut mitenkään erilaiselta tai eksoottiselta, vaikka olin ensimmäistä kertaa elämässäni toisessa maassa. Kaikki kohtaamani ihmiset puhuivat ruotsia, vaikkakin laulavammalla tavalla. He olivat kuin me.

Tämä ensikosketukseni suomalaisen todellisuuteen on poikinnut lukuisia muita kohtaamisia. Olen asunut Tornionlaaksossa monta vuotta

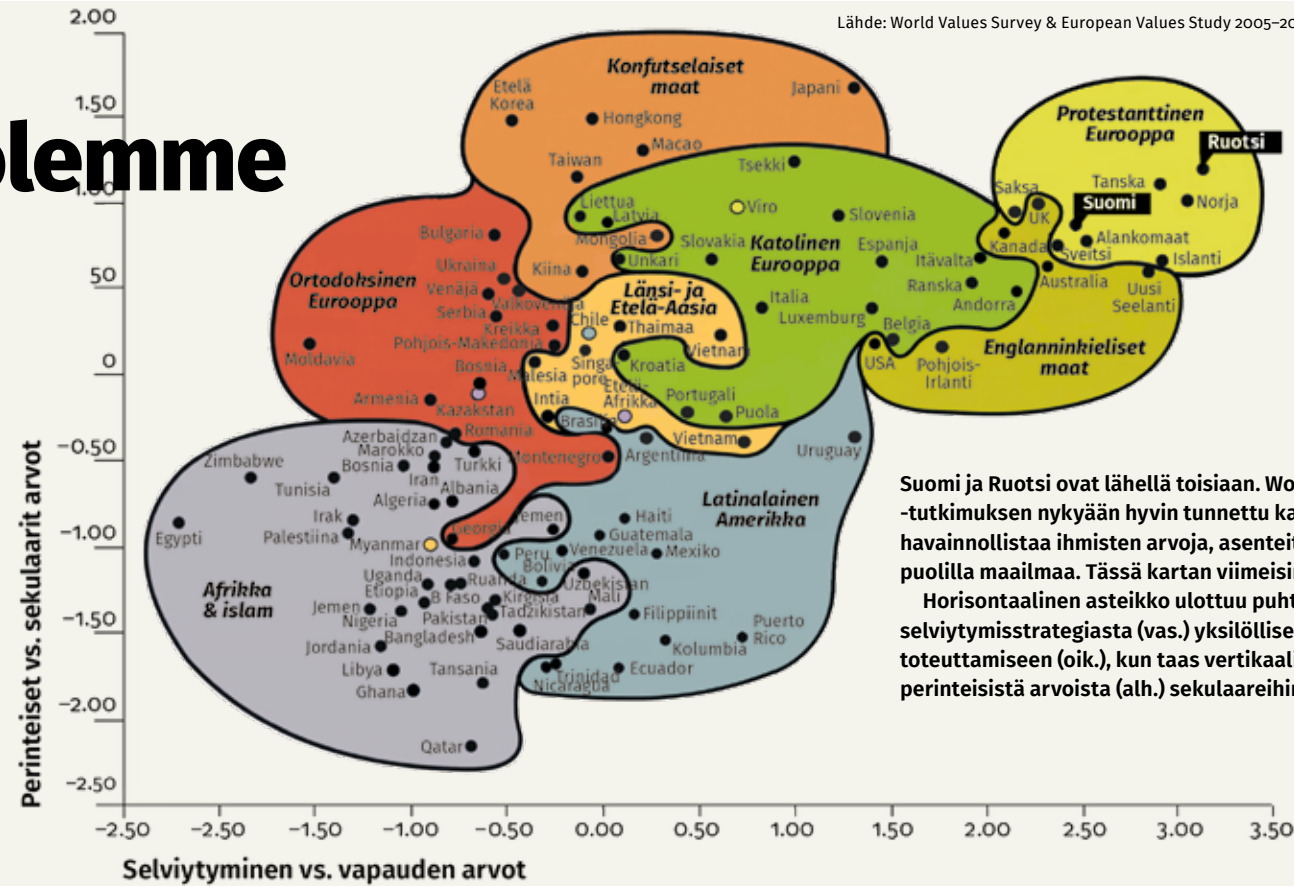
Bi Puranen asui 10 tutkijavuoden aikana Haaparannalla ja Armasjärvellä. Tukholman yliopiston dosentti ja Ranskan Sophia Antipolis -tiedepuiston Theseus-instituutin professori. World Values Survey -tutkimushankkeen pääsihteri v. 2000 lähtien.

ja tutustunut suomalaiseen kirjallisuuteen, kulttuuriin ja historiaan, mutta ennen kaikkea suomalaisiin sekä ammatillisesti että yksityisesti. Monista on tullut elinikäisiä ystäviäni. Naapurikansoina samankaltaisuutemme ovat tietenkin silmiinpistäviä. Vuosien varrella on kuitenkin noussut esiin joitain selkeitä eroja. Osa näistä eroista on vahvistunut sitä mukaa kun olen tutkinut, miten ihmiset vastaavat suureen globaaliin World Values Survey -arvotutkimukseen, jossa kysytään ihmisten sisimmistä ajatuksista ja ihanteista. Lyhyesti ja yleistäen voidaan sanoa, että ruotsalaiset ovat individualistisempia ja konsensushakuisempia, kun taas suomalaiset ovat kollektivistisempia, suorapuheisempia, sitkeämpiä ja periksiantamattomampia.

Tämä on tietenkin subjektiivinen kuva, jonka väestöt itse tarjoavat – mutta kuka sen kiistäisi?

SAMANKALTAISUUDET: Suomalaiset ja ruotsalaiset suhtautuvat yhtä skeptisesti auktoriteetteihin. Noin kolmasosa molemmissa maissa katsoo, että auktoriteetteja tulisi kunnioittaa enemmän, kun taas toinen kolmasosa ei ole samaa mieltä. Loput eivät oikeastaan välitä. Tämä on huomattava ero maailmanlaajuiseen keskiarvoon nähden, jossa peräti 85 % pitää auktoriteettien kunnioittamista tärkeänä.

Toinen alue, jossa olemme yksimielisiä, koskee demokratiaa ja sananvapautta. Tämä pätee esimerkiksi naisten ja miesten yhtäläisiin oikeuksiin tai kaikkien kansalaisten mahdollisuuden valita johtajansa vapaissa vaaleissa. Molemmat maat vastustavat voimakkaasti ajatusta, että uskonnolliset johtajat tulkitisivat lakeja tai että armeija ottaisi vallan hallituksen ollessa epäpätevä.

Lähde: World Values Survey & European Values Study 2005–2023

Suomi ja Ruotsi ovat lähellä toisiaan. World Values Survey -tutkimuksen nykyään hyvin tunnettu kartta, joka havainnollistaa ihmisten arvoja, asenteita ja uskomuksia eri puolilla maailmaa. Tässä kartan viimeisin päivitys (ns. 8. aalto). Horisontaalinen asteikko ulottuu puhtaasta selviytymisstrategiasta (vas.) yksilölliseen itsensä toteuttamiseen (oik.), kun taas vertikaalinen asteikko kulkee perinteisistä arvoista (alh.) sekulaareihin arvoihin (ylh.).

Vaikka puolustusyhteistyö on lähentänyt Suomea ja Ruotsia, Suomen identiteettiä leimaa yhä pitkän itärajan muodostama jyrkkä railo. Tästä näkökulmasta Suomi voidaan lukea samaan ryhmään itäisen Keski-Euroopan kanssa, sanoo Mikko Majander.

KANSALLISET ominaispiirteet ovat melkoisia yleistyksiä, sellaista kansakunnan syvävirtaa, jota vasten päivänpolitiikka näyttää pinta-kuhuna. Toki niitä voidaan havainnoida arkisissa suhtautumistavoissa, mutta tosimitteellä identiteetit puskevat esiin vasta kohdattaessa kriisejä tai myllerryksiä.

Miksi Suomi ja Ruotsi asennoituvat koronapandemiaan eri tavoin, vaikka ne ovat yhteiskuntamalliltaan kovin samankaltaisia? Miksi Suomi oli Ruotsia notkeampi hakeutumaan aikanaan EU:n ytimiin yhteisvaluutaa myöten tai Naton jäseneksi Venäjän hyökättyä Ukrainaan?

Vaikka kulttuurin perusta on

paljolti yhteneväinen, mentaalista muistia ehdollistaa historiallinen kokemus. Sen valossa Ruotsi on vanha suurvalta ja myöhemmin Pohjolan suojaisa keskusvaltio, kun taas Suomea on koetellut geopolitiittinen sijainti läntisen ja itäisen sivistyspiirin rajamaana.

SOTILAALLISESSA liittoutumisprosessissa tähdenneittiin molemmin puolin Pohjanlahtea, että naapurusten oli hyvä edetä yhtä jalkaa ja käsi kädessä kohti samaa ratkaisua. Käytännössä näin myös tapahtui, vaikka Turkin venkoiluillaan hiukan sotki askelmerkkejä.

Suomen ja Ruotsin keskinäiseen solidaarisuuteen ei tästä jäänyt sellaisia ryppyjä, joita jotkut yhä muistelevat EU-jäsenyyden hakemisen alkuvaiheesta. Päinvastoin, suhteiden on hehketetty olevan läheisemmät kuin koskaan sitten yhteisen valtakunnan hajoamisen 1800-luvun alussa.

Vieläpä tasavertaiselta pohjalta ilman aikansa eläneitä iso- tai pikkuvelikomplekseja. ”Itse asiassa näyttää siltä, että Ruotsissa on tällä hetkellä aika coolia olla suomalainen”, Alexander Stubb tulkitsi vai-

Paluu puskurivaltioksi?

kutelmiaan, kun hän keväällä 2024 teki ensivierailunsa presidenttinä naapuriin.

NIIN TERVETULLUT kuin Suomi-kuumi onkin, se ei välttämättä poraudu paljoakaan pintaa syvemmälle. Mielipidetutkimukset viittaavat siihen, että ruotsalaiset halusivat kylä tietää enemmän Suomesta, mutta ovat valmiita näkemään kovin vähän vaivaa sen eteen.

Kulttuurisesti Ruotsi on varsin itseriittäinen. Siinä missä suomalaiset ahmivat naapurinsa dekkareita ja tv-sarjoja, ruotsalainen viihdeteollisuus kilpailee eri liigassa yhdessä suuren maailman kanssa.

Matkasuunnitelmat Suomen suuntaan eivät näytä olevan kasvussa, eivätkä kaikki suinkaan tiedä, että täällä puhutaan ruotsia toisena kansalliskielenä.

Turvallisuusnäkökohtien voimistuminen on itse asiassa vahvistanut varsin perinteistä kuvaa, jossa Suomen rooli on toimia puskurina Venäjän ikaikaista uhkaa vastaan. Suomen sotahistoriallakin riittää Ruotsissa harrastajia, kun omista sotaponnisteluista on kulunut jo vuosisatoja.

Hyvin hoidetusta puolustuskyvystä ja -tahdosta sopii suomalaisten olla ylpeitä, mutta karuksi jää, jos kansallinen identiteetti ripustuu lähinnä talvisodan ja sotilaskuntoisuuden varaan. Satunnainen mitali jääkiekkokisoista on kovin laiha lohtu, kuin lisäprenikka sankarikansan rintaan.

RAJAMAAN peruskysymys on kuulunut, onko Suomi neljäs Baltian maa vai viides pohjoismaa? Avain Suomen 1900-luvun menestystarinaa löytyy siitä, että sen onnistui rimpulla Saksan ja Venäjän väliseltä sotatietä samaan alueelliseen ryhmittymään Skandinavian kanssa.

Kommunismien ja Neuvostoliiton romahdettua Itämeren piirin jakolinjojen odotettiin hälvenevän sitä mukaa, kun Baltian maat ja Puola demokratisoituisivat ja vaurastuisivat osana yhdentyvää Eurooppaa.

Venäjän hyökkäävä voimapolitiikka on yhdistänyt rintamaa, mutta myös muuttanut mentaalista maisemaa.

Vaikka puolustusyhteistyötä ja kohtalonyhteyttä Ruotsin kanssa on jo vuosia hitsattu saumattomaksi ja Natossa maat ovat saman komento-rakenteen alla, Suomen identiteettiä jäsentää jälleen ennen muuta pitkän itärajan jyrkkä railo.

Sen perspektiivistä Suomi sijoittuu helposti samaan viiteryhmään itäisen Keski-Euroopan kanssa, arvaamattoman Venäjän ja Eurooppaa halkovan uuden rautaesiripun varjoon.

MIKKO MAJANDER

Mikko Majander on Helsingin yliopiston poliittisen historian dosentti ja ajatushautomo Magman yhteiskunta-analyttikko. Hän on julkaissut mm. *Komplekseja, hiljailua ja kumpannutta Suomen ja Ruotsin suhteissa* -kirjan vuonna 2020.

Aivan oma kiелensä

Olemme, mitä puhumme. Monille meistä murre on ensimmäinen kieli; se, joka osuvimmin ilmaisee, mitä todella tunnemme ja mitä haluamme sanoa.

Tapasimme muutamia Suomen murreasiantuntijoita ja opimme, että sanoilla ja ilmauksilla voi myös leikitellä.

Caroline Sandström, Therese Leinonen ja Janina Andersson, jotka työskentelevät ruotsin murreasiantuntijoina, ovat valinneet RAMA-sanan suosikikseen. Anna Ryödi, Heikki Hurta ja Kirsti Aapala, jotka työskentelevät suomen murreasiantuntijoina, ovat päätyneet NETTAIN-sanaan.

Eräs erityinen sana on ”mossja”, jota valmistettiin salaa yöllä kuunvalossa.

Olemme Kotimaisten kielten keskuksessa (Kotus) Helsingissä. Suomen- ja ruotsinkieliset kielen asiantuntijat istuvat täällä vierekkäisissä työtiloissa. Päivän teemana ovat murteet, ja pääsemme myös näkemään varsinaisen aarreaitan: arkiston, johon on järjestelmällisesti tallennettu miljoonia murrettietoja.

Suomen murteiden sana-arkistossa aakkosjärjestyksessä ensimmäinen murren sana on *a* (jota on käytetty kaakkoismurteissa sekä huudahduksena ’kas, no’ että konjunktiona ’mutta’) ja viimeinen taas purjehdussanastoon kuuluva *öövramärssyseili* (ylämäärssypurje; merkitty muistiin Raumalta). Suomenruotsin murteiden arkiston ensimmäinen sana on *abbal* (’kömpelö esine, möhkäle, epäsiisti henkilö’; merkitty muistiin Munsalasta ja

Ähtävältä) ja viimeinen *öxel* (’olkapä, hartia’; merkitty muistiin Tammisaaresta).

Suomen murteiden sanakirjaa on ilmestynyt tähän mennessä hakusanaan *noukkia* asti. Käsikirjoitus on menossa p-alkuisissa sana-artikkeleissa. Ero johtuu siitä, että näiden kahden prosessin välivaihe – lopputarkistus – vie runsaasti aikaa.

Ruotsinkieliset toimittajat ovat ehdineet *Ordbok över Finlands svenska folkml* -sanakirjaan s-alkuisiin hakusanoihin. Suomen murteiden sanakirjan aineisto on kuitenkin huomattavasti laajempi: suomenruotsin murrettietoja on ”vain” noin miljoona, kun taas suomen murteista niitä on yli kahdeksan miljoonaa, kertovat Kirsti Aapala ja Caroline Sandström, näiden kahden sanakirjan päätoimittajat.

S-kirjain on ruotsin kielessä erityisen työläs, koska juuri sillä alkavia sanoja on aineistossa eniten. Suomen kielessä on taas eniten k-alkuisia sanoja.

Kirsti Aapala selailee sanakirjaa ja pysähtyy sanaan *kuupano*, joka on yksi esimerkki siitä, kuinka paljon kielillämme on ollut kosketuksia toisiinsa. Emme ole aiemmin kuulleet tätä sanaa suomeksi, mutta kun yhdistämme sen pohjalaiseen ruotsinkieliseen sanaan *kopa*, ymmärrämme yhteyden.

Kuupano ja *kopa* tarkoittavat molemmat pientä vastikään korjattua heinäkasaa.

Toinen vastaava esimerkki on lähinnä suomen keskipohjalaismurteissa käytetty sana *nettain*, joka juontaa juurensa englannin *necktie*-sanasta ja on tullut Suomeen Amerikasta palanneiden siirtolaisten mukana. Myös ruotsinkielisellä Pohjanmaalla on vielä käytössä *nektaj* tai *nektaja*. Sana tarkoittaa tietenkin solmiota.

Toinen tunnettu sana, joka on tullut Pohjanmaan ruotsalaismurteisiin Amerikasta, on *mossja*, joka on lainaa sanasta *moonshine* ja tarkoittaa kotipolttoista viinaa. Sellaista, jota valmistettiin salaa kuutamossa, jotta ei jääty kiinni.

KIELI JA MURRE ovat aina olleet identiteetin ilmentymiä ja osoittaneet, minne kuulumme. Saman murteen puhuminen luo yhteenkuuluvuuden tunnetta; olemme myönteisellä tavalla ”me”. Murre myös kertoo, mistä olemme kotoisin, sekä kirjaimellisesti että historiallisessa mielessä.

”Sanotaan, että suomenruotsin murteet olivat runsaimmillaan 1800-luvulla, koska ne perustuivat vanhoihin kirkkopitäjiin. Isonjaon yhteydessä, eli 1760-luvulta sata vuotta eteenpäin, syntyi uusia kyliä ja ihmiset joutuivat muuttamaan. Tämä synnytti myös uusia murteita”, kertoo Caroline Sandström.

Yleisesti ottaen murretta puhutaan enemmän siellä, missä ollaan vähemmän kosketuksis-

sa keskustajamiin, joissa taas on paine mukautua yhteiseen kielelliseen standardiin. Ei kuitenkaan ole sääntöjä ilman poikkeuksia.

SUOMEN KIELESSÄ on kaksi päämurrealuetta: läntinen alue, joka jakautuu kuuteen alaryhmään, ja itäinen alue, jossa on kaksi alaryhmää. Alaryhmät voidaan edelleen jakaa pienempiin osiin. Tämä näkyy hyvin Postin vuonna 1976 julkaisemassa postimerkissä (ks. viereinen kuva).

”Itämurteista toinen, Savon murre, erottuu muista murteista siinä, että sen maantieteellinen puhuma-alue on erityisen laaja. Savolaismurteiden alue muun muassa työntyy kiilamaisesti Ähtävän jokilaaksoa kohti Etelä-Pohjanmaan ja Keski-Pohjanmaan välissä. Esimerkiksi Lappajärvellä ja Vimpelissä puhutaan murretta, jossa on selvä savolainen vaikutus”, kertoo Heikki Hurttu, suomen murren sanakirjan entinen päätoimittaja.

”Murreraja on täällä vahvempi kuin missään muualla Suomessa. Tämä näkyy erityisen selvästi esimerkiksi Lapuan ja sen pohjoisnaapureiden, Alajärven ja Lappajärven välillä. Erona on muun muassa se, että eteläpuolella käytetään kieltosanaa *älä*, kun taas pohjoisessa sanotaan *elä*.”

Suomenruotsin puhuma-alueella on kymmenen murrealuetta ja noin 80 eri murretta. Vaikka murrealueet voivat näyttää pieniltä, vaihtelu on murteiden välillä hyvin suurta. Murteet ovat juurtuneet vahvasti ruotsinkieliselle Pohjois-Pohjanmaalle ja Suupohjan rannikkoseudulle, mutta myös monin paikoin Ahvenanmaalle, Turunmaalle ja Uudellemaalle.

”Lähes kaikilla suomenkielisillä alueilla puhutaan murretta jossain määrin. Vähintään puhujien intonaatiosta voi päätellä, mistä puhuja on kotoisin, vaikkapa Turusta, Tampereelta tai Kuopiosta. Esimerkiksi Mauno Koiviston puheen perusteella huomasi, että hän oli Turusta, vaikka hän ei puhunut varsi-

”Sipoon murre on äidinkieleni, ja on suuri ilo saada työssään olla päivittäin yhteydessä juuriinsa”, sanoo Caroline Sandström, *Ordbok över Finlands Svenska folkml* -kirjan päätoimittaja.

Sallassa kasvanut Kirsti Aapala, Suomen murteiden sanakirjan päätoimittaja, lisää: ”On erityinen tunne nähdä kotikunnasta kirjattu murren sana.”

naisesti murretta”, sanoo Heikki Hurttu.

KÄRJISTETYSTI voidaan todeta, että murteita on yhtä monta kuin kieltä puhuvia ihmisiä. ”Ei ole olemassa oikeaa murretta eikä murretta normiteta. Murre on tunneperäinen kieli, jonka on saatava elää jatkuvasti, sillä muuten se katoaa nopeasti. Murteentutkijana oppii suhtautumaan tähän aiheeseen nöyrästi”, sanoo Sandström.

Nykyäänkin murre on monille Suomessa ensimmäinen kieli – kieli, joka ilmaisee parhaiten tunteet ja jota puhutaan läheisten kanssa. Murteet kuitenkin usein hioutuvat pois koulukäynnin, koulutuksen ja elämän aikana.

”Tällä hetkellä tuntuu siltä, että murteet ovat aiempaa hyväksytympiä. Erityisesti 1950–1970-luvuilla monille oli

tärkeää osoittaa akateemista koulutustaan vaihtamalla kielimuotoa.”

Vaikka Caroline Sandström on omistanut koko elämänsä murteille ja rakastaa niitä, hän on sitä mieltä, että kaikkien tulisi oppia myös yleiskieltä ja että koulun tulisi tarjota molempia kieliä ilman arvolutauksia.

Hänen kollegansa Carola Åkerlund, joka on kasvanut Pietarsaareissa ja käynyt Lagmanin koulua, kertoo, että murre oli hänen ensimmäinen kieltänsä. Pietarsaarelaislapset eivät hänen muistikuvansa mukaan joutuneet puhumaan kirjakieltä edes oppitunneilla 1970-luvulla.

Heikki Hurttu mainitsee, että Kotuksen entinen johtaja Pirkko Nuolijärvi havaitsi 1980-luvun tutkimuksessaan, että Etelä-Pohjanmaalta Helsinkiin muuttaneet ihmiset säilyttivät useammin murteensa kuin savolaiset.

KOTUKSEN asiantuntijat ovat akateemiselta koulutukseltaan erilaisia, osalla on tohtorin tutkintokin, mikä ei merkitse, että murteiden tutkimusta voisi kuitenkin pitää varsinaisena eksaktina tieteenä.

Perusperiaatteena sanakirjatyössä on analysoida tarkasti jokainen tallennettu murren sana ja tarvittaessa perehtyä sen alkuperään. Käytännössä työ koostuu siitä, että jokainen arkistoon tallennettu sanalippu käydään huolellisesti läpi. Sitten päätehtään, mitkä sanat pääsevät sanakirjaan, selitetään kunkin sanan merkitys, luonnehditaan levikki ja tarvittaessa kuvataan sanan erilaiset äänneaset ja taivutus. Sanakirjaan mukaan otettavat murre-esimerkit havainnollistavat kulloisenkin sanan käyttöä ja merkitystä.

Suomenruotsin murteiden sanakirjan toimittaja Janina

Andersson esittelee käyttämäänsä tietojenkäsittelyohjelmaa. Jokaiseen ohjelmaan syötettyyn sanaan lisätään tunnistetut merkitsemään sanan ääntämistä ja taivutusta. Digitaalitekniikka on helpottanut työtä sekä mahdollistanut uusia tapoja hakea ja lajitella tietoa.

Pikahaku osoittaa esimerkiksi, että tietokannassa on 5 173 ruotsinkielistä sana-artikkelia, jotka liittyvät jollakin tavalla Purmon pitäjään.

Jokaisesta sanasta kirjoitetaan oma artikkelinsa, ja lopulta aineisto julkaistaan Kotuksen verkkosivustolla, jossa suomen- ja ruotsinkieliset sanakirjat ovat luonnollisesti erillään toisistaan.

MURRESANAKIRJAN työstämisessä on oletettavasti hyötyä siitä, että osaa itse murretta?

”Ehdottomasti”, sanovat sekä

SUOMEN KIELEN TUTKIMUS JA HUOLTO

1876–1976

SUOMEN MURREALUEET

0,80

SUOMI-FINLAND

Tämä vuoden 1976 postimerkki havainnollistaa selkeästi Suomen murrealueita. Värityttömät rannikkoalueet ovat ruotsin kielen hallitsemia.

Uutena trendinä on yhdistää murre englantiin

Helmi Helminen/Museovirasto

Tiesitkö?

Suomen kielen murteiden puhuma-alueet eivät noudata entisiä eivätkä nykyisiä maakuntarajoja.

Esimerkiksi savolaismurteita puhutaan Savon lisäksi Pohjois-Karjalassa, Keski-Suomessa, Kainuussa ja jopa Evijärvellä ja Lappajärvellä asti ns. savolaiskiilan alueella. Savolaiskiila erottaa keski- ja pohjois-pohjalaiset murteet eteläpohjalaisista.

Suomen kirjakieli on rakennettu tietoisesti usean murteen aineksista.

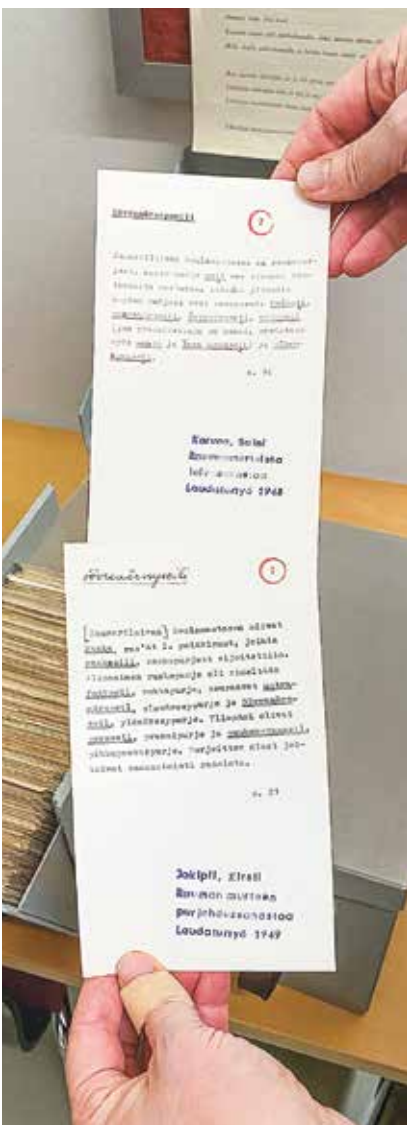
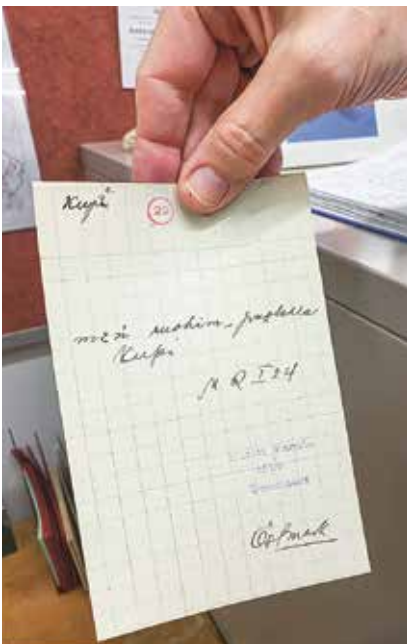
Lounais- ja hämäläismurteet ovat kuitenkin sanastoltaan lähempänä yleiskieltä kuin itämurteet, joiden vaikutus kirjasuomen kehittymiseen on myöhempiä. Tämä johtuu siitä, että kirjakielle pohjan luonut Mikael Agricola otti mallia Turun ja Viipurin seudun murteista, hänen jälkeensä tulivat hämäläiskirjoittajat, 1700-luvulla pohjalaismurteiden käyttäjät, ja 1800-luvulla alkoi itämurteiden vaikutus varsinkin Kalevalan ilmestyttyä.

Etelä-Pohjanmaan murteissa on joitakin arkaistisia piirteitä, joita ei esiinny muissa suomen murteissa.

Näitä ovat esimerkiksi inessiivin päätte -hna/-hna (johona, tuvah-nani) ja monikon 1. persoonan imperfektimuodot, joiden persoonapäätteessä on vain yksi m (ottima, saima).

KOTIMAISTEN KIELTEN KESKUS (KOTUS)

- Kehittää ja antaa suosituksia yleiskielestä ja virallisista nimityksistä.
- Antaa neuvontaa ja ohjausta kieli- ja nimikysymyksissä.
- Laatii sanakirjoja.
- Harjoittaa tutkimusta.
- Ylläpitää kieliarkistoja ja kokoelmia.
- Koordinoi saamelaiskielten, viittomakielten ja romanikielen lautakuntien työtä.
- Työskentelee sekä suomeksi että ruotsiksi.

Tyypillinen sanalippu, joita löytyy Kotuksen Suomen murteiden arkistosta kahdeksan miljoonaa. Sana "kupe" merkittiin muistiin Värmlandin Östmarkin metsäsuomalaisten keskuudesta Ruotsissa v. 1928. Se on peräisin ruotsin "gubbesta". Sana on merkitty muistiin myös Suomen suomenkielisiltä alueilta.

ruotsin- että suomenkieliset toimittajat.

Anna Ryödi, Suomen murteiden sanakirjan toimitussihteeri, kertoo joskus löytävänsä aineistosta virheitä yksinkertaisesti siksi, että jokin ei kuulosta oikealta. Hän on kotoisin Kauhaajoelta Etelä-Pohjanmaalta, jossa perinteisen murteen asema on edelleen vahva.

Carola Åkerlundilla on samanlainen kokemus. Hän saattaa joskus konsultoida kotiseudullaan Pietarsaareissa asuvia sukulaisiaan.

Erilaisten tsättitoimintojen ja sosiaalisen median käyttö on lisääntynyt, ja näissä viestintäkanavissa käytetty kirjoitettu kieli poikkeaa usein yleiskielestä. Tämä kehitys voi edistää murteiden käyttöä ja säilymistä.

"Kirjoitan yleensä murteella silloin, kun lähetän tekstiviestejä tai tsättiviestejä sukulaisilleni Pietarsaareen. Toisille murresanojen oikeinkirjoitus voi olla hankalaa, mutta minulle se on luonnollista. Ne tulee kirjoittaa kuten ne lausutaan. Hyvä vinkki on lukea lause ääneen", Åkerlund neuvoo.

Sandström kertoo uudesta kielitrendistä, "glokalisatiosta", eli oman paikallismurteen käyttämisestä omassa ympäristössä, mutta englannin puhumisesta muun maailman kanssa. Tämä on erityisen yleistä nuorten keskuudessa.

Suomen murrearkiston viimeinen sana aakkosjärjestyksessä on "öövramärsseyseili" Raumalta. Tämä purjetermi juontaa juurensa ruotsin "övernärsegeliin". Sellainen oli tavallinen suurissa purjelaivoissa, ja se mahdollisti tuulen maksimaalisen hyödyntämisen.

MITÄ sanakirjantoinnintajuus opettaa?

"Sitä saa melko erikoisen yleisivistyksen, joka on periaatteessa sata vuotta liian vanha", toteaa Kirsti Aapala, ja Caroline Sandström on samaa mieltä. Murteet liittyvät pitkälti arkiaskareisiin, käsityöhön, maa- ja metsätalouteen sekä niiden merkitykseen.

Tämä selittyy siitä, että murreanojen keräämisen aikoina keskityttiin erityisesti siihen, mitä pidettiin kansanomaisena ja alkuperäisenä osana talonpoikaiskulttuuria, josta lähes kaikkien suomalaisten juuret ovat lähtöisin.

Kun murreanojen keruutyö päättyi 1970-luvulla, työ siirtyi sanakirjahankkeisiin, jotka jatkuvat vieläkin. Ammattisanaston ja teknisten innovaatioiden osalta aikarajana pidetään ruotsalaismurteiden sanakirjassa vuotta 1930; sitä uudemmat sanat eivät pääse sanakirjaan. Suomen murteiden sanakirjassa ei viitata mihinkään tiettyyn vuosilukuun, mutta sanakirjaan ei sisälly aivan myöhäisen tekniikan tai hallinnon yleiskielis-lähtöistä terminologiaa.

Vaikka sanakirjan työstäminen on usein rutiininomaista, sanakirjantoinnintajat tekevät silti toisinaan odottamattomia löytöjä: vastaan voi tulla kiehtovia sanayhteyksiä tai sanalippuja, joiden sisältö on niin mielenkiintoinen, että se on näytettävä heti kollegalle.

Kotuksen tehtävänä on myös vastata murteisiin liittyviin tiedusteluihin. Tätä tehdään mielellään, mutta kaikkiin kysymyksiin ei kuitenkaan anneta vastausta.

"Saamme suomen murresanakirjan toimittajina usein journalisteilta tai mainosalalta pyyntöjä kääntää lauseita murteelle, mutta niistä meillä on tapana kieltäytyä", kertoo Kirsti Aapala.

MILLOIN murresanakirjojen odotetaan valmistuvan?

Suomenruotsin murteiden sanakirjan osalta aikataulu riippuu rahoituksesta, selittää Caroline Sandström.

"Meitä on vuosien mittaan ollut 3–4 toimittajaa, ja säästöpaikot ovat uhanneet toimintaa useaan otteeseen. Tällä hetkellä meillä on onneksi ulkopuolinen rahoitussopimus Svenska litteratursällskapet i Finlandin ja Svenska kulturfondenin kanssa. Niin kauan kuin valtio osallistuu rahoitukseen, rahastot kattavat kustannuksista puolet."

Suomenruotsin murteiden sanakirja valmistuu vuonna 2036, mikäli rahoitus jatkuu. Nykyisellään siinä on 79 500 sanaa, ja tavoitteena on päästä 120 000 saanaan. Ennen artikkelit julkaisiin painettuina kirjoina, mutta sanakirja on ilmestynyt pelkästään digitaalisessa muodossa vuodesta 2013 lähtien.

Suomen murteiden sanakirjan arvioidaan valmistuvan 2040-luvulla, jolloin sanojen määrä nousee noin 300 000:een. Digitaaliseen julkaisuun siirryttiin vuonna 2012. Hankkeessa on mukana 6–8 henkilöä.

MURRESANAKIRJOJEN toimittajien kanssa keskustellessa oivaltaa, miten palkitsevaa sanojen luokittelu ja niiden alkuperän selvittäminen voi olla, ja miten luovaa ja kekseliäitä esi-isämme ja -äitimme olivat ilmaistessaan tunteitaan ja ajatuksiaan.

Kun sanat eivät riittäneet tai olleet tarpeeksi ilmeikkäitä, kehitettiin uusia variaatioita ja niiden yhdistelmiä. Kielellinen mielikuvitus ja leikkillisuus toivat ilmaisuun terävyyttä sekä antoivat sanoille ja ilmauksille oman erityisen painokkuuden ja soinnin.

Vaikka sanat ja kielet voivat noudattaa järjestelmällisiä sääntöjä, todellisessa maailmassa ne ovat kuitenkin alisteisia jollekin voimakkaammalle – ihmisen ilmaisunhalulle ja luovuudelle.

SONJA FINHOLM
SVENOLOF KARLSSON

Astrid Reponen haastattelee murteen puhujaa Taneli Multiaista Värmlannissa v. 1930.

Leksikografian uranuurtajat

JOS HALUAA kuvailla kieltä, tarvitsee itse kuvausta varten kielen. Siksi ensimmäiset syvällisemmät suomen kielen kirjalliset kuvaukset tehtiin ruotsiksi (ja jossain määrin latinaksi).

Varhainen esimerkki on Daniel Jusleniuksen kolmikielinen *Suomalaisen Sana-Lugun Coetus / Fennici Lexici Tentamen / Finskt Orda-Boks Försök* vuodelta 1745. Silloin nykyinen Suomi oli ollut osa Ruotsin valtakuntaa jo 500 vuotta, ja ruotsi oli vakiintunut kirjakieleksi.

Christfrid Ganander kokosi laajemman suomen kielen sanaston vuonna 1787, mutta se painettiin vasta 210 vuotta myöhemmin, sillä mm. lukuisten murteellisten ääntämismuotojen (kuten *ihte*, *itte* sanasta *itse*) käsittely aiheutti haasteita.

Suomen kirjakielen vaikuttajia 1800-luvulla olivat Kustaa Renvall, Elias Lönnrot ja Emil Nestor Setälä. Lönnrotin suomi-ruotsi-sanakirja, joka julkaistiin 1866–1880, sisälsi peräti 240 000 sana-

artikkelia ja on edelleen laajin julkaistu suomenkielinen sanakirja. Lönnrot ei epäroinyt laajentaa sanastoa johdoksilla, joita ei ollut koskaan käytetty elävässä kielessä. Hänen luomiensa sanojen lista on pitkä: esimerkiksi *hyve*, *kansallisuus*, *koru*, *laskimo* ja *valtimo*, *luettelo*, *mietintö*, *muodostaa*, *puutarhuri*, *sanasto*, *siitepöly*, *solu*, *syyte*.

"Lönnrotin menetelmiä voidaan puolustaa sen valossa, että tavoitteena oli kehittää suomen kielestä sivistyskieli. Monet hänen aikanaan luomansa sanat ovat nykyään täysin luonnollinen osa suomea", sanoo Caroline Sandström, joka on tutkinut Klaas Ruppelin kanssa suomen sanakirjojen historiaa.

ENTÄ MURTEET?

Kielitieteilijä ja poliitikko Emil Nestor Setälällä oli tärkeä osa, sillä hän ehdotti vuonna 1896 sanakirjahankkeita, joista yksi koski kansanmurteita.

Keskustelu jatkui erityisesti Suo-

malaisen Kirjallisuuden Seurassa, jossa pohdittiin varsinkin sitä, miten murteita tulisi parhaiten kuvata: kielinäytteillä, kieliopillisella kuvauksella vai sanakirjana? Hanke venyi. Opiskelijoita lähetettiin keräämään aineistoa, ja maallikoita pyydettiin lähettämään vastauksia murrekyselyihin. Kentällä oli myös paljon koulutettuja kerääjiä.

Nykyään arkistossa on kahdeksan miljoonaa sanalippua, ja se on yksi maailman suurimmista murrearkistoista. Lopulta päätettiin laatia lingvistinen sanakirja. Suomen nykyisten rajojen sisäisten murteiden lisäksi siihen sisällytettiin Ruotsissa ja Norjassa puhuttuja suomen murteita, mukaan lukien Tornionlaakson ja Finnmarkin sekä myös Inkerissä ja Karjalankannaksella puhutut suomen murteet.

Suomen murteiden sanakirjan ensimmäinen osa julkaistiin vuonna 1985.

SVENOLOF KARLSSON

Kun Ähtävän jokilaakso synnytti Pietarsaaren

Ähtävänjoen vesivoima loi perustan Herrfors-yhtiölle ja siten myös epäsuoraan tälle lehdelle. Joen merkitys ulottuu kuitenkin paljon pidemmälle. Lars Westerlund antaa tästä esimerkkejä uudessa kirjassaan.

Se, että asumme siellä missä asumme ja olemme sellaisia kuin olemme, voidaan nähdä monien sattumien summana. Samalla asia on täysin päinvastoin. Ne valinnanmahdollisuudet, jotka määrittävät elämäämme, eivät yleensä ole pelkän sattuman tulosta, vaan niillä on usein looginen ja joskus jopa lainalainen selityksensä.

Tämä käy selväksi, kun tutkii historiaa. Esimerkiksi Pohjanmaa, jossa monet tämän lehden lukijat asuvat tai jossa heidän juurensa sijaitsevat, on monilta osin muutamien vääjäämättömien tekijöiden tulos.

Yksi tällainen tekijä ovat joet, jotka saavat alkunsa sisämaasta ja virtaavat Pohjanlahteen. Ihmiset ovat liikkuneet, kuljettaneet

Påvallforsen, piirtäjänä insinööri Konrad Nordvall v. 1897. Kuten monet muutkin Ähtävänjoen kosket, tätä koskea hyödynnettiin mm. myllyjen käyttövoimana. Piirroksesta näkyy, että paikalla oli ennen silta. Täällä oli 1400-luvulla jalkamylly ja myöhemmin useita muita mylly- ja sahalaiteksia. Koskesta ei ole tänä päivänä juuri mitään jäljellä. Kolme luonnonkivistä tehtyä virran ohjausrakennetta on kadonnut aikaa sitten.

tavaroita ja asettuneet asumaan näiden jokien varsille. Jokisuut ovat olleet luonnollisia kohtaamispaikkoja, etenkin elintärkeän kaupankäynnin vuoksi.

Ei ole sattumaa, että kaikki Pohjanlahden ympärillä sijaitsevat kaupungit ovat jokisuilla, kuten Uusikaarlepyy (Lapuanjoki), Pietarsaari (Ähtävänjoki), Kokkola (Perhonjoki), Raahe (Pattijoki), Oulu (Oulujoki), Kemi (Kemijoki) ja Tornio (Tornionjoki).

HISTORIOITSIJA Lars Westerlund, jonka viinatrokausta käsittelevästä kirjasta kerrottiin lehden edellisessä numerossa, on hiljattain julkaissut Ähtävän jokilaaksosta laajan *Påvallarna på vallarna* -kirjan. Tässä artikkelissa on tilaa vain pienelle kurkistukselle tämän monipuolisen teoksen sisältöön.

Kirjan otsikko on sanaleikki ja viittaa Påvallin sukuun, johon Westerlundkin kuuluu, mutta kirja on paljon enemmän kuin sukukronikka.

Teoksen aikaväli ulottuu tuhannen vuoden taakse aikaan, jolloin maisema oli vielä vailla pysyvää asutusta. Alueelle saapui vähitellen asukkaita pääasiassa lounaasta ja kaakosta – nykykielellä Suomesta ja Ruotsista. Mutta alussa näitä valtioita ei ollut olemassakaan.

Ruotsin valtakunnan voidaan katsoa syntyneen noin vuonna 1250, kun paavin lähet-

tiläs toi mukanaan roomalaisen oikeuden ja Birger Jaarli perusti ensin Hämeenlinnan ja sitten Tukholman. Samoihin aikoihin alkoi suurimittaisempi muutto Pohjanmaalle, ensin rannikolle ja pian jokilaaksoja pitkin pohjoiseen. Ähtävän osalta reitti kulki Evijärven ja Lappajärven kautta Alajärvelle saakka.

Ähtävänjoki oli jo tuolloin tärkeä liikenneväylä ("Pirkkala-erämaatie"), joka kulki Alajärveltä edelleen Ähtärinjärven, Tarjanneveden ja Ruoveden kautta Näsijärvelle, hämäläisten seuduille. Pirkkalaiset ja muut kauppiat harjoittivat kaupankäyntiä tätä reittiä pitkin, ja reitti oli suomalaisten, ruotsalaisten ja saamelaisten kohtaamispaikka.

Ajoittain Pohjanmaalle muutettiin myös sisämaasta. Ruotsalainen ja suomalainen väestö sekoittuivat, ja nykyiset kielirajat muotoutuivat vasta paljon myöhemmin. Lappajärven ympäristössä oli ruotsinkielistä asutusta esimerkiksi vielä 1700-luvulla.

LARS WESTERLUND kuvailee, kuinka Savolla oli erityinen merkitys vesiliikenneyhteyksien kannalta. Esimerkiksi Saimaan Särkilahden länsipuolella asuvat saattoivat Pähkinäsaaren rauhansopimuksen (1323) nojalla liikkuu laajoilla alueilla sekä luoteeseen että koilliseen, mikä tarkoitti Venäjän puoleisia alueita.

Savolaisten muutto kulki 1500–1600

-luvuilla metsien kautta esimerkiksi Kauhavan, Evijärven, Lappajärven, Vetelin ja Lestijärven pitäjiin, jotka kaikki säilyttivät savolaisvaikutteiset murteet.

Ruotsalaisten muutto tapahtui keskiajalla pitkälti Mälärinlaaksosta, kuten paikannimistöön liittyvä tutkimus osoittaa.

Kun tutkijat yrittävät kartoittaa vanhoja ruotsalaisia ja suomalaisia asutuksia, he käyttävät yhtenä johtolankana tapaa, jolla yhteistä maanlakia sovellettiin (Magnus Erikssonin 1350-luvulla säätämää). Ruotsalaiset uudisasukkaat elivät pääosin karjataloudesta ja maksoivat veronsa voina, kun taas kaskiviljelyä harjoittaneet suomalaiset maksoivat veronsa viljana.

KAIKKI POHJANMAAN rannikkokaupungit ovat 1600-luvun tuotoksia: Oulu perustettiin 1605, Mustasaari (Vaasa) 1606, Kokkola ja Uusikaarlepyy 1620, Tornio 1621, Kristiinankaupunki ja Raahe 1649 sekä Pietarsaari 1652. Poikkeuksena on Kemi, joka perustettiin vasta 1869.

Se, että Pietarsaari perustettiin viimeisenä, selittyy muun muassa sillä, että Kokkola ja Uusikaarlepyy vastustivat kiivaasti uuden, niin lähelle sijoittuvan kilpailijakaupungin perustamista. Westerlund näkee toisen syyn siinä, että Ähtävän jokilaakson asukkailla ei ollut kiinnostusta Pedersören alueelle suunnitellun kaupungin perustamiseen, sillä he tiesivät, että sellainen johdaisi tiukempaan verotukseen.

Lopulta kaupunki kuitenkin perustettiin Jakob de la Gardien, Ebba Brahen ja heidän poikansa Magnus Gabrielin toimesta, yhdessä heidän sortavien käskynhaltijoidensa ja voutiensä kanssa.

"Juuri heidän tavoitteensa hyödyntää Ähtävän jokilaakson taloudellisia resursseja ja laajentaa läänityksen varojen keräämistä johti siihen, että Pietarsaari perustettiin vuonna 1652", sanoo Westerlund ja lisää, että kaupunki olisi joka tapauksessa perustettu myöhemmin. "Ähtävän jokilaakso pitkin ja syvine takamaineen vaati objektiivisesta taloudellisesta näkökulmasta satamakaupungin ja kauppapaikan rannikolle."

Pietarsaaren kaupankäyntialue käsitti tuolloisen Pedersören suurpitäjän, josta myöhemmin muodostuivat itsenäiset pitäjät Luoto, Ähtävä, Purmo, Evijärvi, Alajärvi, Korttesjärvi, Lappajärvi, Vimpeli, Soini ja Lehtimäki.

"Kaupankäyntialueen suuri etu oli juuri itään liittyvät vesiväylät. Kelirikko-aikaa lukuun ottamatta nämä olivat käytössä ympäri vuoden. Ähtävän jokilaakso tarjosi lisäksi käyttökelpoisen talvitien Savosta

ja Hämeen yläosista Lappajärven yli rannikolle."

LARS WESTERLUND ei kirjassaan arvosta kovinkaan korkealle herraskulttuuria eikä "historiallista tietämättömyyttä ja naiiviutta, jota on esiintynyt laajasti Pietarsaaren keskiluokan ja pikkuporvariston keskuudessa". Todellisuudessa Ebba Brahe, hänen perheensä ja monet heidän jälkeläisensä edustivat puhdasta ahneutta, mikä johti kansan tyytymättömyyteen ja monenlaisen vastarintaan.

"Ylhäisön valvontaa kierrettiin luvottomilla metsähakuilla, salakaupalla, muodollisesti laittomilla maakaupoilla, omavaltaisilla laivakuljetuksilla, joissa salakuljettiin tavaroita ja henkilöitä, sekä tullipetoksilla ja varsin yleisellä petollisuudella", Westerlund toteaa.

Westerlundin oma ähtäväläinen Påvall-suku oli pitkään keskeisessä asemassa Pietarsaaren kehityksessä ja hallinnossa. Hän kuvailee, kuinka hän on kantanut mukanaan Påvall-identiteettiä lapsuudestaan asti. Hänellä ei kuitenkaan ole tarvetta yrittää elvyttää sitä tai etsiä "haihtuvaa tai kadonnutta identiteettiä historian sumuista".

Perinteinen suvun yhteisöllisyys, joka leimasi pohjalaista talonpoikaisyhteiskuntaa vuosisatojen ajan, alkoi myös menettää merkitystään suurin piirtein 1960-luvulta alkaen.

Westerlund kuvaa, mitä sukuun liittyvä yhteisöllisyys on hänelle merkinnyt:

"Koska olen aina omannut klaani-identiteettiä, se on alusta alkaen ollut minulle itsestäänselvyys, eikä siihen ole liittynyt minkäänlaista epävarmuutta. Minun ei siis ole erityisesti tarvinnut etsiä sitä. Pikemmin se on varhain muovannut minua, luonut arvopohjan ja antanut minulle sekä yksilöllistä että kollektiivista itseluottamusta."

"Vaihtelevista sosiaalisista tavoitteista ja mielipide-eroista huolimatta olemme sukuympyröissä mielestäni aina tulleet helposti toimeen keskenämme ja tukeneet toisiamme. Tämä suvun sisäinen asenne on leimannut kaikkea keskinäistä kanssakäymistä, enkä tunne yhtäkään tapausta, jossa joku klaanin jäsen olisi joutunut ulkopuoliseksi tai syrjäytetyksi. Vaikka toisinaan on ollut tyytymättömyyttä jonkun yksittäisen sukulaisen käytökseen, niin suvaitsevaisuus, ymmärrys ja sovittelu ovat hallinneet sekä hyvinä että huonoina aikoina. Suku on toiminut kaikille jäsenilleen kautta aikain voimavarana ja turvaa tuovana yhteisönä."

SVENOLOF KARLSSON

Ähtävänjoki vanhoine koskineen kulkee Luodonjärven laskukohtasta Evijärvelle. Ylempänä joen varrella sijaitsee Lappajärvi ja vielä korkeammalla Alajärvi.

Läckön linna Vänernin niemessä sai barokki-muotonsa Magnus Gabriel de la Gardien aikana. Sitä kuvataan usein Ruotsin kauneimmaksi linnaksi, ja se on merkittävä matkailukohde.

Wikipedia

Tuliko Jakobshamnista Pietarsaari?

Rakennettiinko Pietarsaari Jakobs-hamnin mallin mukaan? Selvää on, että Magnus Gabriel de la Gardie johti rinnakkain molempia kaupunkihankkeita.

JAKOB DE LA GARDIE sai Peder-sören läänityksenä v. 1608. Kun hänet seitsemän vuotta myöhemmin kohotettiin kreiviksi, hän sai myös Uudenkaarlepyyn, Ilmajoen ja Lapuan pitäjät sekä Hopsalan ja Åminnen kylät Kruunupyyn pitäjässä. Jakob matkasi Pohjanmaalle tarkastamaan uudet tiluksensa.

Jakob sai v. 1615 Kustaa II Aadolftilta läänityksenä myös Läckön linnan ja läänin Vänernin etelärannalla, ja samalla oikeuden perustaa kaupungin.

Uudelle kaupungille ei ollut alussa tarvetta, sillä Lidköping kuului valmiiksi pakettiin. Se kuitenkin tuhoutui tulipalossa v. 1644 ja vanha Lidköping erotettiin kreivikunnasta valtiopäivien päätöksellä v. 1655.

Jakob de la Gardie oli kuollut kolme vuotta aiemmin, ja poika Magnus Gabriel oli perinyt kreivikunnan. Kuten tiedetään, Jakobin leski Ebba Brahe laati samana vuonna 1652 perustamiskirjan Pietarsaarta varten, jonka hän nimesi miehensä mukaan.

Tässä vaiheessa on tarpeen selvittää, että Pietarsaari sai ruotsinkielisen nimensä, Jakobstadin, Jakob de la Gardielta. Kaupungin suomenkielisen nimen tulisi siis periaatteessa olla Jaakonkaupunki, mutta sen sijaan nimi Pietarsaari vakiintui käyttöön Pedersörestä (*Peders ö*, Pietarin saari), vanhan suurpitäjän nimestä.

Suvun uusi päämies Magnus Gabriel aloitti nopeasti useita suuria rakennushankkeita monilla läänityksillään. Hän osallistui itsekin aktiivisesti suunnitteluun. "Monet hänen luonnoksensa osoittavat, että hänellä oli alalta suurta tietämystä, sivistystä ja makua", kerrotaan eräässä elämäkerrassa.

Historioitsija Lars Westerlundin mukaan asiaan vaikutti Magnus Gabrielin "heikko

yksityistalous". Kaupungit ja niiden edistämä talous tarjosivat mahdollisuuden lisätä veropohjaa ja kasvattaa verotuloja.

LIDKÖPINGISSÄ KYSE oli siis uuden kaupungin rakentamisesta. Suunnitelmana oli rakentaa Nya Lidköping ("Nyestan") hieman Lidanin, kaupungille nimensä antaneen joen, länsipuolelle Magnus Gabrielin kreivikuntaan.

Ongelmana oli maanomistaja Carl Månesköld, joka kieltäytyi itsepäisesti luopumasta tarvittavasta maa-alueesta, jossa hänellä oli tuulimylly, torppia ja arvokkaita niittyjä. Usean vuoden sopimusneuvottelut eivät johtaneet mihinkään.

Siksi laadittiin suunnitelma rakentaa uusi kaupunki Kållandsön saarelle, lähelle Läckön linnaa, noin 20 km pohjoiseen. Saaren pienen pitäjän nimi oli Otterstad, ja uusi kaupunki aiottiin nimetä Jakobshamniksi.

Magnus Gabriel de la Gardiella oli näin ollen kaksi rinnakaista kaupunkihanketta: Pietarsaari ja Jakobshamn.

Lähteet vahvistavat, että Jakobshamnille tehtiin asemakaava 1650-luvulla. Asiakirja uuden kaupungin perustamisesta Läckön läheisyyteen viittaa siihen, että alun perin tarkoituksena oli käyttää Nyestanin hylättyä suunnitelmaa, joka sisälsi 200 tonttia.

Myöhemmin tehtiin uusi asemakaava, joka on sittemmin kadonnut. Magnus Gabrielin avustaja Olov Falk tarkasti maastoa paikan päällä 1660-luvulla ja kuvasi suunnitelman yksityiskohtia kirjeessään siten, että kaikki odottivat näkevänsä "Jacobs Hamnin kaupungin Kållandsön saarella".

Niin ei kuitenkaan käynyt. Carl Månesköld kuoli v. 1671, minkä jälkeen Magnus Gabriel pääsi perijän kanssa sopimukseen maanvaihdosta. Näin voitiin rakentaa uusi

Lidköping Lidanin länsipuolelle.

Hankkeelle laadittiin huolellinen ja järjestelmällinen asemakaava v. 1673. Sen kerrotaan olleen erilainen kuin Jakobshamnille 20 vuotta aiemmin tehty kaava.

KÅLLANDSÖN SAAREN suullisen perinteen mukaan Jakobshamnille laadittua asemakaavaa käytettiin Pietarsaaressa. Voiko niin olla?

Lars Westerlund toteaa, ettei kiistattomia todisteita ole, mutta koska Jakobshamnin asemakaava voidaan ajoittaa noin v. 1653, "sitä on voitu käyttää, mutta luultavasti pidättyväisesti, eräänlaisena ruutukaupunkimallina Pietarsaarta varten".

"Kun otamme huomioon Magnus Gabrielin tunnetun kiinnostuksen rakennushankkeisiin, ei ole kaukaa haettava ajatella, että hänellä olisi ollut ohjaava vaikutus myös Pietarsaaren suunnittelussa. Kaupungin alkuvaiheen rakentaminen kesti vuosikymmeniä, ja Lidköpingin suunnitelmat ovat hyvinkin voineet toimia jonkinlaisina ohjeina."

Magnus Gabriel de la Gardie oli mukana kolmannessakin kaupunkihankkeessa, Arensburgissa, josta kerrotaan viereisellä sivulla.

Kaiken kaikkiaan Westerlund katsoo, että Magnus Gabriel on ollut merkittävämpi hahmo Pietarsaaren perustamisessa kuin aiemmin on tiedetty.

"Kaupunki on syntynyt länsigotlantilaisista, pommerilaisista ja liivinmaalaisista vaikutteista, jotka ovat tulleet päivänvaloon vasta hiljattain. Kaikki tämä on jäänyt niin ansiokkaiden historioitsijoiden kuin Alma Söderhjelmin, Bror Åkerblomin, Oscar Nikulan ja Pekka Toivasen huomaamatta."

SVENOLOF KARLSSON

Kuussaaren (Arensburg) entinen raatihuone on edelleen olemassa, vaikka sen torni on poistettu. Tässä se näkyy 1900-luvun alun postikortissa. Todisteet viittaavat siihen, että Pietarsaaren ensimmäinen raatihuone rakennettiin saman mallin mukaan.

Wikipedia

Tältä näytti ensimmäinen raatihuone

Pietarsaaren ensimmäinen raatihuone vaikuttaa olevan kopio Arensburgin raatihuoneesta Saarenmaalla. Myös kaupungin vaakuna näyttää olevan lainattu Saksan Rügenin saarelta.

LARS WESTERLUNDIN viereisessä haastattelussa esitetään, että Pietarsaari perustettiin v. 1652 pikemminkin valtakunnankansleri Magnus Gabriel de la Gardien aloitteesta, ei hänen äitinsä Ebba Brahen.

Yksi osoitus tästä on silmiinpistävä samankaltaisuus Arensburgin (nykyinen Kuussaare Saarenmaan etelärannikolla) raatihuoneen ja Pietarsaaren ensimmäisen raatihuoneen välillä, jonka venäläiset polttivat isonvihan aikana v. 1714 Lars Westerlund selittää asian näin: "Magnus Gabriel syntyi Revalissa v. 1622 ja sai Arensburgin läänityksenä v. 1649. Hän edisti Liivinmaan kenraalikuvernöörinä Riikassa rakennushankkeita omilla ja perheensä useilla läänityksillä.

Hän määräsi v. 1653, että Arensburgiin rakennetaan raatihuone, mutta sen valmistuminen venyi lähes v. 1670 asti. Piirustukset laati riikalaisarkkitehti Franz Stimer. Kaksikerroksinen raatihuone oli yksinkertainen ja minimalistinen. Sen aumakatossa oli loivasti kaartuvat linjat ja näyttävä portaali, kuvastaen hillittyä pohjoismaista barokkityyliä."

Pieni piirros ylävasemmalla – kaupunginkartassa vuodelta 1693 – kuvastaa Pietarsaaren ensimmäistä raatihuonetta, rakennettu 1653–1660.

"Piirros kuvaa Arensburgin raatihuoneelle tyypillisiä piirteitä. Eroja on kaksi: Arensburgin raatihuone rakennettiin kivistä, Pietarsaaren versio hirrestä. Lisäksi Pietarsaaren puukopio val-

mistui ennen Arensburgin alkuperäistä rakennusta."

Lars Westerlundin sukulainen Rasmus Påvall, raatimies ja Pietarsaaren ensimmäinen porvari, on varteenotettava ehdokas raatihuoneen rakennusmestariksi. Hänellä saattoi hyvinkin olla käytössään kopio Stimerin piirustuksesta.

Sama Rasmus rakensi myös Jakob de la Gardielle kaksi purtta, purjehitti itse Stockholm-aluksella ja toimitti pöytäkirjamerkinnän mukaan palkkeja Läcköön linnaan.

Toinen kiinnostava yksityiskohta on se, että tunnetusti taiteesta ja muotoilusta kiinnostunut Magnus Gabriel esitti v. 1653 maistraatille De la Gardien sukuvaakunaan perustuvan vaakunan. Todellisuudessa vaakunan torniin sijoitettu leijona on kopio Rügenin ruhtinassuvun 1200-luvun alun vaakunasta, kuten artikkelin kuvitukset osoittavat.

"Tästä näkökulmasta varhaista Pietarsaarta voi kuvailla lainattuihin saksalais-balttilaisiin pastisseihin perustuvaksi pop-up-kaupungiksi – niin raatihuonearkkitehtuurin kuin vaakunankin osalta", Westerlund toteaa.

SVENOLOF KARLSSON

Lampaasta langaksi, vainiolta vyyhdiksi

Entisaikojen langan valmistukseen, kuten villan ja pellavan käsittelyyn, karstaamiseen ja kehräämiseen, liittyvät murreilmaisut ovat Riikka Tervosen tekstin aiheena.

Mitä selekä kenossa keherätään, sitä niskak kyyryssä kuvotaa.

Häkylööres sai ottaak kaharellaasia tappuroota, esten niistä nenithin n.oli nenätappuroota, sitte otethin tyynnööstappuroota.

Kuvitus: Terese Bast

Entiseen aikaan vaatteet ja kodin tekstiilit valmistettiin pääasiassa kotona, samoin niihin tarvittava lanka. Tekstiilitöitä olivat erityisesti naisten töitä, joita tehtiin talvella tuvassa, kun ulkotyötä oli vähemmän. Tärkeimmät langan raaka-aineet olivat lampaanvilla ja pellava.

Loimivillaa ja lieminkaa

Ihminen on kasvattanut lampaista tuhansia vuosia paitsi lihan ja maidon, myös villan takia. Jalostetun lampaan karva ei vaihdu itsestään, vaan se on kerittävä kahdesta neljään kertaa vuodessa.

Suomen murteissa on lukuisia nimipäiviin perustuvia nimityksiä eri vuodenaikoina keritylle lampaanvillalle. *Matinvilla* ke-

ritään kevättalvella, *erkinvilla* loppukeväältä, *maarianvilla* heinäkuussa, *pärtylinvilla* alkusyksystä sekä *kaisan-*, *antin-* tai *annanvilla* loppuvuodesta. Tarkat ajankohdat ovat vaihdelleet alueittain.

Alkuvuodesta, sisällä vietetyn talven jälkeen, lampaiden villa on likaista ja huonolaatuista. *Nuo kevävillat o nii ihivisijä* (= rasvaisia, likaisia) *ettei taho kerihimet pystyvä*, kuvataan Soinissa. Parhaimmanlaatuiseksi taas tiedetään syksyllä kerittävä villa, ovathan lampaat kulkeneet ulkona koko kesän ravitsevaa tuoretta ruohoa syöden. Pitkää ja laadukasta syysvillaa on käytetty esimerkiksi kankaan loimeksi. Hailuodossa sanotaan: *Se oli loimivilla tämä joka laitumelta tuli*.

Karitsasta kerittävää ensivillaa kutsutaan muun muassa *liemeneksi* ja *liemingaksi*. Alavieskassa se tunnetaan nimellä *liemingoien*, Himangalla *lieminkäisvilla*.

Se liaminko oli aivan niinkun silikkiä ja siitä tehtihi pikkuusilevverhoja (= vauvoille vaatteita), kerrotaan Korttesjärvellä. Joskus näillä nimityksillä viitataan lapsen ensihiuksiinkin, kuten Vähässäkyrössä: *Ainahal liäminäiset hianooset on*.

Pellavaa pelloita

Kasvikuitujen käyttö langan raaka-aineena on villatalouttakin vanhempi keksintö. Suomessa tärkein tekstiileihin käytettävä kasvi on ollut pellava.

Pellavakasvin työstäminen kehrättävään muotoon on monivaiheinen prosessi. Pellavan varret poimitaan nyhtämällä. Ne kuivataan ja sitten niitä liotetaan muutaman viikon verran, jotta varren puumainen aines mätänisi pois. Liotuksen ja huuhtelun jälkeen jäljellä oleva kova aines hakataan *loukulla* rikki ja kaavitaan pois *lihdan* avulla. Keski-Pohjanmaan seudulla lihta tunnetaan myös nimillä *plihta* ja *lihtu*.

Pellavakuidut lajitellaan pituuden ja karkeuden mukaan. Kun pellavakimppua huiskitaan piikkisen *häkilän* läpi, irtoavat ensimmäisenä lyhyet ja karkeat *tappurat*. Tarkka käsittelijä lajittelee nekin vielä latva- ja tyvitappuroihin: *Häkylööres sai ottaak kaharellaasia tappuroota, esten* (= ensin) *niistä nenithin n.oli nenätappuroota, sitte otethin tyynnööstappuroota*, selitetään Ylihärmässä.

Myös *rohtimet* ovat karkeaa pellavaa. Himangalla ne on erotettu pellavakimpusta kampaamalla: *Ne oli sitte kamparohtimia, niis-*

tähäm pysty keheräähän hyvää kujetta (= kudetta). Keskikarkeita pellavakuituja kutsutaan eri puolilla maata muun muassa *keskiäisiksi* ja *keskirohtimiksi*.

Pisimmät ja hienoimmat ydinkuidut ovat *aivinaa*, jota paikoin kutsutaan myös *ihokkaaksi*. *Rohdinta*, *aivinaa*, *ihokasta* ja muita pellavalaatujen nimityksiä käytetään myös niistä valmistettujen kankaiden nimenä.

Pellavan lisäksi hamppu on ollut merkittävä kuitukasvi Suomessa. *Hampusta saarhan samallaasta aivinaa kum pellavistakin*, kerrotaan Laihiällä.

Karstausta ja kehräystä

Villa- ja kasvikuitu muokataan langaksi kehräämällä. Kierteelle mennessään kuitu muuttuu lujaksi säikeeksi, ja valmiit säikeet kerrataan edelleen yhteen langaksi.

Ennen kehräämistä villa harjataan ilmaviksi pötköiksi eli *hahtuviksi* piikkisillä karstoilla (kartoilla, kaartoilla). Vimpelissä selitetään: *Pyöräytettiin hahtuvia, semmosia pyöreitä toppuroita*. Jos kahta eriväristä villaa on tarpeen sekoittaa karstoilla, tätä kutsutaan ainakin Kuortaneella *hossaamiseksi*: *Mustat ja valakoosep pitää hossatak kur ruvetahan keheräämähän sukkalankaa*.

Lankaa kehrätään värttinällä tai rukilla. Värttinä tunnetaan Länsi-Suomessa myös nimellä *kehro-* tai *kehrävarsi*. Nopeampaan työskentelyyn ja suuren lankamäärän valmistamiseen käytetään rukkia.

Kehräjä polkee jalallaan rukiin poljinta, mikä saa rukiin pyörän, länsimurteissa myös *hiulun*, pyörimään. Pyörän on hyvä pyöriä aivan suorassa, ettei käy kuten kuortanelaiselle kehrääjälle: *Menöö köpällek* (= epäonnistuu) *koko keherääminen kun hiulu vempnaan hājysti*. Rukiin pyörän nyörit välittävät liikkeen rullalaittee-

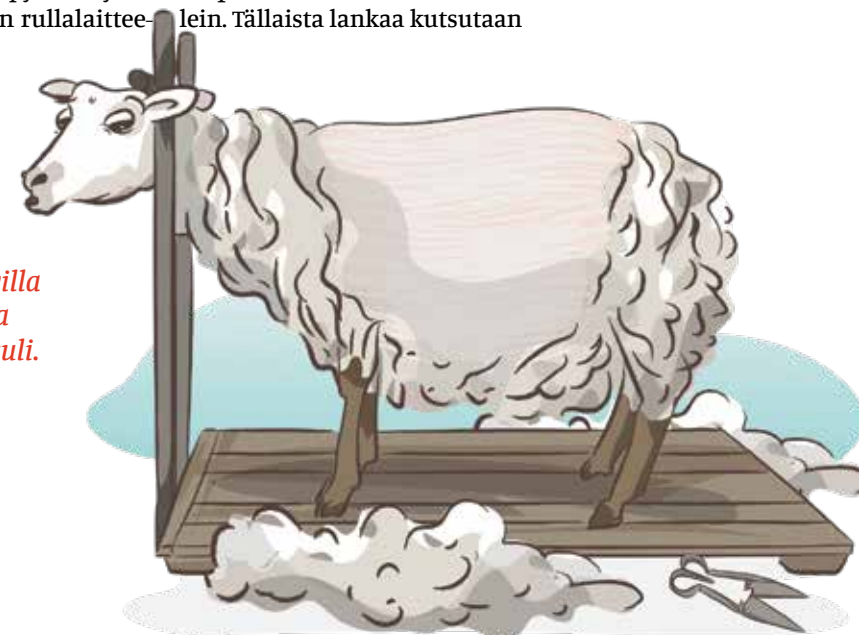
seen eli *lyhtyyn* tai *haarukkaan*, jonka sisällä olevaan rullaan valmis säie tai lanka kiertyy. Kehräjän tehtävänä on venyttää villaa sormissaan ja päästää sitä hallitusti kohti rullaa.

Aina kehruu ei suju aivan suunnitelmien mukaan. *Älä keherää nuin hienua lankaa, sookko* (= se ei ole kuin) *hituraa tuo eikä kestä mitään*, varoitellaan Kaustisella. Langasta voi myös tulla epäsaista *mökerölankaa*, mutta toisinaan taitava kehrääjä valmistaa tarkoituksella lankaa, jossa on paksunnoksia tasaisin välein. Tällaista lankaa kutsutaan

Keski-Pohjanmaalla *klonkki-* tai *klonttilangaksi*.

Lappajärveläisessä sananparressa muistutetaan vielä hyvästä työasennosta. Nimittäin jos kehrätessä istuu taaksepäin nojaten, tulee langasta epätasaista ja se katkeilee helposti kudottaessa. Kudonta on silloin hidasta ja varovaista: *Mitä selekä kenossa keherätään, sitä niskak kyyryssä kuvotaa*.

RIIKKA TERVONEN

Se oli loimivilla tämä joka laitumelta tuli.

Riikka Tervonen työskentelee

Kotuksessa Suomen murteiden sanakirjan toimittajana. Hän on kotoisin Tervosta Pohjois-Savosta ja kiinnostunut savolaismurteiden yhtäläisyyksistä ja eroista.

Murresanoja

flammu

täplä; täplikäs
Siloonem pohoja kurothij (alushameeseen) ja sitä *flammua* raittha.

Nurmo

fransut, franssut

koristehapsut
Ennen ko vuojep petattihin, pantihin franssulakana niin, että franssut näky raanun alta.

Lohtaja

kaati

esiliina
Kylläpäs tyttö on saanu itelleek korejan kaajin.

Lappajärvi

karvalanka

eläimen (esim. lehmän) karvasta kehrätty lanka
Jos kuto karvalangasta jotaki, hevosselloimejaki.

Himanka

löystäkki

päiväpeite
Se (vuode) *oli yöspetattu ja löystäkki päälle.*

Kalajoki

vihti

vyyhti
Solomittihin vihti lujaa jottei färi päässy (värjätessä kaikkialle), *s_oli flammulankaa.*

Lohtaja

LISÄÄ LUETTAVAA:

Kirsti Aapala: Lykkyjä piirrolle. Katternö-lehti 2/2021 <https://katternodigital.fi/fi/article/lykkyja-piirrolle/>

Taito.fi: Pellavan käsittelyvaiheet. <https://www.taito.fi/ajankohtaista/kasityoblogi/pellavan-kasittelyvaiheet/>

Sähköalalla viihtyvä jääkiekkoilija

Markus Päivärinta on muuttanut tiloihin aivan asentajien viereen. ”Täällä olen läsnäolevampi työnjohtaja”, hän kertoo.

SÄHKÖALA ON aina tuntunut Markus Päivärinnasta luontevalta. Jo lapsena hänen sukulaisillaan oli sähkötarvikkeita myyvä kauppa, ja hän itse työskenteli pitkään linja-asentajana Korpelan Voimalla ennen kuin kouluttautui sähköinsinööriksi ja perusti oman yrityksen, Jokilaaksojen Werkonrakennus Oy:n, joka myi palveluja paikallisille energia-yhtiöille.

Kun Markus neljä vuotta sitten palkattiin Vetelin Energian käyttöpäälliköksi, hänellä oli siis alalta vankka kokemus.

”Se, että ajan nyt 73 kilometriä suuntaansa töihin ja takaisin, kertoo

varmaan, kuinka paljon pidän tästä työstä”, hän toteaa.

Käyttöpäällikön tehtäviin kuuluu sähköverkon ylläpito ja kehittäminen, ja tällä hetkellä Markus valmistelee koko alueen mittarinvaihtoa. Mittarit on jo toimitettu, ja talven ja kevään aikana ne asennetaan noin 2 300 asiakkaalle. Vetelin asennukset tehdään oman henkilöstön voimin.

”Vastaavia hankkeita on jo toteutettu muissa yhtiöissä, ja nyt on meidän vuoromme päivittää laitteisto.”

Markus toimii myös asentajien työnjohtajana, suunnittelee suuremmat hankkeet, hoitaa viranomaisraportoinnin ja avustaa toimitus-

Markus Päivärinnalla on tällä hetkellä täysi työ laajan mittarinvaihdon suunnittelussa. Suuri osa mittareista on vielä varastohallissa, mutta kevään aikana ne asennetaan kaikille Vetelin Energian alueen asiakkaille.

johtaja Markus Niemosta. Hänellä ja toimitusjohtajalla on myös eräs yhteinen piirre – molemmat ovat innokkaita urheilijoita. Kuten aiemmin kerroimme, he haastavat toisensa ja muun työyhteisön joka kesä pyöräilemään töihin. Sitä voi todellakin kutsua haasteeksi, koska Markus asuu Sievissä ja Marko Kannuksessa – noin 75 kilometrin päässä.

virtaset

”Tällä hetkellä molemmilla on mielessä hankkia maantiepyörä, mikä tekee haasteesta heti kovemman, erityisesti Markolle, jolla on tähän asti ollut etua sähköpyörästään.”

Mutta entä jääkiekko, mistä kiinnostus siihen tulee?

”Olen aina pitänyt urheilusta, sekä itse eri lajeja harrastaen että penkkiurheilun. Nuorempana hiihto oli ykköslajini, mutta viime aikoina olen siirtynyt yhä enemmän jääkiekon pariin. Tällä hetkellä pelaan Ylivieskan Popula-Team 90:n kolmosdivarijoukkueessa. Poikani ovat myös pelanneet nuorempina, joten suuri osa vapaa-ajastani kuluu jäähallilla.”

Perhe asuu Sievissä, ja yksi viidestä lapsesta asuu vielä kotona. Kun Markus ei ole jäällä, hän juoksee, suunnistaa tai katsoo jääkiekkoa televisiosta. Hänen mukaansa joukkueurheilun ylivoimaisesti paras puoli on pukukopin tunnelma.

”Se on parasta rentoutumista.”

SONJA FINHOLM

Wilhelm Schaumanin tärkeä kirje

WILHELM SCHAUMAN kirjoitti Gottfrid Strömbergille kirjeen täsmälleen 125 vuotta sitten, 23. helmikuuta 1900:

”Olen asiasta erittäin kiinnostunut ja vakuuttunut siitä, että kaupunki osallistuisi yhtiöön osakkaana”, hän totesi.

Aiheena oli sähkövalaistuksen käyttöönotto. Pietarsaari oli saanut ensimmäisen ulkovalaistuksensa, parikymmentä öljylamppua tärkeimmille kaduille, vasta 13 vuotta aiemmin. Ne eivät tietenkään riittäneet pitkälle, vaikka niiden määrää pian lisättiin 54:ään.

Sähkövalaistus oli jotain aivan muuta, ja Wilhelm Schauman oli jo v. 1889 asentanut sellaisen tupakatehtaaseen, jota hän oli mukana johtamassa.

Schauman sai yleisessä kokouksessa lokakuussa 1900 kannatusta kaupungin oman sähkö-

kölaitoksen perustamiselle. Sen jälkeen asiat etenivät nopeasti. Pietarsaareessa syttyivät sähkövalot 1. syyskuuta 1901.

Pian kaikki ovat saman katon alla

Juuri remontoitujen tilojen väreissä. Herrforsin työntekijät Ylivieskassa pääsevät vihdoin keväällä muuttamaan yhteisiin tiloihin.

VANHAA TEOLLISUUS hallia Ylivieskan Rehutiellä muutetaan parhaillaan moderniksi toimistotilaksi, jossa on reilusti varastotilaa. Hankepäällikkö Tommi Salo on tyytyväinen näkemäänsä esitellessään meille tiloja:

”Tämä kiinteistö sopii meille todella hyvin. Suurin etu on, että kaikki mahtuvat saman katon alle – ja voivat pitää yhteiset kahvitaumat – sekä se, että voimme räätälöidä tilat tarpeidemme mukaan. Olemme muun muassa rakentaneet uusia väliseiniä ja ylimääräisen toimistokerroksen.”

Herrforsin toimistohenkilöstö ja asiakaspalvelu ovat tähän asti toimineet keskustassa, kun taas asentajien tukikohta on sijainnut Alpuumintillä hieman kaupungin ulkopuolella. Lisäksi varasto on ollut kolmannessa osoitteessa. Kaikki

17 työntekijää muuttavat uuteen halliin, kun se valmistuu huhtikuun lopussa.

”Tai eivät aivan kaikki. Voimalaitos säilyy vanhassa osoitteessaan”, kertoo Tommi Salo, joka toimii voimalaitospäällikkönä eikä näin ollen itse siirry uuteen toimipisteeseen.

”Mutta aion käydä täällä kahvilla aina kun mahdollista.” Tällä hetkellä viimeistellään toisen kerroksen toimistotiloja. Tarkoituksena on, että pääurakoitsija Rakennuspalvelu Salmela saa osuutensa valmiiksi maaliskuun loppuun mennessä. Sen jälkeen henkilöstö hoitaa loput sisustuksesta ja muuton. Uusi toimisto avaa ovensa toukokuun alussa.

”Asiakaspalvelu tulee toimimaan samalla tavalla kuin tähänkin asti. Jos haluaa asioida paikan päällä, kannattaa olla yhteydessä asiakaspalveluun ja varata aika. Myös meillä fyysisten käyntien määrä vähenee sähköisten palvelujen kehittyessä”, Salo kertoo.

Asiakaspalvelu sijoitetaan pääsisäänkäynnin viereen. Syvemmällä tiloissa on korkea ruokasali, ja toimisto- ja kokoushuoneet sijaitsevat toisessa kerroksessa. Edempänä on

pukuhuoneita ja kaksi suurta hallia: varastohalli ja ajoneuvohalli.

Seinät on vastikään maalattu yhtiön keltaisen ja oranssin sävyihin, sisustusarkkitehdin värikkäämmän vaihtoehdon mukaisesti. Henkilöstö on ollut mukana suunnittelussa. Salo kertoo, että ruokasali ja kahvihuone tulevat saamaan kahvilamaisen tunnelman erityisvalaistuksen, pyöreiden pöytien ja sohvar ryhmän avulla.

Keittiön on suunnitellut Sisustus

Visiointi, kun taas toimistotilojen muu sisustus on Ikeasta.

Koko kiinteistön pinta-ala on noin 1 000 neliometriä, josta toimistotilat kattavat noin 450 neliometriä. Herrfors on ostanut koko hallin ja 1,4 hehtaarin tontin, joka saa myöhemmässä vaiheessa suuremman asfalttialueen ja ympärilleen aidan.

”Täällä meillä on tilaa kasvaa”, Tommi Salo toteaa.

SONJA FINHOLM

Tommi Salo on tyytyväinen rakennushankkeen etenemiseen. Henkilöstön on tarkoitus muuttaa tiloihin toukokuun alussa.

Mahtava sukututkimusohjelma!
En tiennyt, että olen sukua
Alexander Stubbille!

Alexander
Stubb

Katso itse! Tämä näyttää,
että olemme sukua Köy-
liönjärven Lallille.

Lalli

Björn
Rautakylki

Entä nämä, Eerik Verikirves
ja Björn Rautakylki, olivatko
hekin sukulaisiamme?

Eerik
Verikirves

Tarkoitatko, että olemme sukua
Kimi Räikköselle? Oikeasti?

Kimi
Räikkönen

Armi
Kuusela

Isoisä on vain istunut tietoko-
neensa ääressä siitä lähtien,
kun hän alkoi etsiä sukulaisia
tekoälyohjelmalla.

Äh! Tämä sukututki-
musohjelma ei sitten-
kään riitä. Nyt se on
pysähtynyt johonkin
Aatami-nimiseen ja
hänen Eeva-vaimoonsa.

Kyllä, ja äidin puolelta
Armi Kuuselalle.

Isoisä liioittelee. Näytämme
nykyisin olevan sukua kaikille.

Rauhoitu nyt, isoisä! Ota runeber-
gintorttu. Mehän olemme loppujen
lopuksi sukua Runebergillekin.

Aatami & Eeva

Ingela Nyman elää ja hengittää murretta

Ingela Nyman luo sanataiteensa täällä Gunnarsbergetissä.

Esitysten pitäminen ruotsin yleiskielellä oli koulussa yhtä piinaa, mutta Ingela Nyman käänsi asian voitokseen. Tänä päivänä murre, Ingelan aito tunnekieli, on hänen kokopäivätyönsä.

Kaikki alkoi täällä Gunnarsbergetissä Pedersören Sundbyn kylässä. Kun Ingela ja hänen kumppaninsa Kim ostivat vanhan metsänreunassa sijaitsevan talon, kaikki palat lokahtivat paikoilleen.

"Hetimit alusta asti tuntui, että tämä on kotimme. Täällä myös sanataiteeni syntyi. Vanhassa talossa ja ympäristössä on jotain, mikä innoitti minut leikkimään sanoilla – ja antoi rohkeutta näyttää sen muille."

Sanaleikeistä tuli vähitellen työ, ja nykyään Ingela Nyman työskentelee kokopäiväisesti murteen parissa. Hän suunnittelee ja myy kaikkea murrejulisteista tiskirätteihin ja mukeihin oman Gunnarsberga-yrityksensä kautta. Uusin lisäys valikoimaan on *Ordnat kaos* -murrekirja, jossa hän kertoo luomistyöstään ja murretuotteistaan.

"Kirjan kirjoittaminen ja jul-

kaiseminen oli todella innostava kokemus. Minulla on itse asiassa lisää käsikirjoituksia odottamassa työpöydän laatikossa", hän kertoo.

INGELA NYMAN syntyi vuonna 1978 ja varttui kiiltokuvavakansioiden, lankapuhelinten ja kasettisoitinten aikakaudella. Jokaisella sukupolvella on oman aikansa tunnusmerkit, ja hänen kekseliäät lorunsa ja anekdoottinsa herättävät hilpeyttä 1970-luvulla syntyneissä. Ingela kertoo esimerkiksi, kuinka pyysi isäänsä asentamaan sarvitangon vanhaan pyörään.

Siihen aikaan sarvipyörä oli ehdoton, jos halusi olla trendikäs. Ingela kuvailee kirjassaan kaikkea tätä. Tekstit pohjautuvat häneen itseensä, häneen omiin kokemuksiinsa.

"On kiehtovaa, miten vivahteikas murre on ja miten jokaisen sukupolvi jättää siihen oman

leimansa", hän toteaa.

Ja mitä enemmän Ingela työskentelee murteen parissa, sitä palavammin hän siihen rakastuu. Se on kuin ehtymätön kaivo. Ingela on kiinnostunut siitä, mistä sanat ovat peräisin ja miten niitä on käytetty.

"Jotkut esimerkiksi luulevat, että *begeistrad* on murretta, mutta se on vanha ruotsalainen sana, joka juontaa juurensa saksan kielestä. Toinen mielenkiintoinen sana on murteen *enni*. *Änne* on vanha ruotsalainen sana, joka tarkoittaa otsaa."

Ingela puhuu vahvaa uusi-kaarlepyyläisruotsia, mutta hän myöntää itsekkin sekoittavansa murteita – aivan kuten loruissaan. Hänen kieleensä on hiipinyt uusia murre sanoja ja ilmaisuja kumppaninsa myötä.

"Murre on paljon rikkaampi kuin yleiskieli. Esimerkiksi talven kuvailuun löytyy runsaasti

murre sanoja ja vivahteita. Oma suosikkimurre sanani on *pikkalaka*. Oletko kuullut mitään yhtä kaunista?"

Ingela Nymanille *pikkalaka* tarkoittaa kesää ja aurinkoa, perhettä ja merta.

"On oikeastaan harvinaista, että murre sanalla on näin positiivinen sävy. Monet sanoistamme ja ilmaisustamme ovat itse asiassa aika negatiivisia. Ehkä se heijastaa vahvaa Janten lakia tai entisajan maalaiselämän ankaruutta."

INGELA NYMANIN kiinnostus kielisiin heräsi jo varhain. Lapsena hän vieraili perheensä kanssa tuttavien luona Alaveteissä ja ihasteli heidän puhettaan.

"Muistan, kuinka heidän puheensa kuulosti niin iloiselta ja täysin erilaiselta kuin kotona Socklotissa. Toinen varhainen muisto on naapuri, joka asui lähellämme ja kysyi usein *fruser du naa?* Kesti kauan ennen kuin ymmärsin, miksi hän ei sanonut *fryser* kuten me muut. Hänhän oli nimittäin Luodosta."

Ingela luki ja kirjoitti, ja erityisesti riimit ja lorut kiehtoivat häntä. Hän pitää kirjaimien järjestelystä, sanojen lajittelusta ja kuvioiden löytämisestä.

Hän työskentelee yhä mieluiten sanaleikkien parissa. Ei ole niin tärkeää, että kaikki on kieliopillisesti oikein, kunhan rytmi toimii. Ingela valitsee mieluummin hyvän riimin kuin täysin tarkan murteen. Niin kutsutuista pilkunviilaaajista hän ei juuri välitä.

"Tiedän kyllä, että jotkin sanat pitäisi ehkä kirjoittaa ä:llä eikä e:llä tai kk:lla eikä ck:lla, mutta minulle on tärkeintä, miltä kieli-kuva näyttää. En myöskään väitä, että loruni edustavat jotain tiettyä maantieteellistä aluetta. Usein sekoitan eri lähialueiden murteita keskenään."

HUUMORIRYHMÄ KAJ nousi suosioon miltei samaan aikaan kun Ingela Nyman lanseerasi murretuotteensa. Samoihin aikoihin radiossa kuultiin yhä useammin myös Vasas Flora och Faunan ja Månskensbondenin kaltaisia artisteja. Murre oli yhtäkkiä muutunut salonkikelpoiseksi.

"Se tuntuu hyvältä, sillä aiemmin saatoinkin tuntea itseni esty-

neeksi, kun en osannut ilmaista itseäni yhtä hyvin yleiskielellä kuin murteella. Minulle murre on kulttuuriarre ja ennen kaikkea tärkeä osa omaa identiteettiäni. Huomaan tämän vielä selvemmin, kun olen asunut muualla tai olen matkoilla."

Tässä päästäänkin murteen ytimeen – omaan identiteettiin. Se on kieli, joka kertoo, missä kotimme ja juuremme ovat. Ingela Nyman puhuu murteestaan tunnekielenä ja hänelle kaikkein läheisimpänä kielenä.

"Minulle ja monille ystävilleni Uudessakaarlepyyssä oli katastrofi joutua pitämään koulussa esitys yleiskielellä. Kesti todella kauan ennen kuin tunsin oloni mukavaksi jollain muulla kuin omalla murteellani."

Silti hän haluaa vaalia murretta. Hänen suurin pelkonsa on, että murteet vesittyvät tai pahimmassa tapauksessa kuolevat kokonaan.

"Minusta kaikilla vanhemmilla on tässä vastuunsa. Ole ylpeä murteestasi ja välitä se rohkeasti lapsillesi!"

SONJA FINHOLM

att joutas – jotain, mikä on haasteellista

dåga – kelvata

feilar int naa – ei mitään vikaa

ha dryft – kaivata jotakuta tai jotain

peed – polkupyörä

roko – huono, paha

Ingela Nyman on sanataiteilija ja nykyisin myös kirjailija.

Ingela Nyman

Kuka: Sanataiteilija ja murteiden ystävä, joka pyörittää omaa Gunnarsberga-yritystään. Opiskellut valokuvausta, kuvataidetta, muotoilua ja kirjoittamista. Aiemmin työskennellyt mm. mainonnan ja muotoilun parissa.

Tausta: Syntynyt ja kasvanut Socklotissa, mutta asuu nykyään Sundbyn kylän Gunnarsbergetissä ja kesäisin Luodossa.

Tykkää: SUP-lautailu on lempiharrastus. Ingelan voi nähdä heti jäiden lähdeyttä suppailemassa kesämökin edustalla Fagnäsissä, märkäpuku päällä. Hän pitää myös lämmöstä ja viettää mielellään talvisin pitkiä aikoja ulkomailla.

Tällä hetkellä: Julkaisu hiljattain *Ordnat kaos* -kirjan, joka on kokonaisuudessaan hänen murretaiteestaan, höystettynä elämän ja arjen anekdooteilla.

Ingela Nymanin swot-analyysi murteesta kielenä.

Terttu kulkee omaa polkuaan

Lapsuutta leimasi raaka henkinen väkivalta. **Terttu Fors** toivoi, että hän kuolisi nukkuessaan. Hän joutui lähtemään kodistaan vain vaatteet yllään.

Pitkän elämän jälkeen Terttu on tehnyt sovinnon menneisyytensä kanssa. Elämänlaatu on ulkona nukkumista, jokeen pulahtamista ja ruoan valmistamista luonnon antimista.

”Muiden mielipiteillä ei ole enää mitään merkitystä”, hän sanoo.

”Sisuunnuin. En halunnut antaa äidilleni sitä riemua, että olisin kuollut.”

Päivi Karjalainen

Tertulla on suuri puutarha hoidettavanaan.

Nabban kylässä Purmossa, aivan pitäjän pohjoisen joen varrella, seisoo Terttu Forsin vaalea hirsitalo, jota ympäröi valtava suuri puutarha. Naapurustossa ei näy ristinsieluakaan. Lähitöllä käyskentelee kylläkin susia, ne tappoivat kesällä lehmän. Se ei kuitenkaan Terttua pelota.

Tertun mies Bo-Erik Fors asuu joen vastarannalla omassa talossaan. Tätä voisi kutsua moderniksi asuinjärjestelyksi. Mutta entä sitten? Jos kerran omistaa kaksi taloa, niin onhan se kätevää, että kummallekin on omansa.

Terttu, 75, on eläkkeellä lähihoitajan työstään, mies poliisin virastaan.

”Tämä meidän asuinjärjestelymme syntyi aivan vahingossa. Remontoin tätä taloa vähän yli kymmenen vuotta sitten ja se alkoi tuntua omalta kodilta. Kokeilin asua tässä ja viihdyin heti erinomaisesti. On ihanaa asua rauhassa, Pörrö-kissani kanssa. Olen introvertti ja nautin hiljaisuudesta”, Terttu kertoo

Bo-Erikilläkin on kissa, Tito. Se on kolli, joka ei hyväksy samoille

mannuille tullutta Pörröä, vaan haastaa riitaa. Bo-Erik tapaakin lähettää tekstiviestin, kun hänen kissansa on sisällä, jolloin Terttu taasen voi päästää leikatun Pörrön haukkaamaan happea.

”Meillä on mieheni kanssa yhteinen rantasauna, ja käyn hänen luonaan peseytymässä. Teemme yhteisiä kauppareisuja ja valmistamme omat ruokamme. Tämä järjestely toimii loistavasti.”

Paljon vettä on virrannut Purmon pohjoisen joen siltojen alla sen jälkeen, kun Terttu saapui Nabban kylään. Suomenkielisen ulkopaikkakuntalaisen ei ollut alussa helppoa asettua täysin ruotsinkieliseen Purmoon, hänen miehensä kotiseudulle.

”Täällä oli omat kuppikunnat. Poikkessin välttävistä, eikä se tuntunut hyvältä. Kai olen edelleenkin outolintu, mutta enää en välitä siitä. Muutkin ovat ehkä jottuneet minuun”, hän nauraa.

TERTTU OLI kuusilapsisen vanhoillislestadiolaisperheen esikoinen Reisjärvellä. Lapsuus ja nuoruus oli työntäyteistä, ilotonta ja kurinalaista.

”Olen tuntenut olonsa hyljeksityksi ja ulkopuoliseksi lapsesta saakka. Oli kuin minulla ei olisi ollut kotia ollenkaan.”

Terttu kuvailee jo edesmenttä äitiään narsistina, joka inhosi häntä.

”En saanut suuresti kaipamaani hyväksyntää, vahvistusta ja oikeutta olemassaolooni.”

Terttu oli viisivuotias, kun hänen äitinsä vei hänet lääkäriin.

”Äiti yritti vakuuttaa lääkärin siitä, että olin jotenkin mielenvikainen. Lääkäriä minulle tuli sellainen olo, että nyt pitää olla äärimmäisen kiltti tai minulle tapahtuu jotain kauheaa. Jälkeenpäin ymmärsin, että äiti yritti saada minut laitokseen, jotta pääsisi minusta eroon. Siinä hän ei kuitenkaan onnistunut.”

Terttu kuvailee, kuinka hänen täytyi ahertaa aamunkoitosta iltaan saakka. Oli ruoanlaittoa, pyykkäystä, siivoamista, leipomista ja nuorempien sisarusten hoitamista. Terttu osallistui myös karjanhoitoon; lypsi lehmät, kantoi heinät ja juotti vasikat. Raskas lannanluonti talikolla sai käsivarret särkemään. Heinätyöt eivät juurikaan olleet

kevyempiä, kun kaikki tehtiin käsin.

”Koulunkäynti tuntui lomalta kaikkeen tuohon verrattuna. Vähällä vapaa-ajallani luin kirjoja, etsin tietoa terveellisestä elämäntavasta. Tiedostin, että elämässäni oli jotain pahasti vialla, vaikken osannutkaan määritellä mitä. Olin myös hyvin yksinäinen.”

Terttu ymmärsi vasta vuosia myöhemmin, ettei hän itse ollut syyppä kaikkeen tähän eikä hän myöskään ollut sairas. Hänen elinolosuhteensa olivat väärälaiset.

LUKIO SIAITSI Haapajärvellä, 30 km päässä Reisjärven kodista. Lukiota käydessään Terttu asui arkipäivät opiskelupaikkakunnalla erään leskeksi jääneen opettajattaren luona.

”Uskonnotunneilla luin eri uskonnoista. Aloin kyseenalais-tamaan vanhoillislestadiolaisuutta. Siitä äiti ei tykännyt. Hän sanoi, että minun pitää muuttaa pois kotoa heti kirjoitettuani ylioppilaaksi.”

Tertun sisällä alkoi kyteä hätä. Miten hän pärjäisi ilman rahaa ja asuntoa?

Tertun äiti käytti julmaa henkistä väkivaltaa.

”Äiti sanoi minulle, että olen niin ruma, etten tule koskaan saamaan aviomiestä. Se vaikutti minuun niin vahvasti, etten halunnut, että minusta otetaan kuvia. Poltin kaikki siihenastiset valokuvat itsestäni.”

Henkinen väkivalta oli niin armotonta, ettei Terttu nähnyt mitään syytä elää. Hän toivoi, että saisi jonkin tappavan taudin yöllä eikä heräisi enää aamulla.

”Isäni oli hyvä mies, mutta hän oli arkisin työreissuilla eikä tiennyt, miten äiti kohteli minua. Äiti myös hoiti perheemme raha-asiat. Kaikki muut sisaruseni saivat viikkorahaa, mutta minulle sitä ei liiennyt.”

TERTTU ALKOI oireilla. Lukiota käydessään hän sairastui syömishäiriöön ja joutui sairaalaan.

”Olin vain luuta ja nahkaa, painoin 43 kg. Pelko tulevaisuudesta

Pörrö-kissa jakaa Tertun kanssa kodin.

sairastutti minut. Mietin kuumeisesti, miten tulisin pärjäämään lukion jälkeen, kun en enää saisi asua kotona.”

Lääkäri totesi Tertulle, että hän kuolisi, jos ei alkaisi syömään.

Sen jälkeen Terttu ryhtyi syömään.

”Sisuunnuin. En halunnut antaa äidilleni sitä riemua, että olisin kuollut.”

YLIOPPILAAKSI kirjoitettuaan äiti teki mitä oli luvannut: näytti Tertulle ovea. Terttu joutui lähtemään kodistaan, jättä-

mään vanhempansa ja sisarusensa, koko senastisen elämänsä. Hän joutui maailmalle elämä sirpaleina.

Terttu lähti Reisjärveltä vain omat vaatteet yllään, ilman rahaa tai tavaroitaan. Onneksi silloinen poikaystävä, Pekka, ja hänen vanhempansa olivat kuin pelastavat enkelit. Terttu sai asua heidän luonaan Lohtajalla.

”Lähdin kotoa häpeissäni hartiat lyyssä. Tuntui kuin otsasani olisi välkkynyt neovärisillä kirjaimilla ’syyllinen’ ja ’luopio.’”

Tertun katsottiin hylänneen uskontonsa, joten vanhoillislestadiolaiset sulkiivat hänet yhteisön ulkopuolelle. Pikkuhiljaa hän alkoi luoda elämäänsä tyhjästä. Hän näki ensimmäiset elokuvansa ja joi ensimmäiset humalansa.

”Tajusin, miten rajoittunutta elämäni oli ollut, mutta minun oli myös vaikea sopeutua uuteen elämään. En tuntenut kuuluvani entiseen yhteisöni enkä samanikäisten nuortenkaan joukkoon.”

TERTTU KOHTASI onneksi hyviä ja auttavia ihmisiä. Pian hän meni Pekan kanssa naimisiin. Laboranttiopiskelujen jälkeen hän sai töitä Kokkolan sairaalasta.

Tertusta tuli äiti ensimmäisen kerran 29-vuotiaana. Kuuden vuoden jälkeen hän ja Pekka erosivat. Terttu aloitti työt Pietarsaaren Malmin sairaalassa, meni muutaman vuoden päästä naimisiin Bo-Erikin kanssa ja sai vielä kaksi lasta.

Vuodet vierivät ja lapset kasvoivat. Terttu opiskeli 56-vuotiaana lähihoitajaksi, vaikka lapset olivat sitä mieltä, että hän oli liian

vanha koulunpenkille.

”Tein lopputyöni kirurgian osastolla. Sain luokkani parhaimman todistuksen ja stipendin, ja pääsin Malmin sairaalan lastenosastolle töihin. Viihdyin siellä hyvin.”

Terttu nautti, kun sai olla lasten kanssa tekemisissä. ”Tulin tunnetuksi siitä, että annoin mielelläni vauvoilleni kenguruhoitoa.”

Kenguruhoidolla tarkoitetaan ennenaikaisesti syntyneen vauvan hoitamista suunnitelmallisesti ja säännöllisesti ihokontaktissa vanhemman tai hoitajan rinnalla.

TERTTU OLI 59-vuotias, kun hän tunsu patin oikeassa rinnassaan.

Selvusi, että kyseessä oli aggressiivinen hormoniperäinen HER2-rintasyöpä, joka vaati leikkauksen, erikoissolumyrkkyjä ja sädehoitoa.

”Olin leikkausta edeltävänä iltana vielä töissä. Seuraavana aamuna ajoin yksin sairaalaan aamuseitsemäksi rinnanpoistoon. Työkaverit hiukan ihmettelivät, kun olin päivää ennen leikkausta töissä. Miksi en olisi ollut?”

Leikkaus meni hyvin. Koko

Päivi Karjalainen

”Vieressä olevan joen tasainen virtaus tuudittaa minut syvään uneen. Aamulla herään linnunviserrukseen.”

Päivi Karjalainen

Terttu petaa sängyn yötä varten.

Päivi Karjalainen

Luonnon antimet ovat Tertun lautasella pääosassa.

rinta ja kainalon imusolmukkeet poistettiin.

Tertulle kiikutettiin aimo arsenaali lääkkeitä, jotka hän sujautti salaa suoraan roskiin.

”Kyllähän minulla oli kipuja, mutta kestin ne hyvin. Tiesin, että selviän ilman lääkkeitä, koska en ole ikinä syönyt niitä. Jokainenhan saa päättää omasta kropastaan”, hän selittää.

Rinnanpoisto ei ollut Tertulle mitenkään kova paikka. Hoi-kassa varressa ei edes huomannut yhden rinnan poissaoloa. Proteesikaan ei käynyt Tertun mielessä. Mitä turhia!

”Ajattelin vain, että miten ehtisin järjestämään pojan ylioppilasjuhlat. Ne olivat vain neljän päivän päästä leikkauksesta.”

LAKKIAISPÄIVÄNÄ Terttu säteili huoliteltuna elegantissa ruskeassa, olkapäät paljastavassa juhlamekossaan. Hän kilisti samppanjaa ystäviensä kanssa. Kerrassaan epätodennäköinen saavutus.

Poikansa lakkiaisvalokuvauksen yhteydessä Terttu otatti itseltäänkin ammattilaisella valokuvat. Tarkoituksenaan tosin oli kak-sijakoinen.

”Vaikka hymyilin kuvissa, niin ajattelin, että ne voivat yhtä hyvin päättyä viimeisiksi kuviksi. Minun hautajaiskuviksi. Olin saanut syövästä vain 50 prosentin selviytymisennusteen. Kun kerroin tämän valokuvaajalle, kuvien ottamisesta taisikin tulla hänelle vaikeampi paikka kuin minulle.”

Lääkäri suositteli sytostaattihoitoja heti leikkauksen jälkeen. Mutta oli kesä, ja sairaalan lastenosastolla oli kiire ja työvoimapula. Niinpä Terttu oli koko kesän töissä ja aloitti hoidot vasta syksyllä.

TERTTU TEKI syövästä selviytyään täydellisen elämänmuutoksen. Hän hyppäsi niin sanotusti ”luontopolulle”.

”Lopetin elimistölle stressaavan kolmivuorotyön sairaalassa ja yösyömiset. Jäin eläkkeelle ja lähdin Espanjaan kolmen viikon pyhiinvaellukselle Santiago de

Compostelaan. Vaelsin ystäväni kanssa päivittäin 30 kilometriä. Se teki hyvää niin sielulle kuin kehollekin.”

Terttu alkoi myös nukkumaan keväästä syksyyn ulkona. Hän laittaa hetekan pihassa olevan ladon terassille.

”Kömmiin untuvapeiton alle flanellipijamassani ja sukut jalassa. Vieressä olevan joen tasainen virtaus tuudittaa minut syvään uneen. Luonnossa nukkuminen on ihanaa, saan siitä hirveästi voimaa. Aamulla herään linnunviserrukseen!”

KOETUSTEN aika ei kuitenkaan ollut vielä ohi. Viittisen vuotta sitten Terttu tunsu kotias-kareita tehdessään kovaa, puristavaa tunnetta rinnassaan. Hän lähti terveyskeskukseen.

Sydänfilmi ja verikokeet olivat hälyttävät, ja Terttua lähdettiin siltä istumalta viemään ambulanssilla Vaasan keskussairaalaan pillit soiden.

”Kaikki tapahtui nopeasti ja olin tilanteesta hiukan ymmälläni. Hengitin kuitenkin rauhassa happiviikset nenäni alla, kun ambulanssi ajoi tuhatta ja sataa. Ajattelin, että jos tämä on viimeinen matkani, niin sitten se on. Tunsin syvää rauhaa siinä maassani ja miettiessäni elämäni.”

Vaikka Terttu oli ollut eläkkeellä monta vuotta, hänen elämänsä oli silti ollut aika työntäyteistä; hän oli osallistunut kolmesti viikossa Pietarsaaren kirpputoritoimintaan, josta oli lopulta tullut sangen stressaavaa.

VAASAN keskussairaalassa Tertulle tehtiin sepelvaltimoiden varjoainekuvaus. Kaikki näytti hyvältä, veritulppaakaan ei löytynyt. Outoa oli, että sydän oli ikään kuin lamaantuneessa tilassa; osa sydäimestä ei nimittäin supistellut.

”Kuin, kun lääkäri sanoi, että yhden suonen päässä on pieni tukos. Se avattiin ja siihen laitettiin stentti, jonka tehtävänä oli pitää verisuoni auki. Sain myös verenohentajia.”

Seuraavana päivänä lääkäri

halusi kuulla Tertun elämäntilanteesta. Terttu raotti hieman elämänsä sumuverhoa. Viime vuosina hän oli myös ollut tiiviisti henkisenä tukena läheiselleen, aina käytettävissä. Lääkäri kuunteli aikansa ja tokaisi: ”Sinulla on ollut paljon murhetta ja surua. Olet nyt saanut särkyneen sydämen syndrooman. Se on eräänlainen tunnereaktiosairaus, sydänhalvaus”.

Diagnoosin virallinen nimi on varsinainen sanahirviö: takotsubokardiomyopia.

”Kysyin lääkäriltä, onko se sama kuin sydänkohtaus? Ei kuulemma ollut. Mutta se voisi viedä hengen yltyessään pahaksi.”

TERVE ITSEPÄISYYS on yksi Tertun luonteenpiirteistä. Hän päätti lähteä kotiin yhden sairaalassa vietetyn päivän jälkeen.

”Lääkäri olisi halunnut pitää minut tarkkailussa muutaman päivän, mutta se tuntui minusta turhalta, tunsin oloni hyväksi.” Jälkikäteen Terttua on huvittanut lukea potilaskertomustaan, jossa sanotaan: ”Potilas liikkuu vikkelaasti osastolla eikä halua kuulla puhuttavankaan paikallaan lepäämisestä. Potilas kotiutetaan omalla vastuulla.”

Terttu sai mukaansa viisi eri lääkettä.

”Napsin pillereitä kolmisen viikkoa, kunnes pyöräilin. Silloin tein päätöksen, että lopetan kaikki lääkkeet. En kertonut asiasta lääkärille. Pari viikkoa myöhemmin aloin käydä kastautumassa talvisessa joessa. Tunsin, että minun tarvitsi jättää turhat

murehtimiset taakseni ja keskittyä rauhassa olennaiseen. Yksinkertaiseen elämään.”

MISTÄ TÄMÄ persoonallinen, energinen ja vahva nainen on oikein tehty? Yksi iso tekijä on varmasti ravinto: Terttu on ollut kasvissyöjä jo 50 vuotta. Hän on myös harrastanut pitkänmatkanjuoksua, mikä näkyy edelleen kehon solakkuudessa. Terttu pulahtaa talon viereiseen jokeen joka toinen päivä. Hänelle on kertynyt hyvin ruskeaa rasvaa eikä hän ikinä vilustu.

Ravintoloissa syöminen ei tule kysymykseenkään. Terttu kerää suurimman osan ruoastaan luonnosta, mm. nokkosia, maitohorsmaa ja kuusenkerkkää. Ja tietenkin sieniä ja marjoja.

Hän kulkee keväästä syksyyn ulkona paljain jaloin. Maasta ja mullasta kehittyy hyvä vastustuskyky.

”Laitan kengät jalkaan vasta kun lähdän kaupunkiin ostoksille. Olen tällainen ’kummajainen’. Mieskin on aina sanonut, että ’myönnä nyt, ettet ole normaali!’. Tapaan vastata hänelle, että toivottavasti minusta ei koskaan sellaista tulekaan.”

TERTUN KOTOISASTA hirsitalosta ei löydy tv:tä, tietokonetta tai älypuhelin. Näppäinkänykkä ajaa loistavasti asian jos toisenkin. Juurespitoiset ruoat tekeytyvät hiljakeen puulämmitteisessä vuolukivitakassa.

”Kuuntelen radiota ja hengellistä musiikkia. Luen paljon terveysalan kirjoja, ja joka päivä

Päivi Karjalainen

Kuvia Tertun pyhiinvaellukselta.

Päivi Karjalainen

Särkyneen sydämen jälkeen Terttu ymmärsi, että hänen täytyy keskittyä yksinkertaiseen elämään.

luen myös Raamattua.”
”Kesti kauan ennen kuin ymmärsin, että tietyt ihmissuhteet ja asiat, jotka vievät energiaa, on jätettävä. Olen tuntenut valtavaa helpotusta oivallettuaani tämän. Enää muiden mielipiteillä ei ole minulle mitään merkitystä.”

Terttu herkistyy miettiessään elämänsä.

”Pahinta kaikessa on ollut se, että olen ollut niin tuomitseva itseäni kohtaan. Elämäni ensimmäiset 20 vuotta olivat yhtä painajaisista, mutta äitini ansiosta sain myös vahvuutta. Kun hän toivoi kuolemaani, ajattelin, että minun on pakko selvitä.”

Terttu on nyt antanut äidilleen

anteeksi. Hän ei ole katkera, vaan ylpeä, että selvisi kaikesta.

”Luonto on ollut minulle kaikista suurin parantava voima, se on tehnyt minusta ehjän. Ihminen ei oikeastaan vaadi paljoa, kunhan on terveyttä ja tasapainoa. Olen myös onnekas, kun olen löytänyt tieni uuteen seurakuntaan. Siellä on nyt henkinen kotini. Elämä on ihanaa, kun sen oikein oivaltaa.”

SUSANNE STRÖMBERG

Niskuroivan nuoru kaisen karut kokemukset

Yhtäkkiä saksalainen torpedovene tulittaa heitä. Myöhemmin heidät asetetaan riviin kahdeksan kivääreillä varustautuneen sotilaan eteen. Pietarsaarelaisnuorukainen **Björn Thodén** on kaivannut seikkailua, mutta ei tällaista.

Tässä on ensimmäinen osa ainutlaatuisesta päiväkirjasta, jonka opetus on, ettei kaikki aina mene suunnitelmien mukaan.

”Lupasin hänelle uskollisuutta ja rakkautta sekä kaikkea kaunista, mitä toisin mukanani kotiin.”

On aurinkoinen maaliskuun päivä Pietarsaassa vuonna 1914. Björn Thodén, 17-vuotias nuorukainen, vaeltelee kaupungilla tylsistyneenä. Hänellä on varaa kahvikupilliseen, joten hän istahtaa Kahvila Saimaan Kauppatorin laidalle. Sitä, mitä seuraavaksi tapahtuu, hän kuvaillee päiväkirjassaan näin:

Istuin ja mietin, miten pääsisin pois tästä kirotusta kaupungista. Juuri silloin ovi lennähti auki ja sisään ryntäsi Gösse (Gösta Granqvist). Hänen ruskeat silmänsä loistivat, kun hän huomasi minut murjottamassa yksin pienen pöydän ääressä nurkassa.

Gösse oli syntynyt Pietarsaassa, olimme samanikäisiä, parhaat ystävät ja kokeneet monia seikkailuja yhdessä Pietarsaaren katupoikien kanssa verisissä nujakoissa. Gösse ryntäsi luokseni, kaatoi kiireessä tuolin ja kysyi hengästyneenä: ”Hei Nalle, lähdetkö merille maistamaan suolavettä? Olen saanut pestin ahvenanmaalaisesta ruumisarkusta [vanha purjelaiva]. Kapteeni K tarvitsee vielä yhden miehen, ja lupasin kysyä sinua.”

Björn Thodén eli ”Nalle” sanoo heti kyllä. He menevät tapaamaan Ahvenanmaan Vårdön saarelta kotoisin olevaa kapteeni K:ta, Karl Erik Karlssonia, ”vaivaistaloon”. Kyseessä on Pedersören kunnan ylläpitämä vaivaistalo aivan silloisen kaupunginrajan eteläpuolella, suunnilleen siellä, missä on nykyisin Postin lajittelukeskus. Kapteeni yöpyy vaivaistalossa hoitaessaan Pietarsaassa liiketoimiaan, sillä hänen sisarensa

Kahvila Saima Raatihuoneenkadun ja Otto Malminkadun kulmassa avattiin raittiuskahvilana v. 1908. Siellä tarjottiin myös ruokaa v. 1914 lähtien.

Elin Karlsson on talon johtajatar.

Kapteeni oli suuri, tumma ja tyylikäs mies. Hän mittaili minua päästä varpaisiin ja antoi tyytyväisellä murhduksella ymmärtää, että kelpasin. ”Hankkikaa papintodistus ja olkaa valmiina lähtemään Ahvenanmaalle huomenillalla. Palkka on 30 markkaa kuukaudessa.”

Myös kolmas samanikäinen pietarsaarelaispoika, Ludde (Ludvig Björkman), onnistuu saamaan pestin samalta laivalta. Nalle menee kotiin ja kertoo lähtevänsä seuraavana aamuna.

Äiti oli pyörtyä järkytyksestä. ”Merille? Et ikimaaailmassa lähde merille. Ja kaiken lisäksi purjelavalla. Et ikinä!” Jouduin odottamaan, että isä vihdoinkin kotiini viideltä. Molemmat vastustivat suunnitelmaani, mutta pitkän taivuttelun jälkeen sain luvan hankkia papintodistuksen ja passin.

Illalla suuntasimme Gössen kanssa kahvilaan, missä ystävämmme ihailivat meitä. Myöhemmin tapasin heilani [”Maja”, Maria Svensson, hänkin 17-vuotias]. Kun kerroin lähteväni merille, hän puhkesi itkuun ja rukoili minua jäämään. Lupasin hänelle uskollisuutta ja rakkautta sekä kaikkea kaunista, mitä toisin mukanani kotiin. Hän itki olkaani vasten pitkälle yli puolen yön. Kun suljin oven, kuulin kovan nyyhkäisyn.

Nalle ei saa unta ja makaa sängyssään pohtien, mitä tuleman pitää. Onnellisen lapsusajan muistot vilisevät hänen mielessään.

Nalle menee seuraavana päivänä poliisiasemalle, mutta hänet lähetetään takaisin kotiin.

”Passi, ei teille sellaista anneta. Menkää kotiin hakemaan äitinne, niin katsotaan, mitä hän sanoo.” Pyysin heitä soittamaan äidilleni,

Pietarsaaren Kaupungin Museo

ja he tekivätkin niin. Sitten sain passini. Kello kuusi menin juna-asemalle ja hyvästelin isän, äidin ja siskon, jotka seisovat kyneleet silmissä. Juna lähti viheltäen liikkeelle. Hyvästi Pietarsaari, milloin näen sinut jälleen?

KESTÄÄ AIKANSÄ, ennen kuin Nalle on taas kotona. Hän tulee kokemaan asioita, joita ei olisi osannut kuvitellaakaan.

Thodénin perheellä on vahvat juuret Pietarsaassa, ja he ovat kytköksissä useisiin sukuihin, jotka hallitsivat ja vaikuttivat kaupungissa 1800-luvulla. Björnin isä John oli Carl Johan Thodénin poika. Carl Johan toimi 1800-luvun jälkipuoliskolla liikemiehenä, varustajana ja raatimiehenä. Björnin äiti Linda (oikeasti Selinda) oli yksi Ernst Kjerulf ja Agatha Gottlebenin lapsista. Agatha oli äitinsä puolelta Strengbergin sukua.

John ja Linda asettuivat ensin asumaan Oravaisiin ja pyörittivät sekataravakauppaa. He asuivat 1892–1907 Grönvikin lasitehtaalla, jossa John toimi konttoristina. Lasitehtaan lopetettua toimintansa he muuttivat lapsineen takaisin Pietarsaaren, missä John työskenteli Pietarsaaren Konepajalla.

Linda oli yritteliäs luonne ja piti pesulaa ja värjäämöä kotioitteessaan Koulukadulla 14 – suunnilleen siinä, missä tavaratalo Citymarket nykyään

sijaitsee. Hän oli musikaalisesti lahjakas, antoi pianotunteja ja esiintyi mielellään sekä laulajana että pianistina, järjestäen toisinaan musiikkia, viihdettä ja tanssia sisältäviä tilaisuuksia. Erään arvostelun mukaan hänellä oli ”miellyttävä ja hyvin koulutettu lauluääni”.

Linda synnytti kahdeksan lasta, joista viisi selvisi varhaislapsuudesta: Gunnar (s. 1882), Ernst (s. 1889), Björn ja hänen kaksoisveljensä Tor (s. 1896) sekä pikkusisko Margit (s. 1897). Kaksi vanhinta veljeä oli muuttanut kotoa jo kauan sitten: Gunnar oli merimies ja Ernst liikemies Helsingissä. Björn, Tor ja Margit asuivat vielä kotona vuonna 1914.

Ludden isä Frans Alexander Björkman, syntynyt Uudessakaarleppeyissä, oli nuoruudessaan toiminut lennätinvahtimestarina, mutta siirtyi myöhemmin kirjansitojaksi ja asui perheineen osoitteessa Laivurinkatu 24.

Gössen isä Axel Granqvist oli postinkantaja, joka asui Myllymäellä ja oli raittiusaktiivi.

Maria ”Maja” Svensson asui Hämeenkadulla 13 äitinsä Anna Lisan kanssa, joka oli leski ja syntynyt Gersissä, Ähtävällä. Maria kuului isänsä puolelta suutarien Drake-sukuun, joka oli toiminut kaupungissa sukupolvien ajan. Hänen isänsä Sven Olof oli jostain syystä vaihtanut sukunimensä Svenssoniksi.

BJÖRN THODÉNIN perheestä ei tarkoitettu, että hän teini-ikäisenä olisi vain istunut kotona lukemassa sivistäviä kir-

joja. Päinvastoin, kuten hänen päiväkirjastaan käy ilmi.

Jo junassa matkalla Turkuun hän, Gösse ja Ludde keksivät kaikenlaista metkua. He pilkkaavat vanhaa herrasmiestä niin, että tämä lopulta uhkaa heittää heidät ulos. Pojat vastaavat tähän naurunremakalla, jolloin vanhus siirtyy toiseen vaunuun.

Turussa nuorukaiset kohtaavat erilaisia houkutuksia.

Hyödysimme tilaisuuden ja pidimme rautatiehotellissa ’pip-palot’, minkä jälkeen ryöimme merimieskotiin keskellä yötä ja heräsimme aamulla viiltävään päänsärkyyn ja kuiviin huuliin. Sain kahvia, pukeuduin ja olin valmis lähtemään ulos, kun pysähdyin hämmästyksestä sanattomana ja katsoin lakkiani. Olin edellisiltana ostanut uuden englantilaisen lakin, ja nyt käsissäni oli vanha myssy täynnä maalitahroja. En käsittä, miten olin saattanut vaihtaa lakkini jonkun maalarin kanssa.

Nalle lähtee ostamaan uutta lakkia. Palatessaan hän löytää Ludden kiroamasta koko Turun poliisilaitosta.

Ludde nukahti elokuvateatteriin, joten ovivahti ohjasi hänet kovakouraisesti ulos. Ludde ei tällaista kohtelua sietänyt, vaan antoi ovivahdin lihaisimpaan kohtaan iskun, joka sai tämän ulvomaan. Poliisi tuli paikalle ja heitti Ludden yöksi putkaan. Nyt hän istui ja kirosi putkan syöpäläisiä, jotka olivat yhtä ilkeitä ihmisille kuin poliisitkin.

Turusta matka jatkuu Ahvenanmaan Vårdön saarelle, jossa kapteeni Karlssonin purjelaiva

Pietarsaaren Kaupungin Museo

Maria ”Maja” Svensson

odottaa. Kapteeni on värvännyt sinne vielä kolme miestä.

Nukuiimme yön kapteenin luona. Meillä oli hauskaa, nauruimme ja juttelimme. Sitten joku heitti vitsin, että kapteenin koira, pieni rakki, oli pirun paljon ahvenanmaalaisen näköinen, ja kaikki repesivät nauruun niin, että luulimme seinien kaatuvan.

Seuraavana aamuna he siirtyivät Lillyyn, ”kolmimastoiseen kuunariin, joka kellui ylväästi poukamassa”. K.E. Karlsson oli ostanut sen edellisvuonna liikekumppaninsa kanssa. Aluksen kunnostaminen vaati kolmen päivän kovan työn. Sitten he lähtivät purjehtimaan kohti Kristiinankaupunkia.

YÖN LÄHESTYESSÄ tuuli voimistui täydeksi myrskyksi, joten meidän täytyi kääriä purjeet yksi toisensa jälkeen. Olin juuri kannella, kun kuulin kapteenin huutavan: ”Thodén, kiipeä ylös ja auta tuota maalaistoltoa käärimään märssypurje.”

Kiipesin ylös ja huomasin, että apua todella tarvittiin. Mies, jonka piti hoitaa tehtävä (vanha pelastusarmeijalainen), piti molemmin käsin kiinni mastosta ja itki hätäntyneenä: ”Minä putoan, en voi mennä ylemmäs”.

Nalle kiipesi ulommas raa’anokalle ja onnistui suorittamaan

raskaan tehtävän. Laskeutessaan alas hän näki, että pelastusarmeijalainen oli edelleen mastoon tarrautuneena.

Sain hänet kovalla vaivalla alas kannelle, missä hän lupasi, ettei koskaan enää lähtisi merille. Kahden tunnin kuluttua löysin hänet puhumasta kaloille norjaa, voihkien äänekäästi ja katuen sitä, ettei ollut pysynyt pelastusarmeijassa, mitä minäkin pidin hänelle parhaana vaihtoehtona.

He saapuvat maihin Bobergin satamaan Kristiinankaupunkiin, missä lääkäri tarkastaa heidät. Tämän jälkeen pojat viedään merimiestaloon ja he allekirjoittavat kuuden kuukauden työsopimuksen. He tulevat pian katumaan sitä.

Saimme nimittäin laivaan Oulusta kotoisin olevan perämiehen, vanhan jenkkimerimiehen, joka teki elämästämme helvettiä. Hän varoitti meitä jopottelemasta kaupungilla, joten palasimme tietenkin laivalle humalassa. Kun kokki toi ruoan – pelkkää kahvia ja ihraa – heitimme hänet ulos ja ruoan hänen perässään.

Mutta sitten perämies tuli sisään ja alkoi räksyttää kuin pieni koira. Hyvä alku, ajattelimme, ja heitimme häntä päin ihranpalan, joka tarttui hänen vastapestyyn valkoiseen takkiinsa. Melskasimme

Björn ”Nalle” Thodén

Gösta ”Gösse” Granqvist

Ludvig ”Ludde” Björkman

”Nälkä ja väsymys olivat poissa, kosto loisti silmissämme.”

viinasta riehakkaina. Perämies päätti viisaasti pysytellä hytissään loppupäivän, lukiten oven visusti sisäpuolelta.

Ilmapiiri laivalla on kireä. Nalle sattuu kuulemaan erään keskustelun päivää ennen lähtöä Kristiinankaupungista.

Kuulin, kuinka pelastusarmeijalaisemme kerskui muutamille emännille, kuinka hän oli ollut merillä 13 vuotta ja kokenut lukemattomia haaksirikkoja Atlantilla ja Biskajalla. Hän valehteli niin, että emännillä oli kyneleet silmissä. Lopulta en voinut enää pidätellä itseäni, vaan menin hänen luokseen ja tönäisin häntä tuimailmeisenä. Hän kalpeni vihasta tajutessaan, että olin kuullut kaiken. Hän taisi kuitenkin pitää noista emännistä, sillä seuraavana päivänä, kun olimme valmiita lähtemään merille, hän oli kadonnut ja vienyt mukanaan takin, kengät ja puoli litraa viinaa. Se oli hänen pelastustyönsä Lillyllä.

LILLY SUUNTA nyt kurssin kohti Saksaa. Laiva saapuu Kielin ja kulkee Kielin kanavan läpi Schleswig-Holsteinin halki Glückstadtin Pohjanmeren puolelle.

Täällä Nallen, Ludden ja Göszen suhde perämieheen ja kapteeniin huononee entisestään. Ryyppäämisen ja laivalla sattuneen tappelun jälkeen he päättävät karata. Kyseessä on vakava sopimusrikkomus, jolla on seurauksensa.

Keskivöllä hiivin peräpuolelle ja varmistin, että päällystö nukkuu rauhallisesti. Palasin ääneti takaisin ja raportoin, että reitti oli selvä. Pakkasimme vaatteemme säkkeihin ja nousimme maihin. Katsoin taakseni ja toivotin Lillylle hyvää matkaa. Olimme juuri päässeet maihin, kun näimme hahmon ilmestyvän pimeydestä. Hyppäsimme nopeasti pusikkoon ja makasimme liikkumatta, tuskin uskalsimme hengittää. Suuri puisto tarjosi kuitenkin hyvin suojaa, eikä tullivahti nähnyt meitä. Hiivimme varovasti puiston läpi ja lähdimme tietä pitkin kohti Hampuria.

KARKULAISINA kulkeminen vieraassa maassa, jonka kieltä he eivät edes puhu, osoittautuu hankalaksi. Parin tunnin kävelyn jälkeen he saapuvat risteykseen, jossa tie haarautuu.

Mihin nyt pitäisi mennä? Missään ei ollut kylttiä viitoittamassa suuntaa, eikä ihmisiääkään näkynyt. Meidän oli pakko luottaa onneemme. Olimme kävelleet hyvän matkaa, kun Gösse sanoi: ”Luulen, että olemme matkalla suoraan helvettiin. Käännyttään takaisin ja mennään toista tietä.” Mietimme hetken ja päätimme kääntyä. Kuljimme niin nopeasti kuin pystyimme, sillä tiesimme, että aamunkoitteessa poliisit olisivat perässäme.

Seuraavana päivänä he lepäivät pensaikossa. Iltapäivällä taivas synkkenee, salamat välähtelevät ja puhkeaa rajuilma. Pojat kastuvat läpimäriksi minuuteissa ja päättävät etsiä suojaa lähitöllä olevalta maatilalta.

Saavuimme suurelle maatilalle läpimärkinä, väsyneinä ja nälästä uupuneina. Ulos tuli mies nahkatakissa ja korkeissa saappaissa. Hän karjui omalla äidinkiellään jotain poliisista ja vankilasta. Yritimme selittää, että halusimme vain katon päämme päälle, ja osoitimme suurta heinälattoa, mutta hän pudisti päätään ja ärjäisi uudelleen jotain passipoliisista: ”Niks geld niks slafen!” [Ei rahaa, ei yöpymistä!]

Pojat viettävät surkean yön taivasalla. Nälkä kalvaa ja veri

vuotaa jaloissa olevista rakoista. Nalle repii paidan riekaleiksi ja sitoo sillä haavat. Pian he näkevät ratsupoliisin, joka etsii heitä pensaista toisen henkilön kanssa.

Piilotimme nopeasti vaatteemme pensaalle. Sitten ryömimme ojaan, vyötärölle asti mutaveteen. Poliisi tuli yhä lähemmäs, mutta päätimme, ettemme antautuisi. Meitähän oli kolme kahta vastaan ja meillä oli hyvät suomalaiset puukot.

Poliisi oli nyt vain 20 metrin päässä meistä. Tunnistimme miehen, joka oli ajanut meidät pois maatilalta. Purin hampaitani ja ajattelin, että tuon ukon minä kyllä hoitelen. Nälkä ja väsymys olivat poissa, kosto loisti silmissämme. Pidätimme hengitystämme. He olivat aivan edessämme, vain 10 metrin päässä. Jos he olisivat vaivautuneet tarkistamaan seuraavan ojan, olisimme olleet hukassa, mutta he jatkoivat keskustelua ja kulkivat ohitsemme. Ryömimme ylös ojasta, aivan liejuisina ja mustina, mutta mitä siitä! Nauroin katsoessani muita.

NALLE, LUDDE JA Gösse jatkoivat matkaansa ja saapuvat Elmshornin kaupunkiin, mutta he eivät uskalla mennä kaupunkiin sisälle. He lysähtävät niitylle nählästä heikentyneinä. Gösse alkaa houraila.

Miten tämä päättyisi? Kuolisimmeko nälkään vain siksi, että olimme liian ylpeitä kerjäämään ruokaa? En tiedä, kuinka kauan

makasin siinä pähkäilemässä, kunnes päätin lähteä kaupunkiin etsimään ruokaa. Mutta miten?

Björn ja Ludde menevät kaupunkiin, Gösse jää niitylle.

Menin leipäkauppaan ja osoitin leipää. Tarjosin vaihdossa kelloani, mutta kauppias pudisti päätään ja osoitti ovea. Useiden epäonnistuneiden yritysten jälkeen päätin tekeytyä juopuneeksi ja yrittää myydä kellon mihin hintaan tahansa. Hoipertelin suureen ravintolaan, jossa pari muuraria istui oluttuoppiensa ääressä. Otin kelloni esille ja sanoin ’sen marh’, 10 markkaa.

He tutkivat kelloa ja katsoivat minua, mutta minä nauroin ja sanoin olevani merimies. He tarjosivat minulle oluen ja antoivat kellosta 10 markkaa. Sanoin hyvästit, mutta kun pääsin ulos, olin täysin selväpäinen. Kiiruhdimme Ludden kanssa ostamaan leipää ja ruokaa. Sitten palasimme Göszen luo, mutta näimme niityllä poliisin tutkimassa tavaroitamme. Poliisi katsoi minua kysyvästi, kun menin Göszen luo ja annoin hänelle leipää ja makkaraa. Emme ymmärtäneet häntä, joten hän alkoi puhua tanskaa, jolloin selitimme, mistä olimme kotoisin. Hän totesi rauhallisesti, että voimme yöpyä poliisiasemalla tämän yön. Sitten hän sanoi hyvästit ja lähti.

Pojat lähtevät etsimään poliisiasemaa luvatus yönsijan toivossa, mutta eivät löydä tietä ja päätyvät lopulta makaamaan kaupunkinportille. Paikalle saapuu toinen poliisi, joka haluaa nähdä heidän passinsa. Gösse esittää vanhan pankkikirjansa (joka näytti pankkitilin tapahtumat), jonka poliisi hyväksyy – hän ei nimittäin ymmärrä sen sisältöä. Poliisi osoittaa heille suunnan kohti Hampuria.

Erinäisten vaiheiden jälkeen he myyvät lisää tavaroitaan, ostavat junaliput ja saapuvat Hampuriin. He katsovat pitkään ja kaihoisasti sataman portilta aluksia. Kiukkuinen vartija ei päästä heitä alueelle, joten he etsivät yönsijan puistosta.

Tuskin olimme ehtineet nukahdattaa, kun erityisen jyrävästä kumista valmistettu pamppu iskeytyi

polttavalla kivulla ensimmäiseen meistä kolmesta kodittomasta, jonka konstaapeli sattui näkemään. Nousimme taas ylös ja jatkoimme vaellusta, kunnes uupuneina ja kurjina nukahdimme jonkin kirkonportaan tai portin taakse, uneksien kokonaisesta koppalakkien pataljoonasta, joka hellästi vartioisi meitä. Samalla viimeisimmän ”rakkaudenosoituksen” jättämät jäljet polttivat ihoa kuin hehkua rauta.

Aamulla Nalle, Ludde ja Gösse kuulevat Hampurin merimieskirkossa pastorilta, että eräs suomalainen on ostanut hinaajan, joka odottaa Bremenissä, ja etsii miehistöä kuljettamaan aluksen Raumalle. He saavat palkasta ennakkoa ja saapuvat seuraavana päivänä junalla Bremeniin, missä he 40 päivän ajan korjaavat, siivoavat ja maalaavat uudenkiiltäväksi alusta, joka on nimetty Raumaksi.

He purjehtivat lopulta Raumalle, missä ystäväallinen kapteeni järjestää heille kunnan juhlat, maksaa hyvin ja tarjoaa heille mahdollisuuden jäädä laivalle töihin. Pojat kuitenkin kieltäytyvät tarjouksesta.

NYT SEURAA aika Turussa, missä kolme pietarsaarelaisnuorta juhlii ja tuhlaa pian palkkansa. He etsivät uutta työtä Otkantin satamassa olevilta laivoilta,

mutta vain Gössellä on onnea; hän saa kokin pestin Bergenistä tulevalle alukselle. Seuraavana päivänä Ludde saa rahaa kotoa ja matkustaa junalla takaisin Pietarsaareen.

Nalle on yksin, ilman työtä ja rahaa. Pian hänkin kirjoittaa kotiin.

Kaksi päivää myöhemmin sain kotoa rahaa ja kirjeen, jossa minua pyydettiin palaamaan, sillä isä oli sairas. Mutta häpesin palata kotiin, koska olin karannut, joten jäin Turkuun. Olin päättänyt, etten luovuta ennen kuin saan pestin. Päivät olivat pitkiä ja raskaita. En tuntenut ketään, ja ensimmäistä kertaa elämässäni olin ilman ystäviä, jotka olisivat ymmärtäneet suruni ja yksinäisyyteni. Tämä oli ehkä ensimmäinen oppituntini elämässä siitä, ettei kaikki aina mene suunnitelmien mukaan.

Pian myös kotoa saadut rahat loppuvat. Nalle myy kaikki vaatteensa takkia, paitaa ja housuja lukuun ottamatta tyydyttääkseen pahimman nälkäänsä ja janonsa. Hän tarvitsee epätoivoisesti työtä ja saa lopulta merenkulkutoimistosta pestin, jota kukaan muu ei halua – kokin paikan ahvenanmaalaiselta Henriette-kuunarilta, joka on Kaskisissa. Sanomalehdistä käy ilmi, että paikka vapautui sen jälkeen, kun eräs kansimies hukkuu yrittäessään opetella uimaan laiturin vieressä.

Otan pestin, sanoin, ja menin pöydän luo. Ukko katsoi minua. ”Saanko paperinne?” Minulla oli vain papintodistus ja passi. ”Ettekö ole ikinä ollut merillä?” En, vastasin. Minun oli pakko valehdella selvittääkseni. ”No”, ukko sanoi, ”saatte pestin. Menkää lääkärin-tarkastukseen ja palatkaa sitten tänne.”

Illalla Nalle istuu junassa matkalla Turusta Kaskisiin, mikä tarkoittaa junanvaihtoa Seinäjoella. Siellä hän näkee tutun pietarsaarelaisen ja pyytää tätä kertomaan perheelleen, että hän voi hyvin ja on saanut pestin Saksaan lähtevältä alukselta.

KASKISSA NALLE saa uudet paperit ja liittyy nyt kapteeni J.A. Danielssonin johtamaan seitsemän hengen miehistöön. Ankkuri nostetaan 15.7.1914, määränä Flensburg. Ensimmäisen maailmansodan alkamiseen on 13 päivää, mutta sitä ei aluksen miehistö tai kukaan muukaan tiedä.

Kapteeni huomaa jotain epätavallista hitaan matkan aikana Itämeren yli etelään. ”Kiikarit tänne, mitä tämä tarkoittaa?”

Ryntäsimme kaikki kiireellä kannelle. Meitä kohti tuli täyteen lastattu höyrylaiva lippu puolitan-gossa [kansainvälinen merkki, joka viittaa vakavaan onnettomuuteen aluksella].”Mitä tämä merkitsee”,

kapteeni mumisi? ”Miksi tuo kääntyi takaisin?” Alus ohitti meidät antamatta merkkiä tai millään tavalla lievittämättä uteliaisuuttamme. Pohdimme tapahtunutta pitkään, mutta kukaan ei osannut selittää asiaa.

Illalla Nalle tuijottaa pitkään pimeyteen, kunnes hän yhtäkkiä näkee horisontissa verenpunaisen salaman. Meren yli kantautuu kumea jyrähdys.

Kaikki syöksyivät ylös kuin käskystä. Jälleen salama ja jyrähdys. Kiipesimme takilaan ja mastoihin nopeammin kuin koskaan ennen ja tähystimme salamointia, jota seurasi matala jyrinä, tärisyttäen alusta. Aivan kuin näkymätön käsi olisi tarttunut aluksen köliin ja ravistanut sitä luonnottomalla voimalla kuin lehteä tuulella. Tykitystä jatkui pari minuuttia, sitten tuli hiljaista, Kun viimein nukahdin, levottomat painajaiset seurasivat toisiaan, ja alus heilui rajusti aallokossa.

SEURAAVANA PÄIVÄNÄ näkyviin odotetaan Gedserin majakkaa, Skandinavian eteläisintä kohtaa. Yhtäkkiä horisonttiin ilmestyy laivaston hävittäjä.

Se tuli yhä lähemmäs meitä, kunnes yhtäkkiä kuului jyrähdys, tykinlaukaus. Sitten fokka- ja mesaanimaston välistä vihelsi ammus, joka iskeytyi vain 10 metrin päähän tyyrpuurin puolelle. Hävittäjä tuli aivan viereemme, täynnä sotilaita. Komentosillalla seisoi muutama upseeri. Yksi heistä otti puheterveyden ja huusi terävällä äänellä: ”Venäjää vastaan on julistettu sota. Laskekaa purjeet, olette sotavankeja. Älkää yrittäkö paeta, sillä silloin olette tuhoon tuomittuja!”

Ahvenanmaalaisen kuunariin nousee kahdeksan saksalaista matruusia ja yksi upseeri. He laskevat Henrietten Venäjän keisarikunnan lipun ja nostavat sen tilalle Saksan lipun.

Kapteeni väenteli käsiään epätoivosta: ”Nyt olen menettänyt kaiken, ja vaimo ja lapset jäävät puille paljaille. Meidät lähetetään rintamalle kaivamaan juoksuhautoja saksalaisille ja ammutaan kuin koirat.” Meidät tönittiin skanssiin,

”Tähdätkää”, kuului huuto, ja kahdeksan kiväärinperää kohosi hetkessä olkapäille.

jossa kaksi ladatuilla kivääreillä varustautunutta sotilasta vartioi meitä.

Henrietten miehistö ei vielä ota tilannetta vakavasti.

Kaivoimme harmonikan esiin ja soitimme marssin toisensa perään, kovaäänisesti hoilaten. Sotilaat seisovat nyreinä. Ajattelimme, että meidät varmaan viedään maihin työskentelemään jollekin suurelle tilalle, jossa voi tavata kauniin saksalaistytön. Pidimme skanssissa hirveää meteliä. Sotilaat ravistivat kiväärejänsä meitä kohti ja näyttivät uhkaavilta, mutta me vain nauroimme ja aloitimme Vaasan marssin, viheltelimme ja hakkasimme jalkojamme kannen lautoja vasten.

HENRIETTE HINATAAN Itämeren satamaan Warnemündeeseen ja viikon kuluttua edelleen Warnow-joen suulle ja sieltä noin 10 km sisämaahan Rostockiin. Merimiesten uhmakkaasta käytöksestä on luultavasti raportoitu eteenpäin, sillä tapahtumat etenevät näin:

Meidät käskettiin kannelle riviin, mitä nyt tapahtuisi? Sotilaat asettuivat meitä vastapäätä vain neljän metrin päähän. Upseeri käski: ”ladatkaa kiväärit”. Seisoin rivin oikeassa laidassa, käänsin päättäni ja katsoin muita. He seisovat hiljaa, kuolemanpelko heidän kalpeilla kasvoillaan. Tunsin itsekini olevani kalpea kuin lumi. Näin kauhistuneena, miten sotilaat latasivat kiväärit.

Tämä on kuolemantuomiomme, ajattelin katkerana. Hyvästi kaunis elämä, kotiseutu, vanhemmat ja isänmaa. En enää koskaan näe teitä. Puristin käteni nyrkkiin kuin kouristuksessa. Olin tehnyt sovinnon Jumalan ja ihmisten kanssa ja odotin nyt viimeistä sanaa, jonka kuulisin – saksalaisupseerin kovaa käskyä: ”tultra”. Sitten ruumiimme heitettäisiin johonkin valmiiksi kaivettuun hautaan.

”Tähdätkää”, kuului huuto, ja kahdeksan kiväärinperää kohosi hetkessä olkapäille. En pystynyt enää ajattelemaan mitään, silmäni vain tuijottivat kylmiä kiväärinpiippuja. Olin halun-

Torpedovene V 188, samantyyppinen alus, joka tulitti Henrietteä.

Alma-parkki, jonka miehistö tunnisti karkuteille lähteneen Nallen Rostockissa. Parkki oli rakennettu Kristiinankaupungissa v. 1875. Alman pienoismalli löytyy tänä päivänä kaupungin terveystakesuksesta.

nut huutaa keuhkojeni täydeltä, mutta en saanut ääntä ulos.

Yhtäkkiä kuuluu huuto: ”jalalle vie”. Upseeri selitti, että hän halusi näyttää, mitä vangeille tapahtuisi, jos he yrittäisivät paeta.

Rostockiin saavuttuaan Nalle katselee ihmisiä, jotka kävelevät uteliaasti laivan ohi nähdäkseen sotavangit ja aluksen. Hän kuulee pilkkahuutoja, ”russi, russi”. Vankeja on tiukasti kielletty puhumasta ohikulkijoiden kanssa.

PÄIVÄT KULUVAT, ja satamaan saapuu yhä enemmän aluksia, jotka ovat kokeneet saman kohtalon kuin Henriette. Lopulta takavarikoitujen suomalaisalusten määrä nousee Saksassa lähes sataan. Eräänä päivänä Henrietten vasemmalle puolelle kiinnitty

Nallen tuntema laiva. Hän kutsuu sitä Cediaksi, mutta ilmeisesti kyseessä on toinen ahvenanmaalainen alus, Alma. Pian alusten miehistöt käyvät vilkasta keskustelua keskenään.

Seisoin siellä juttelemassa erään matruusin kanssa, kun näin päällystössä tutut kasvot. Kysyin kavereilta, kuka hän oli. Hän oli aluksen konstaapeli [vastuussa laivan ylläpidosta]. Nyt olen ansassa, ajattelin. Olin nimittäin tavannut saman henkilön Bobergin satamassa Kristiinankaupungissa, juovuspäissänini lyönyt häneltä yhden hänen leveistä ahvenanmaalaisista hampaistaan irti ja antanut hänelle veljellisen rakkautensa mustan silmän ja turvonneen posken.

Tappelun syynä oli kilpailu

kahden tytön suosiosta. Ja mikä vielä pahempaa, kyseinen ahvenanmaalainen oli ollut mukana Almallä Glückstadtissa samaan aikaan kun Björn karkasi Lillyltä.

Joten hän tiesi varmasti, että olin karannut. Ja nyt hän seisoi päällystön joukossa ja kertoisi kapteenille, että olin karannut Lillyltä. Pian hän huomasi minut. Näin, että päällystö kävi vilkasta keskustelua. He kääntyivät katsomaan minua. Konstaapelin silmistä loisti vahingonilo ja hän irvisti niin leveästi, että hänen hammasrako-
aan ei voinut olla huomaamatta.

Seuraavana päivänä Nalle saa kapteeni Danielssonilta kylmää kyytiä. Alman konstaapelin lisäksi Nallen tunnisti myös aluksen perämies, joka paljastui kapteeni Karl Erik Karlssonin veljeksi:

”Teidän ei tarvitse enää valehdella, senkin pohjalainen tukkijätkä! Tulette laivaan nälkiintyneenä, otatte pestin ja sitten tappelette, rettelöitte, karkaillette ja jätätte kapteenin pulaan ulkomaille, missä on melkein mahdotonta löytää väkeä. Häipykää, en halua nähdä teitä enää täällä peräkannella! Jos on kerran karannut, ei varmaankaan arkaile varastaa toiselta kapteenilta”, hän karjui raivosta kalpeana. Aluksen ilma-
piiri muuttui tämän jälkeen. Kapteeni mulkoili minua aina, kun näki minut, ja oli äksy kaikkia kohtaan.

TURHAUTUMINEN KASVAA toimettomien miehistöjen keskuudessa. He vastaavat saksalaisten jatkuvaan pilkkaan laulamalla äänekkäästi Marseljeesia harmonikan säestyksellä, minkä takia saksalaiset ryhtyvät heittelemään kiviä aluksia kohti. Laiturille kerääntyy raivokkaasti huutava väkijoukko, ja sotilailla on täysi työ estää ihmisiä nousemasta aluksiin ja repimästä merimiehiä kappaleiksi.

Alusten sisäiset riidat osoittautuvat kuitenkin vielä pahemmiksi. Eräänä yönä perämies ryhtyy valittamaan miehistön äänestä kortinpeluusta ja juopotelusta, jolloin hänen päänsä yli heitetään tyhjä olutpullo ja lasinsirpaleet sinkoavat ympäriinsä. Perämies kutsuu kapteenin pai-

kalle, ja tämä karjuu miehistön kapinoivan.

Tilanne kärjistyy seuraavana päivänä. Eräs voimakas matruusi lyö rajusti perämiestä, jolloin tämä kaatuu taaksepäin hyttiin-sä. Kun konstaapeli, jota Nalle inhoaa, yrittää paeta kapteenin kajuuttaan, Nalle lyö häntä keskelle nenää niin, että veri virtaa. Perämies lyö tappelussa päänsä pumpputangon kulmaan ja makkaa liikkumattomana. Samaan aikaan kapteeni saapuu paikalle ja on lähellä saada lampun päähänsä.

Lopulta Nalle ja kaksi muuta tappelijaa, Järvinen ja Salonen, viedään käsirautoissa pois alukselta. He joutuvat kolmeksi päiväksi pimeään selliin ilman takkeja. Vangit saavat vettä ja leipää kahdesti päivässä. Kun heidät palautetaan takaisin laivalle, perämies ja kapteeni odottavat heitä nauraan.

Mutta se parhaiten nauraa, joka viimeksi nauraa. Seuraavana päivänä meidät vietiin kaikilta laivoilta kaupungin vankilaan. Sekä miehistöt että päällystöt sijoitettiin yhteen suureen selliin. Ruoka tuotiin paikalle suuressa astiassa, josta jokainen sai ottaa osansa. Päällystö yritti syödä ensimmäisenä ja poimia parhaat palat, mutta pistimme sille pian lopun. He joutuivat syömään viimeisinä, sillä täällä olimme kaikki samassa veneessä eikä heillä ollut määräsvaltaa.

KAHDEN PITKÄN ja monien välikohtausten täyttämän kuu-kauden jälkeen heidät vapautetaan; 25 merimiestä Henriette-tä, Almalta ja kolmannelta ahvenanmaalaiselta alukselta, Naimalta. Kotimatka alkaa ensin matkustajalavalla Trelleborgiin, missä Venäjän konsuli on heitä vastassa. Sitten he matkaavat junalla pohjoiseen Haaparantaan ja Tornioon, ja sieltä alas etelään Pohjanmaan kautta.

Kun lähestyimme Pännäistä, kapteeni [Danielsson] tuli kysymään, enkö pelkää jääväni kiinni karattuani. En, en pelkää. Te ette minua pelota, teillä ei ole mitään tekemistä minun kanssani. Olen

purkanut pestini ja tieni on vapaa. ”Ette te vielä niin vapaa ole”, kapteeni ärisi ja katsoi minua vihaisesti.

Nalle näkee kapteenin keskustelemaan kiihkeästi mainitun kapteeni Karlssonin veljen kanssa ja pelkää, että hänet pidätetään viime hetkellä. Kun juna hidastaa vauhtiaan Pännäisissä, Nalle hyppää kyydistä ennen pysähdystä ja piiloutuu tavaravaunujen taakse, kunnes juna lähtee jälleen liikkeelle etelään. Vasta tämän jälkeen hän nousee Pietarsaareen menevään junaan ja on kotikaupungissaan 20 minuuttia myöhemmin.

Seisoin kotiovella ennen kuin he ehtivät aavistaakaan. Ilo oli ylimillään. Perheelläni ei ollut tietoa olinpaikastani, joten minulla riitti tekemistä vastatessani kysymyksiin ja kertoessani yhtä ja toista. Äidin vastaleivotut lämpimät pullat maistuivat taivaallisilta. Äitikin huomasi sen katsoessaan koriin, jossa ei enää ollut ainuttakaan pullaa jäljellä.

NALLE ODOTTAA kärsimättömänä, että Maja pääsee töistä, ja seisoo lopulta hänen kotinsa ulkopuolella. Hän näkee ikkunan läpi, kuinka Maja kampa hiuksiaan. Hän antaa tavanomaisen merkin.

Vein kaksi sormeaa suulleni ja päästin terävän ja pitkän vihellyksen, joka kaikui hiljaisessa illassa. Maja säpsähti seistessään peilin edessä. Hänen kasvoiltaan näkyi hämmästy; hän ei selvästikään tiennyt, että olin palannut kotiin. Juoksin portin taakse, jotta hän ei näkisi minua ikkunan läpi. Hetken kuluttua hän tuli ulos.

Sää oli upea, kuu näytti kalpeat kasvonsa. Kuljimme kohti Itälää, sitä tietä, jota olimme niin monta kertaa aiemmin kulkeneet käsikäin. Nautimme kauniista säästä ja kävelimme useita kilometrejä huomaamatta ajan kulkua. Kuinka ihana ja kaunis luonto olikaan, kuinka äärettömän onnelliseksi tunsimmekaan itsemme, kun syleilimme laiturilla toisiamme ja unelmoimme tulevaisuudesta.

Pian päivät alkavat kuitenkin muistuttaa toisiaan. Parin viikon

Nils ja Britta Thodén

Tarina 111 vuoden takaa

BJÖRN THODÉNIN PÄIVÄKIRJAT ovat nykyään hänen poikansa Nils Thodénin hallussa. Nils asuu vaimonsa Britta Thodénin (kuvassa) kanssa Brunflossa, Jämtlandissa. Nils syntyi Björnin toisesta avioliitosta, jonka tämä solmi vuonna 1947 Signe Niklasdotter Östergårdin kanssa. Signe oli syntynyt Purmon Härbärgessä (”Dambo”).

Björn jätti merimiehen työt keväällä 1920 ja siirtyi konemekaanikoksi Strenbergin tupakkatehtaalle. Hän pysyi tehtaan palveluksessa yli 40 vuotta, ja hän oli pidetty työtoveri.

Britta Thodén oli Lars Pettersonin ja Erna Storgårdin tytär. Lars oli kotoisin Pedersören Forsbystä ja Erna Purmon Källbackasta. Britta ja Nils muuttivat Ruotsiin vuonna 1979.

Nils kertoo, että hänen isänsä oli oikea lukutoukka ja harrasti innokkaasti kirjansidontaa. Pietarsaaren kirjasto oli hänen tärkeimpiä asiakkaitaan. Björn asui viimeiset vuotensa Myllymäen vanhainkodissa.

Björn Thodénin ensimmäinen päiväkirja katosi tuntemattomille teille, mikä sai hänet pari vuotta myöhemmin kirjoittamaan tapahtumat uudelleen ulkomuistista. Tämä artikkeli perustuu juuri tähän ensimmäiseen päiväkirjaan, joka kuvaa tapahtumia 111 vuoden takaa.

kuluttua Björn Thodén on jälleen saanut tarpeekseen kotikaupungistaan ja kaipaa kauas pois. Kaiken lisäksi hän on joutunut Majan epäsuosiin.

Yritin tehdä Majan mustasukkaiseksi vottelemalla toista. Joulun jälkeen pakkasin jälleen vaatteeni ja matkustin Turkuun sopimatta välejäni Majan kanssa. Kirosin omaa tyhmyyttäni, mutta en halunnut näyttää mitään kenellekään. Lähdin ensimmäisenä lauantaina uudenvuoden jälkeen [1915] ja sanoin hyvästit Pietarsaarelle.

NALLEN SUUNNITELMANA on lähteä jälleen merille, vaikka

maailmansota riehuu. Hän saa kokea sodan mukanaan tuomat vaarat runsain mitoin. Lisää tästä seuraavassa numerossa, jossa saamme myös tietää, miten Nallen ja Majan suhteelle käy.

SVENOLOF KARLSSON

Suuri kiitos tutkimusavusta ja faktantarkistuksesta Pietarsaaren museon Carola Sundqvistille, Johanna Enrothille ja Jan Ehnvallille.

Onko tuulivoima puhaltamassa itsensä pois?

Tuulivoimaa Liverpoolin ulkopuolelta Englannissa.

Tuulivoimatuotanto rikkoo ennätyksiä, mutta onko siitä tullut oma pahin vihollisensa?

Mikään muu voimanlähde ei ole Suomessa viime vuosina kasvanut yhtä nopeasti ja laajamittaisesti kuin tuulivoima. Tuulivoiman asennettu kapasiteetti kasvoi 3 257 megawattista 8 358 megawattiin vuosina 2022–2024.

Suomessa on siis nykyään lähes kaksi kertaa enemmän asennettua tuulivoimaa kuin ydinvoimaa. Tuulivoima tuottaa yli puolet Suomen tarvitsemasta sähköstä voimakkaalla tuulella.

Mutta onko se pelkästään hyvä asia?

Ei ainakaan sille, joka on juuri ottamassa käyttöön uutta tuulivoimapuistoaan. Kriittinen kysymys onkin, millaiset tulot hän saa tuotetusta sähköstä? Voiko hän luottaa siihen, että investointi maksaa itsensä takaisin ja että tuulivoimahanke on niin kannattava kuin alun perin on laskettu?

Jos kehitys on samanlaista kuin Ruotsissa, tulevaisuus ei välttämättä näytä kovin lupaavalta. Ruotsalaisekonomit Christian Sandström ja Christian Steinbeck ovat tehneet laajan analyysin Ruotsin tuulivoimaoperaattoreiden taloudellisesta tilanteesta seitsemän vuoden ajalta (2017–2023). Heidän mukaansa tuulivoimayhtiöiden marginaali rahoituserien jälkeen on ollut näinä vuosina keskimäärin –35 prosenttia.

Ruotsin tuulivoimayhtiöt ovat kärsineet näiden seitsemän vuoden aikana yhteensä 17,8 miljardin kruunun eli yli 1,5 miljardin euron tappiot. Tämä perustuu yhtiöiden omiin tilinpäätöksiin, joiden tiedot Sandström ja Steinbeck ovat julkaisseet Affärsvärlden-taloustelevisiossa ja vahvistaneet myös tälle lehdelle.

Kaiken lisäksi trendi näyttää negatiiviselta. Ruotsin tuulivoimalat raportoivat 12,2 miljardin kruunun liikevaihdon ja 4,6 miljardin kruunun tappiot vuonna 2023, mikä johti rahoituserien jälkeen 38 prosentin negatiiviseen tulokseen.

Ruotsin tuulivoimayhtiöiden

velat ovat näiden tappioiden myötä kasvaneet 23,2 miljardista 82,4 miljardiin kruunuun vuosina 2017–2023.

Kaiken kaikkiaan 61 prosenttia Ruotsin tuulivoimaloista toimi tappiollisesti vuonna 2023.

OLOSUHTEET OVAT Suomessa osittain erilaiset, mutta eivät välttämättä pitkällä aikavälillä paremmat.

Yksi syy tähän on niin sanottu kannibalisaatiovaikutus; mitä enemmän tuulivoimaa tuotetaan, sitä suurempi paine sähkön hintaan kohdistuu. Ja nyt kun tuulivoimakapasiteettia on rakennettu näin paljon, sähköpörssissä myytävä tuulivoimasähkö menettää nopeasti arvoaan.

Asiaa valaistamaan toivotulla selkeydellä viime vuoden loka-kuun tilastoissa, jotka esitetään oikeassa yläkulmassa. Kun tuuli oli heikkoa, sähkön hinta oli korkea, mutta heti kun tuuli voimistui, sähkön hinta laski ja painui ajoittain jopa negatiiviseksi.

Mitä enemmän sähköä tuotettiin, sitä suuremmat tappiot sähköntuottajille syntyivät tällaisissa tilanteissa.

Suomi on jopa ollut kahden vuoden ajan negatiivisten sähkön hintojen Euroopan mestari. Maassamme oli viime vuonna negatiivinen sähkön hinta 725 tuntina vuoden 8 784 tunnista (vuosi oli karkausvuosi, joten tunteja oli 24 enemmän kuin tavallisesti), ja lisäksi 175 tunnin ajan sähkön hinta oli tasan nolla senttiä. Luvut perustuvat Energiategollisuuden tilastoihin.

Teemu Loikkanen, ruotsalaisen OX2-tuulivoimayhtiön entinen Suomen maajohtaja, kertoi Talouselämälle, että tuulivoimasähköstä maksettiin vuonna 2024 noin 30 euroa/MWh, kun sähköpörssin keskihinta oli 46 euroa/MWh.

Tuulivoimatuottajien tilanetta on Suomessa toistaiseksi helpottanut se, että osa heistä saa edelleen tukia (mutta ei kuitenkaan negatiivisen sähkön hinnan aikana) niin sanottujen syöttötariffien kautta, jotka takaavat kiinteän sähkön hinnan 12 vuoden ajan. Valtio on budjetoitunut tällaisiin tukisiin noin 300 miljoonaa euroa vuodelle 2025.

Toinen helpotus tulee alkuperätkuujärjestelmästä, jonka

ansioista tuulivoimayhtiöt voivat veloittaa lisämaksun siittä, että asiakkaat voivat ilmoittaa käyttävänsä ”vihreää” sähköä.

Molemmat järjestelyt antavat siis tuulivoimayhtiöille kannustimen jatkaa tuotantoa, vaikka se muuten aiheuttaisi tappioita – etenkin kilpailijoille.

TUULIVOIMAN myötä syntyy myös muita haasteita, joista yksi liittyy siihen, ettei tuuli puhalla tasaisesti eikä sitä voida täydellä varmuudella ennustaa.

Tämän seurauksena sähkönkäyttäjien on sopeuduttava tuulivoiman vaihteluun. Tai sitten muiden sähköntuottajien on sopeuduttava tuulivoimatuotantoihin. Kumpikaan vaihtoehto ei ole kauhean hyvä. Siksi Suomessa on ajoittain paitsi Euroopan alhaisimmat sähkönhinnat, myös välillä korkeimmat.

Toinen näkökulma liittyy energiaturvallisuuteen, sillä jokaisessa tilanteessa on varmistettava riittävä ja kestävä energiahuolto, joka vastaa kysyntään. Tosiasia on, ettei tuulivoima aina tuota lainkaan sähköä – joskus käy jopa niin, että Suomen kaikki tuulivoimalat kuluttavat itse enemmän sähköä kuin mitä ne yhteensä tuottavat.

Tällaisissa tilanteissa ei voida myöskään luottaa naapurimaiden tuulivoimaan, sillä sääolosuhteet ovat siellä usein samalaiset. Oikealla on ainutlaatuinen kooste, jonka ympäristötaloustieteen dosentti Mats Nilsson on laatinut WindEurope-etujärjestön tilastojen pohjalta. Koosteessa esitetään koko Euroopan tuulivoimatuotanto vuodelta 2023.

Kuten näkyy, Euroopan yhteislaskettu tuulivoimakapasiteetti oli vuonna 2023 noin 240 gigawattia (Suomen osuus tästä oli vajaat 7 gigawattia). Sähköntuotanto oli keskimäärin noin 15 prosenttia kapasiteetistaan (niin sanottu kapasiteettikerroin), enimmillään noin 120 gigawattia (50 prosentin kapasiteettikerroin) ja vähimmillään 20 gigawattia (hieman yli 8 prosentin kapasiteettikerroin).

Pelkästään tuulivoimaan luottaminen teoriassa vaatisi siis valtaosan ylimitoitettujen tuulivoiman rakentamisen koko Eurooppaan, vaikka sähkönsiirtokapasiteetti olisikin rajaton.

vaikka sähkönsiirtokapasiteetti olisikin rajaton.

TOINEN HAASTE liittyy siihen, että tuulivoima – aivan kuten aurinkovoima – ei tarjoa sähköjärjestelmän toiminnan kannalta välttämättömiä fyysikaalisia ominaisuuksia. Tuuli- ja aurinkovoiman tuottama sähkö on tasavirtaa, kun taas sähköjärjestelmässämme käytetään vaihtovirtaa. Jotta tuuli- ja aurinkosähköä voidaan hyödyntää, sen on ensin kuljettava suuntaajan kautta.

Samalla on tärkeää ymmärtää, että sähkö on monimutkainen fyysikaalinen ilmiö, jota on hallittava jatkuvasti tarkkojen rajojen sisällä.

Esimerkiksi sähköjärjestelmässä on koko ajan oltava riittävä määrä pyörimisenergiaa, jotta taajuus voidaan pitää erittäin kapealla alueella (49,9–50,1 hertsiä). Jos taajuus poikkeaa liikaa tästä vaihteluvälistä, sähköjärjestelmä voi romahtaa.

Pyörimisenergiaa tuottaa raskas ja pyörivä massa, kuten ydin- ja vesivoimaloiden generaattoreissa. Sen sijaan tuuli- ja aurinkovoima eivät tuota tätä energiaa.

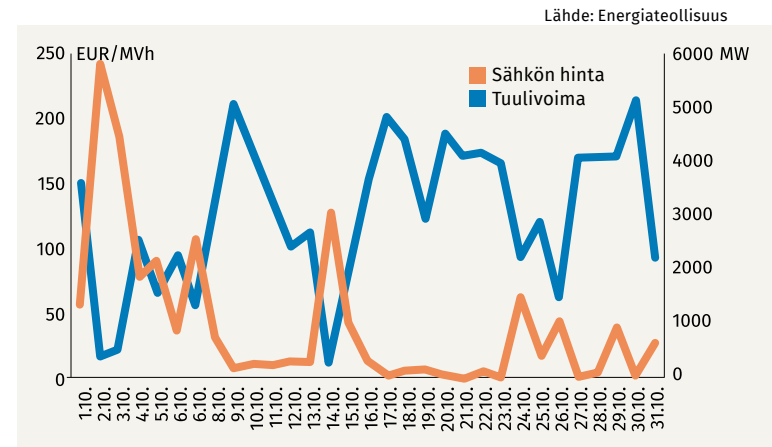
Siksi Suomen sähköverkon toimintavarmuudesta vastaava Fingrid on parhaillaan rakentamassa Jylkän sähköasemalle Kalajoella erikoista rakennelmaa: 83 tonnia painavaa teräspyörää, niin sanottua synkronikompensointia, jonka ainoa tehtävä on pyöriä jopa 3 000 kierrosta minuutissa ja tuottaa nimenomaan pyörimisenergiaa sähköverkon vakauden ylläpitämiseksi.

Pyörän sijoituspaikka selittyä Kalajoen alueen laajalla tuulivoimarakentamisella.

Sen kustannus on 40 miljoonaa euroa, jonka maksavat kaikki yhteisesti, eivät tuulivoimayhtiöt.

TÄTÄ TAUSTAA VASTEN on ymmärrettävää, ettei Suomessa ja Ruotsissa ole pitkään aikaan tehty uusia investointipäätöksiä tuulivoimaan.

Samalla on selvää, että tuulivoimalla on myös etuja; se on suhteellisen halpaa rakentaa, ja tuuli itsessään on ilmaista. Tuulivoima voi myös osallistua kantaverkkoyhtiöiden alassäätö-

Kannibalisaatiovaikutus. Sininen käyrä näyttää tuulivoimatuotannon lokakuussa 2024, oranssi käyrä sähkön hinnan. Joko pieni tuotanto korkeaan hintaan taikka suuri tuotanto matalaan tai jopa negatiiviseen hintaan.

markkinoille. Kaiken kaikkiaan tuulivoiman laajentaminen on osaltaan pitänyt sähkön hinnan verrattain alhaisena.

Asiantuntijat arvioivat, että negatiiviset sähkön hinnat tulevat ajan myötä katoamaan, kun sähkömarkkinoiden toimintalogiikka opitaan tulkitsemaan paremmin. Sen sijaan nollahintataso säilyneen.

Joka tapauksessa sähkön hinnan on noustava huomattavasti, jotta uusista tuulivoimainvestoinneista tulisi kannattavia, mikä puolestaan edellyttää merkittävää sähkön kysynnän kasvua. Tämä liittyy ennen kaikkea panostuksiin laajamittaiseen vihreän vedyn tuotantoon, jota käsiteltiin lehden edellisessä numerossa.

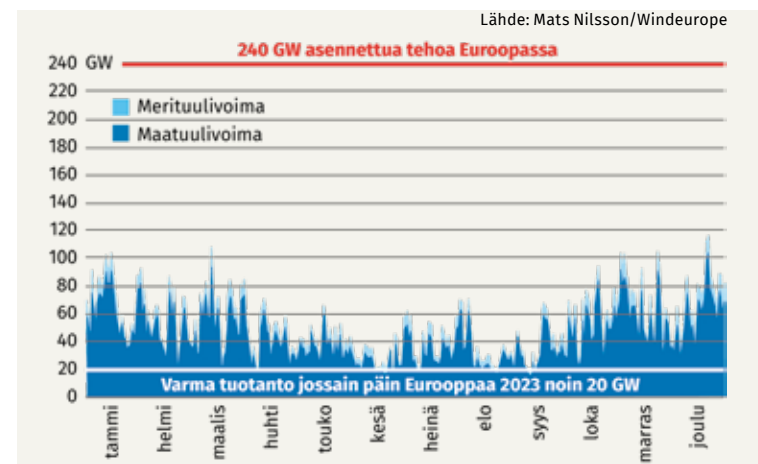
Uusia suuria tuulivoimaloita tuskin rakennetaan ilman toi-

mitussopimuksia esimerkiksi uuden energiaintensiivisen teollisuuden kanssa. Teollisuuden olisi lisäksi suotavaa pystyä joustavasti säätelemään tuotantoaan tai varastoimaan vetyä väliaikaisesti (mikä on kallista).

Sähkönkulutus ei kuitenkaan kasvanut merkittävästi vuonna 2024. Suomessa kulutus nousi 80 terawattitunnista 83 terawattituntiin – joskin vielä viitisentoista vuotta sitten se oli 90 terawattituntia. Ruotsissa kulutus kasvoi 137 terawattitunnista 138 terawattituntiin – samalle tasolle kuin vuonna 1986.

Vaikka useita suuria tuulivoimahankeita on valmisteltu, ne ovat edelleen vain teoreettisia, kunnes sijoittajat todella päättävät laittaa rahansa likoon.

SVENOLOF KARLSSON

Euroopan tuulivoima. Vuoden 2023 tuulivoimatuotanto ei koskaan ylittänyt 50:tä prosenttia asennetusta kapasiteetista ja oli alimmillaan vain 8 prosenttia siitä. Tuotanto oli keskimäärin 15 prosentin kapasiteetin käyttöasteella.

Saksan energiapolitiikan logiikkaa on vaikea ymmärtää

Saksan energiakäännöksi, Energiewende, esitetään usein ainoana oikeana tienä eteenpäin. Nykyisellä vauhdilla maa kuitenkin saavuttaa fossiilivapauden vasta 143 vuoden päästä.

Saksalaiset ajatushautomot, kuten Agora Energiewende, löytävät lähes aina Saksan energiakäänneestä jotain myönteistä sanottavaa. Esimerkiksi vuonna 2024 uusiutuvan energian osuus sähköntuotannosta saavutti ennätykselliset 55 %, 6 000 MW hiilivoimaa poistettiin käytöstä ja hiilidioksidipäästöt vähenivät 3 % vuoteen 2023 verrattuna.

Sähkö kattaa kuitenkin vain viidennes Saksan energiankulutuksesta. Lämmöntuotannon ja liikenteen päästöt eivät juurikaan vähene. Vuonna 2023 vain 17,5 % käytetystä energiasta oli uusiutuvaa, kun taas öljy, hiili ja maakaasu kattoivat valtaosan Saksan energiantarpeesta.

Kaiken lisäksi Saksa on nyt sulkenut kokonaan suurimman päästöttömän energiantuotan-

tonsa, ydinvoiman. Tämän seurauksena maa on muuttunut suurten sähkön nettoviejien maasta sähkön nettotuojaksi. Tämä käänne tapahtui symbolisesti samassa kuussa, kun viimeiset kolme reaktoria poistettiin käytöstä (huhtikuu 2023).

On myös ironista, että suuri osa Saksan tuontisähköstä tuotetaan naapurimaiden ydinvoimaloissa. Kysymys kuuluukin, muuttuuko maan energiapolitiikka Saksan liittopäivävaalien jälkeen 23. helmikuuta?

Tässä muutama keskeinen kriittinen näkökulma Saksan energiakäänneestä:

1. Poliitikot eivät ole kiinnostuneita noudattamaan omia päätöksiään.

Saksalaiset poliitikot näyttävät toimivan ikään kuin eivät ymmärtäisi tai haluaisi noudattaa itse tekemäänsä päätöstä EU:n päästökauppajärjestelmästä (ETS). Järjestelmään kuuluvat päästöt säännellään kollektiivisesti unionitasolla. Kokonaispäästöjen kannalta ei ole merkitystä, syntyvätkö päästöt Saksassa vai muualla EU:ssa.

Muun muassa Manuel Frondel, Bochumin Ruhrin yliopiston energiategon professori, on

huomauttanut tästä kommentoidessaan Saksan vuonna 2020 voimaan tullutta hiilivoiman alasajolajia (oikealta nimeltään *Kohleverbrennungsbeendigungsgesetz*): "Hiilivoiman käyttö Saksassa vuoden 2030 jälkeen ei lisää päästöjä Euroopan unionissa."

Tästä huolimatta saksalaispoliitikot ovat päättäneet ETS-järjestelmän ulkopuolisista, kansallisista päästövähennyksistä. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että muut EU-maat voivat lisätä päästöjään samalla kun saksalaiset maksavat.

Frondelin johtopäätös on, että politiikassa kyse on pitkälti symbolisista teoista – eikä kysymyksiä avata kokonaisuudessaan äänestäjille.

2. Poliitikot eivät ymmärrä toimintatapojensa seurauksia.

Esimerkkinä tästä ovat yhä dramaattisemmat sähkön hintavaihtelut. Vuonna 2024 Saksassa kirjattiin ennätykselliset 457 tuntia negatiivisia sähkön hintoja. (Suomi ylsi vielä pahempaan ja teki Euroopan ennätyksen, 713 tuntia.)

Tilanne saattaa vaikuttaa sähkökäyttäjille ihanteelliselta, kun sähköllä (tarkemmin sanottuna sähköpörssissä myytävällä sähköllä) on negatiivinen hin-

Baijerin ministeripresidentti Markus Söder ja Tšekin presidentti Petr Fiala (oikealla) ovat kehittäneet läheistä yhteistyötä. Tässä klassisen bratwurst-ravintola Wurstkuchlin edustalla. Kysymys kuuluu, miten Saksan uusi hallitus suhtautuu Söderin ja Fialan ydinvoima-aloitteeseen.

ta. Sähköntuottajille tilanne on kuitenkin tuhoisa; mitä enemmän sähköä he tuottavat, sitä suuremmat ovat kustannukset. Ja ennemmin tai myöhemmin nämä kustannukset siirtyvät loppuasiakkaille.

Seurauksena on myös, että kun tuuli ei puhalla ja aurinko ei paista (saksaksi *Dunkelflaute*), sähkön hinnat nousevat rajattomasti. Siten myös päästöt kasvavat valtavasti, koska vaihtoehtona oleva ydinvoima on poistettu käytöstä ja fossiiliset polttoaineet jäävät lähes ainoiksi energianlähteiksi.

Lisäksi Saksa on luonut itselleen erityisongelman uusiutuvan energian hallitsemattoman sotkuisen tukiviidakon muodossa. Suuri osa tuuli- ja aurinkovoimaloista saa edelleen tukia silloinkin, kun niiden tuottamaa sähköä ei voida käyttää. Se aiheuttaa suuria lisäkustannuksia sähköjärjestelmän romahtamisen estämiseksi.

3. Kuilu ilmastotavoitteiden ja niiden toteutuskyvyn välillä vaikuttaa krooniselta.

Saksa on asettanut tavoitteeseen olla fossiilivapaa (saavuttaa nettonollapäästöt) vuoteen 2045 mennessä ja lopettaa hiilivoiman käyttö vuoteen 2030 mennessä (hiilivoiman alasajolain mukaisesti).

Tavoitteen realistisuutta voidaan arvioida sen perusteella, että kokonaisenergiankulutus on edelleen yli 80-prosenttisesti fossiilista, vaikka se on vuosien 2004–2023 välillä vähentynyt merkittävästi. Nykyisellä muutostahdilla Saksa on fossiilivapaa vasta 143 vuoden kuluttua, vuonna 2168.

Tämän lisäksi suuri osa Saksan teollisuudesta on kriisissä, ja syytä löytyy korkeista energiakustannuksista. Saksalainen kotitalousasiakas maksoi sähköstä kaikkine kustannuserineen keskimäärin 41 senttiä/kWh vuonna 2023. Lisäksi uusiutuvan energian tukemiseen liittyvä vero nosti hintaa vielä kuudella sentillä/kWh.

Sähköntensiivinen teollisuus selvisi monien verotus- ja maksuvapautusten ansiosta noin 20 sentillä/kWh, mutta tämäkään ei ole kilpailukykyistä esimerkiksi Suomeen verrattuna.

Tästä huolimatta Saksan nyt väistävä hallitus on ilmoittanut, ettei maa aio poiketa valitsemaltaan tieltä: tuulivoiman ja aurinkoenergian massiivista lisärentamamista jatketaan, ja uusia tukitoimenpiteitä kohdistetaan sekä teollisuudelle että kotitalouksille.

Näin tehdään sähköverkkojen turvallisuudesta vastaavan Bundesnetzagenturin johtaja Klaus Müllerin varoituksista huolimatta.

Müller, entinen vihreiden poliitikko, totesi kesällä Neue Osnabrücker Zeitung -lehden haastattelussa, että aurinkopuistot on tulevaisuudessa pystyttävä kytkeämään pois päältä sähköjärjestelmän romahtamisen estämiseksi: "Uusista aurinkovoimaloista on pakko tehdä ohjattavia. Niiden on reagoitava markkinoihin ja lopetettava sähkön syöttö silloin, kun kukaan ei halua maksaa siitä."

Lisäksi sähköverkkojen tarvittavien laajennusten kustannuksia on aliarvioitu merkittävästi. Müller arvioi, että Saksan sähköverkkojen investointitarve vuoteen 2045 mennessä on 320 miljardia euroa kantaverkon osalta ja lähes 200 miljardia euroa alempien verkkojen osalta. Vertailun vuoksi todettakoon, että tämä vastaa kuusinkertaista Suomen valtion budjettia.

Kun haastattelija kysyi, milloin Saksa lopulta saa riittävästi vihreää sähköä ja alemmat hinnat, Müller vastasi karttelevasti: "Kukaan ei halua luopua ilmastotavoitteista. Mutta meidän on sopeutettava tiekartta siihen, mikä on mahdollista ja kustannustehokasta. [...] Milloin saavutamme tavoitteen? Sen tietää vain kristallipallo."

4. Saksa näyttää jumiutuneen isoveliasenteeseen.

Kun Ruotsin energiaministeri Ebba Busch ilmaisi joulukuussa EU-kokouksissa olevansa "raivoissaan" Saksalle, koska maa oli luopunut ydinvoimasta ja nostanut Ruotsin sähkön hintoja, asia herätti paljon huomiota myös Saksassa.

Saksan hallitus ilmoitti nopeasti, ettei se ota vastuuta Ruotsin sähkön hinnoista ja kehotti Ruotsia rakentamaan lisää siirtokapasiteettia Saksaan. On huomionarvoista, että Saksan ruokahalu ulkomaiselle halvalla sähkölle on rajaton niinä päivinä, kun maassa ei tuule.

Reaktio sopii yhteen Saksan pitkään harjoittaman retoriikan kanssa, jonka mukaan maan Energiewende on ainoa oikea tie. Euroopan rikkaimpana ja mahdollisimpana maana Saksa näyttää myös katsovan, että sillä on varaa kuunnella ulkomaailmaa valikoivasti.

Yksi ilmeinen esimerkki tästä on se, että Saksa on johdonmukaisesti kieltäytynyt jakamasta maataan sähköalueisiin, vaikka EU:n säännökset ovat edellyttäneet tätä jo kauan. Se kertoo jotain, ettei Euroopan komissio ole uskaltanut haastaa Saksa tässä asiassa.

Toinen jännite löytyy Saksan sisäältä – eteläinen Baijeri teollisuuden keskittymänä ei hyväksyisi hiljaa pohjoisia osavaltioita

Valtava Jämschwalden voimalaitos. Saksan ydinvoimatuotanto on lakkautettu kokonaan, mutta hiilivoima on edelleen laajassa käytössä.

korkeampia sähkön hintoja, mikä tapahtuisi, jos sähköaluejako toteutettaisiin.

Onkin mielenkiintoista, että Baijeri on kääntänyt kelkkansa ja ajaa nyt ydinvoiman uudelleenkäynnistämistä. Joulukuussa Baijerin ministeripresidentti Markus Söder allekirjoitti aiesopimuksen ydinvoimayhteistyöstä naapurimaa Tšekin presidentti Petr Fialan kanssa. Söder totesi, että Tšekin ydinvoiman laajentaminen tuo suuria etuja myös Saksalle ja "erityisesti Baijerille".

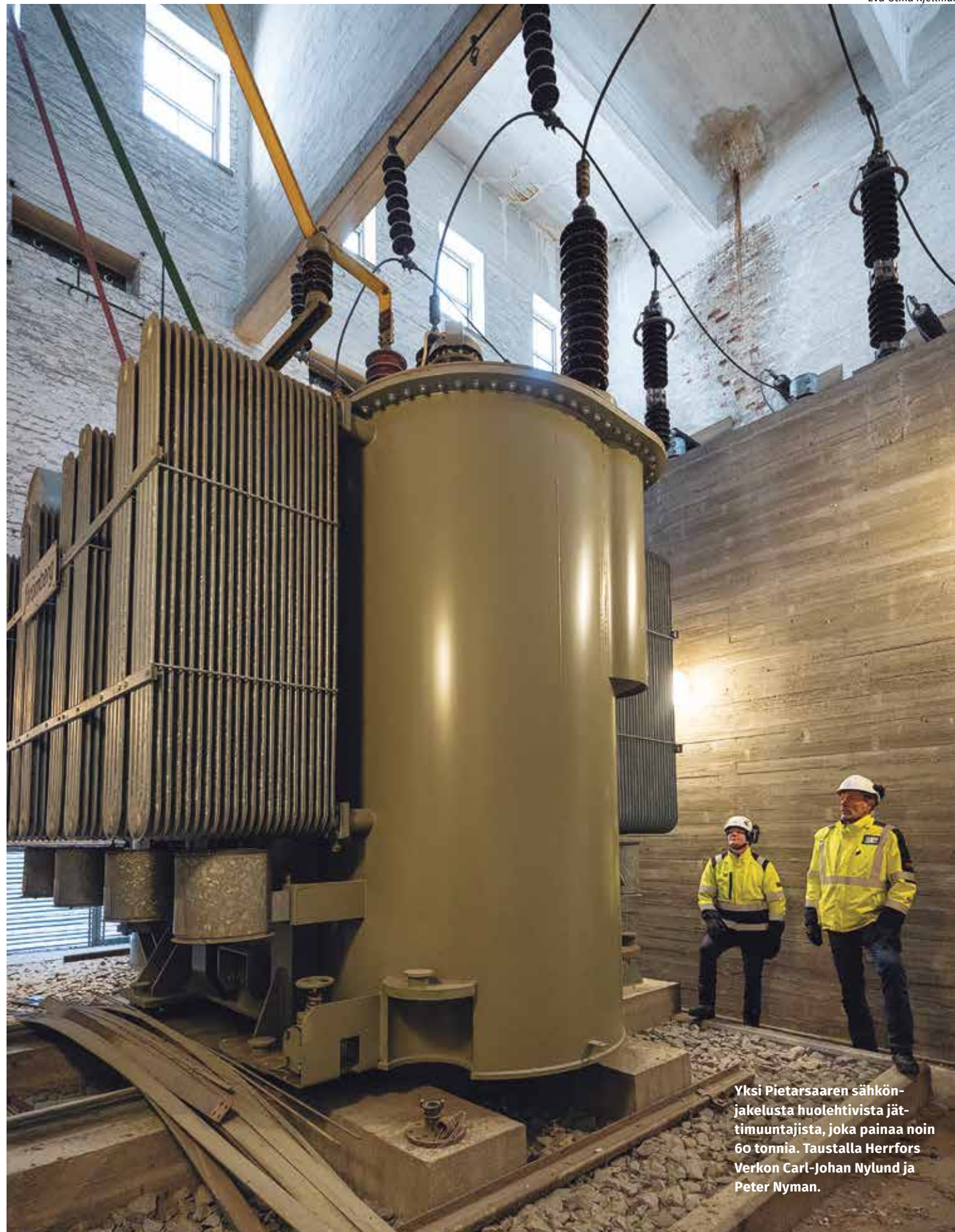
Saksan nykyisen hallituksen asenteesta kielii se, että hallitus on johdonmukaisesti estänyt EU:ssa kaikki yritykset tukea uuden ydinvoiman rakentamista

unionin alueella – myös kaikissa muissa maissa.

Jää nähtäväksi, millainen hallitus vaalien jälkeen muodostuu. Saako esimerkiksi todennäköinen uusi liittokansleri, CDU:n Friedrich Merz, ajettua läpi ydinvoimakasumyksen jopa sisarpuolue CSU:n johtaja Markus Söderin yli?

On selvää, että Saksa – koska se sijaitsee siellä missä sijaitsee – tulee energiapolitiikallaan jatkossakin vaikuttamaan vahvasti myös naapurimaihinsa.

SVENOLOF KARLSSON

Yksi Pietarsaaren sähkönjakelusta huolehtivista jättimuuntajista, joka painaa noin 60 tonnia. Taustalla Herrfors Verkon Carl-Johan Nylund ja Peter Nyman.

Havainnekuva siitä, miltä alueen odotetaan näyttävän töiden valmistuttua.

Jäähyväiset sähköaarteelle

Pietarsaaren sähkönjakelun keskusasema seisoo vähäeleisenä Prisman pysäköintialueen kupeessa. Pian se rakennetaan täysin uusiksi.

11. HUHTIKUUTA 1943 oli Pietarsaaren merkittävä päivä: kaupungin krooninen sähkötalo ratkeaisi vihdoinkin lopullisesti, tai niin ainakin silloin ajateltiin, kun suuri osa kaupungin johtomiehistä kokoungui mittariston ääreen:

"Sillä hetkellä, kun virran piti kytkeytyä, nauliutuivat kaikkien katseet mittariston erilaisiin viisarisiin. 'Ne elävät', totesivat paikalla olleet asiantuntijat. Pian viisarit kipusivat oikealle ja asiantuntijat totesivat, että kaikki oli kuten pitikin."

Harjavallan suuresta vesivoimalaitoksesta kytkettiin nyt sähköt Pietarsaaren. Voimajohtot oli rakennettu vauhdilla pohjoiseen, ja väliasemana toimi Mustasaaren Tuovila.

Kiireen syynä oli se, että monet tehtaat oli sodan takia määrätty muuttamaan tuotantoaan aseiden ja muiden sotatarvikkeiden valmistukseen.

KUN SÄHKÖ kytkettiin, Pietarsaari sai ensimmäistä kertaa yhteyden myös kantaverkkoon. Aluksi tehoa otettiin yksi megawatti, myöhemmin kaksi, mikä on nykyajan mittapuulla hyvin vaatimatonta.

Asemasta alettiin käyttää nimeä HAVA, ja sen kapasiteettia on vuosien saatossa kasvatettu 63 megawattiin jaettuna kahteen 31,5 megawatin muuntajaan, mikä nykyisin kattaa hyvin Pietarsaaren kaupungin tarpeen.

Nyt asema on kuitenkin tullut käyttöikänsä päähän ja se puretaan 82 vuoden palvelun jälkeen. Sen tilalle rakennetaan uusi, samalle paikalle. Tämä itsessään on suuri haaste, sillä kaupungin sähkönjakelu on varmistettava hankkeen aikana.

"Tästä syystä rakennusprosessi ajoitetaan kesäkaudelle, jolloin sähkönkulutus on alhaisempaa ja tilapäiset järjestelyt voidaan toteuttaa helpommin", kertoo Herrfors Verkon verkkopäällikkö Peter Nyman. Purku- ja rakennustyöt aloitetaan huhtikuussa, ja lokakuussa kaiken on oltava valmiina.

Aikataulu on tiukka, mutta valmistelut ovat perusteelliset. Uusi rakennelma saa nimekseen Pietarsaaren sähköasema.

"Kapasiteetti pysyy samana, eli 63 megawattia, mitä on mahdollista nostaa pienillä säädöillä 80 megawattiin. Jos vielä

lisäämme kolmannen muuntajan, voimme teoriassa nostaa sitä jopa 100 megawattiin", kertoo Carl-Johan Nylund, alueverkon käyttöpäällikkö.

Hankkeen pääurakoitsijat on jo valittu: Sähkölandia vastaa sähköasemasta ja ulkokentästä, Hitachi Energy kahdesta päämuuntajasta, Omexom 110 kV:n voimajohtosta, Infra Sjöblom vanhan rakennuksen purkamisesta, Asve San asbestinpoistosta, Herrfors Verko kaikista 20 kV:n maakaapelointitöistä ja Alfen Elkamo 20 kV:n puistomuuntamokopista varasyöttöä varten.

"Kaikki on uudessa sähköasemassa modernia, ja lisäämme samalla lähtöjen määrää, jotta voimme varautua Pietarsaaren jakeluverkon tulevaan energiatarpeeseen", tiivistää Peter Nyman.

SVENOLOF KARLSSON

Hietakankaalta pian aurinkosähköä

Hohtavan valkoisen lumimaiseman keskelle on nousut 8 748 aurinkopaneelia. Keväällä ne alkavat tuottaa sähköä.

KANNUKSEN Hietakangas on monille tuttu paikkana, jossa ennen sijaitsi lentokenttä. Nyt alue on pitkien aurinkopaneelirivien peitossa.

Hankkeen taustalla on pääasiassa tuulivoimaan keskittyvä Puhuri, jossa Herrfors-konserni on yksi suuromistajista. Puhurin pyörittämässä seitsemässä tuulivoimapuistossa on 53 tuulivoimalaa, jotka tuottivat viime vuonna 736 GWh sähköä, mikä vastaa neljää prosenttia Suomen tuulivoimasähköstä.

Nyt Puhurin hankkeisiin kuuluu myös suuri aurinkovoimapuisto.

”Sijainti on ihanteellinen, ja ta-

sainen maasto sopii hyvin aurinkovoimapuistolle”, kertoo Puhurin toimitusjohtaja Tuomas Ylimaula.

Ensimmäinen aurinkovoimahanke ei ole sujunut ongelmitta, mutta prosessin aikana on saatu arvokkaita oppeja, joita voidaan hyödyntää tulevaisuudessa, hän lisää.

Aurinkopaneelit kattavat viitisen hehtaaria, ja niiden asennettu teho on noin viisi megawattia. Sähkö siirretään maakaapelin kautta sähköasemalle, jonka Puhuri omistaa tytäryhtiönsä kautta Kaukasessa. Maa-alueen on puolestaan ostanut toinen tytäryhtiö, Kannuksen Hietakangas.

Gun-Marie Wiis

Haluatko vinkkejä energiansäästöön ja kestäväään ajatteluun? Tervetuloa syyskuussa Ähtävän energiafestivaaleille, toivottavat hankeryhmän jäsenet Sofia Nybacka, Mauritz Ketola, Carita Vik-Hästbacka ja Martin Nybacka.

Aika oppia, mitä energia on

Ähtävä – Älykäs energiakylä

Mikä: EU-hanke, jonka teemana on uusiutuva energia ja kestävä Ähtävä.

Tavoite: Hankkia ajankohtaista tietoa uusiutuvasta energiasta ja kestävydestä opintomatkojen ja työpajojen kautta. Saatu tieto jaetaan edelleen yrityksille, yhdistyksille ja kylän asukkailla elinvoiman parantamiseksi ja paikallisten kestävyysnäkökohtien edistämiseksi.

Tausta: Jatkoa Aktion Österbottenin vastaavalle Älykäs energiakylä 3.0 -hankkeelle (ripeet.eu), joka päättyi viime syksynä.

Hankkeen omistaja: Yli-Ähtävän kylätoimikunta. Rahoitetaan Aktion Österbottenin ja Euroopan maaseuturahaston tuella 2023–2027.

Monen mielestä energia-alaa on vaikea ymmärtää. Ähtävällä tähän halutaan tehdä muutos. Uusi hanke pyrkii lisäämään kiinnostusta ja arjen energiaymmärrystä.

Uusiutuva energia. Kestävyys. Resilienssi. Nämä sanat esiintyvät kaikkialla juuri nyt, mutta mitä ne tarkoittavat minulle, arjessa? Älykäs energiakylä -hanke pyrkii vastaamaan tähän kysymykseen.

”Tavoitteena on kerätä mahdollisimman paljon tietoa ja jakaa sitä kyläläisille, yhdistyksille ja yrityksille. Energiakysymykset ja kestävyys koskettavat meitä kaikkia”, sanoo Martin Nybacka.

Nybacka on syksystä asti toiminut hankkeen koordinaattorina. Hän pohtii yhdessä kylätoimikunnan ja yritysten edustajista koostuvan ohjausryhmän kanssa,

miten Ähtävä voisi olla edelläkävijä.

Keväällä järjestetään useita työpajoja, jotka ovat avoimia kaikille kiinnostuneille. Lisäksi hankkeessa on tarkoitus laatia paikallinen kestävyysopas.

MIKSI TÄMÄ ALOITE?

Kylätoimikunnan sihteeri Sofia Nybacka uskoo, että hankkeen taustalla on vahva yhteisöllisyys sekä se, että kylällä on oma energiayhtiö ja useita alalla toimivia yrityksiä.

Ähtävä toimi jo kaksi vuotta sitten pilottikylänä vastaavassa EU-hankkeessa. Nyt tavoitteena on konkretisoida sisältöä ja siirtää painopistettä alan asiantuntijoista tavallisiin asukkaisiin, jotta kaikki tuntuivat voivansa osallistua keskusteluun.

Eräs hankkeeseen sitoutunut yrittäjä on Mauritz Ketola, joka myy pellettikattiloita ja on pitkään kannattanut kiinteistöjen hybridilämmitysratkaisuja. Nyt hän on innostunut uudesta ideasta, biohiilestä, joka voisi sopia erityisesti Ähtävän kaltaiselle maatalousvaltaiselle paikkakunnalle.

Orgaanisen materiaalin kuumentaminen hapettomassa ympäristössä tuottaa lämpöä, samalla kun hiili sitoutuu palamisprosessin kiinteään jäännökseen sen sijaan, että se muodostaisi hiilidioksidimolekyyliä. Tätä jäännöstä kutsutaan biohiileksi, ja sitä voidaan käyttää vaikka maanparannusaineena pelloilla.

Ketola tuo keskusteluun vielä yhden käsitteen, varautumisen.

”Kestävyys tarkoittaa myös omavaraisuutta. Ruoan ja veden saatavuudesta puhutaan paljon, mutta mitä tapahtuu, jos sähkökatkeavat talvella pari viikoksi? Miten silloin pärjäävät uudet talot, joissa ei ole mitään varajärjestelmää?”

HANKE HUIPENTUU suureen energiafestivaaliin yleisölle lauantaina 13. syyskuuta. Luvassa on koko päivän kestävä tapahtuma täynnä näyttelyitä, esittelyjä ja luentoja. Tarkoituksena on inspiroida yleisöä ja tarjota vastauksia kysymyksiin.

”Haluaamme esitellä alueemme monipuolista energiasektoria sekä lisätä ymmärrystä uudes-

ta teknologiasta ja ratkaisuista. Meillä on jo paljon ideoita. Kannattaa siis merkitä päivämäärä kalenteriin jo nyt”, Sofia Nybacka sanoo.

Esse Elektro-Kraftin toimitusjohtaja Ingvar Kulla muistuttaa, että Jepuan Biokaasu sai aikanaan alkunsa vastaavasta hankkeesta ja että myös Ähtävällä on hyvät mahdollisuudet löytää oma juttunsa.

Energiayhtiö hyötyy siitä, että energiakysymyksiä käsitellään laajemmin, ja kylä voi puolestaan hyödyntää alueelta löytyvää asiantuntemusta. Martin Nybacka näkee hanketyön tapana vahvistaa paikallista elinvoimaa, Mauritz Ketola on kiinnostunut vaihtoehtoisista uusiutuvista energianlähteistä, kun taas Carita Vik-Hästbackaa motivoi hänen oma idealisminsa:

”Ihmiset kysyvät joskus, miten jaksan lajitella roskat tai säästää energiaa sammuttamalla sähkölaitteet. Mutta minulle se on itseltään selvää. Jos haluamme muuttaa maailmaa, meidän täytyy aloittaa itsestämme.”

SONJA FINHOLM

Herrforsin asiakkaat näyttävät edelleen yhtiölle peukkua. Yhtiö sijoittuu kuudetta vuotta peräkkäin kotimaisten energiayhtiöiden kärkikolmikkoon.

EPSI Rating

Mikä: Valtakunnallinen asiakaskysely, joka toteutetaan kerran vuodessa.

Miten: Viimeisin tutkimus kattoi 14 sähköyhtiötä ja se toteutettiin elokuu–marraskuussa 2024. Kyselyyn vastasi 4 300 yksityisasiakasta ja 1 500 yritysasiakasta eri puolilta Suomea. Asiakastytyväisyys ilmaistaan asteikolla 0–100, jossa arvosana 85 tai korkeampi tarkoittaa, että asiakas on palveluun erittäin tyytyväinen.

Tulos: 87 % Herrforsin asiakkaista on tyytyväisiä tai erittäin tyytyväisiä yhtiön kokonaisuudessaan, ja kaikkien kysymysten yhteisarvosana on 75,2. Vastaajat arvostavat sitä, että asiakkuus on helppoa ja että he ovat saaneet tarvitsemansa avun. Herrfors koetaan myös luotettavaksi yhtiöksi, joka välittää asiakkaistaan.

Lähteet: Herrfors, Epsi Rating

Herrforsin asiakaspalvelulle uusi palkintosija

Herrforsin asiakkaat ovat huomattavasti alan keskiarvoa tyytyväisempiä, kertoo vuosittainen sähköntuotannon asiakastytyväisyystutkimus. Peräti 87 % asiakkaista kertoo olevansa tyytyväisiä tai erittäin tyytyväisiä.

Mielenkiintoiset tuotteet, asiakkuuden helppous ja mahdollisuus saada apua ovat asioita, joita vastaajat korostavat. Herrfors koetaan myös luotettavaksi yhtiöksi, joka välittää asiakkaistaan.

Kun asiakaspalvelupäällikkö Ida Finne pyydetään analyysia hyvistä tuloksista, hän nostaa esiin erityisesti yhden seikan:

”Herrfors on keskisuuri alueellinen toimija, mikä tarkoittaa, että olemme helposti tavoitettavissa. Meihin on helppo saada yhteys, ja vastaamme nopeasti.”

Ja pian asiointi helpottuu entisestään: Herrfors lanseeraa tänä vuonna oman verkkopohjaisen asiakasportaalin. Tavoitteena on

tarjota asiakkaille kätevä tapa hoitaa asioita ja päivittää omia asiakastietoja – ympäri vuorokauden.

Asiakaspalvelun puhelinlinjat ovat avoimena arkisin klo 10.00–15.00, ja tarvittaessa toimistolla voi myös asioida henkilökohtaisesti. Tilastot kuitenkin osoittavat, että yhä useampi asiakas hoitaa asiansa sähköisesti. Erityisesti sähköpostiyhteydenottojen määrä on kasvanut.

Tämä saa Ida Finnen uskomaan asiakasportaalin tarpeellisuuteen:

”Nykypäivän sähkökäyttäjät ovat valveutuneita ja osaavia. He ovat myös hintatietoisia, ja monet yhteyttä ottavat ovat kiinnostuneita omista sopimuksistaan ja kulutuksestaan. Siksi uskon, että asiakasportaali on tärkeä lisä muiden kanavien rinnalle.”

”Monet työskentelevät päiväs- aikaan ja ehtivät pohtia sähkö-

sopimuksiaan iltaisin ja viikonloppuisin. Silloin on kätevää, että on portaali, johon voi kirjautua itselleen sopivaan aikaan. Me puolestaan toivomme saavamme entistä ajankohtaisempaa tietoa asiakkaistamme, mikä helpottaa viestintää.”

Ida Finne on johtanut tiimiä syksystä 2023 lähtien ja on ylpeä kollegoistaan. Moni asiakaspalvelussa työskentelevä on ollut Herrforsilla pitkään, ja heillä on siten runsaasti kokemusta ja asiantuntemusta.

”Se, että saa vastauksen heti eikä joudu pompoteltavaksi organisaation sisällä, on ratkaisevaa uskottavuuden ja läpinäkyvyyden kannalta”, hän sanoo.

Mikä on hyvien tulosten salaisuus?

Ida Finne toteaa, että Herrfors on sijoittunut kärkeen vuosi toisen- sa jälkeen, vaikka asiakastyty-

Herrforsin asiakaspalvelua johtaa Ida Finne, tässä kollegoiden Mikaela Laihorinteen ja Ida-Maria Ainosen kanssa.

väisyys on markkinoilla yleisesti vaihdellut. Selitys löytyy pitkäjänteisestä työstä.

”Olemme ainoa yhtiö, joka vuodesta toiseen pitää vakaasti paikkansa kärjessä, mikä on merkki siitä, että teemme jotain oikein”, hän pohtii.

Tästä huolimatta on selvää, että kehittämistä ja parannettavaa riittää, erityisesti sähköisten palvelujen osalta. Suunnittelupöydällä on jatkuvasti uusia teknisiä ratkaisuja.

Jotta asiakkaat olisivat myös jatkossa tyytyväisiä, tulee juuri viestintä olemaan ratkaisevaa.

”Kyse on siitä, että todella kuuntelemme asiakkaita ja hyödynnämme saamamme palautteen. Ja että välitämme aidosti asiakkaistamme. Tämä asenne on ollut tiimimme selkärangassa jo pitkään.”

SONJA FINHOLM

Tervehdi Herrforsin uutta apuria!

Hei! Kuinka voin auttaa?

Kun seuraavan kerran vierailt Herrforsin tai Herrfors Verkon nettisivuilla, voit tervehtiä **Elliä**, uutta chättibottiamme.

”**CHÄTTIBOTIN TARKOITUKSENA** on nopeuttaa asiakaspalveluamme entisestään. Elli täydentää asiakaspalveluamme.”

Näin kertoo markkinointikoordinaattori Sandra Sund, joka on suunnitellut chättibotin ulkoasun ja lanseerauksen. Teknologiasta vastaa järjestelmäsi- antuntija Samuel Klemets.

Palvelu on helppokäyttöinen. Kun saavut nettisivulle, Elli ilmestyy automaattisesti oikeaan alakulmaan. Botti voi auttaa, jos sinulla on yksinkertainen kysymys tai haluat esimerkiksi tarkistaa laskusta jonkin sanan, jota et ymmärrä. Elli voi myös auttaa sinua navigoimaan sivustolla tai vastata kysymyksiisi toimistoajan ulkopuolella.

Mikäli Elli ei osaa vastata kysymykseesi, se ohjaa sinut asiakaspalvelun puoleen.

”Elli on osa tiimiämme – pieni mutta energinen hahmo, joka on aina hyvällä tuulella. Emme halunneet kasvotonta tekoälyrobotia, joten loimme hänet”, Sund kertoo.

Palvelu on tekoälypohjainen chättibotti, joka hyödyntää samaa teknologiaa kuin OpenAI:n ChatGPT. Kun esität kysymyksen, botti analysoi Herrforsin ja Herrfors Verkon nettisivujen sisällöstä asiaankuuluvat ja informatiiviset vastaukset. Elli ymmärtää ja vastaa kysymyksiin suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi.

SONJA FINHOLM

Sandra Sund on suunnitellut Herrforsin uuden chättibotin.

Kesätyöhaku on käynnissä

HERRFORS JA HERRFORS VERKKO etsivät jälleen innokkaita hakijoita erilaisiin kesätöihin.

”Meillä on työtehtäviä tarjolla ennen kaikkea tekniikan alan opiskelijoille – mielellään sähköverkkoon ja voimalaitoksiin erikoistuville. Tarvitsemme myös apukäsiä talous- ja markkinointiosastoille sekä asiakasneuvontaan”, kertoo Herrforsin henkilöstöpäällikkö Michaela Dahlsten.

Työpaikka voi sijaita Pietarsaareissa, Kolpissa tai Ylivieskassa. Työsuhteen kesto voi vaihdella

1–4 kuukauden välillä, sijoittuen touko-elo- kuulle.

Millaisia ominaisuuksia haetaan?

”Myönteinen ja hyvä asenne, idearikkaus sekä kiinnostus energia-alaa kohtaan”, kertoo Dahlsten.

Hakemus tulee jättää 28. helmikuuta mennessä. Kesätyöpaikat täytetään kuitenkin heti sopivien hakijoiden löydyttyä, joten hakemuksen lähettämässä kannattaa olla nopea.

Onko halpa teollisuussähkö pian historiaa?

Tom Erixon, TJ Alfa Laval

Mikael Staffas, TJ, Boliden

Sähköalan toimijat eivät yleensä ole hirveän innokkaita sanomaan, mitä sähkön pitäisi maksaa. Joskus lukuja kuitenkin lipsahtaa julkisuuteen.

TOM ERIXON, merkittävän ruotsalaisen Alfa Laval -teollisuusyrityksen toimitusjohtaja, poikkesi totutusta puhumalla kiertelemättä Ruotsin hallituksen kuulemistilaisuudessa: "Kukaan ei voi rakentaa uutta 100 TWh:n sähköntuotantoa 35 äyrillä/kWh. Se ei tule tapahtumaan. Emme pääse alle 70 äyriin." 35 äyriä/kWh (3,1 senttiä/kWh) on se sähkön hinta, johon Ruotsin energiaintensiivinen teollisuus on totunut. Uutta sähköntuotantoa ei kuitenkaan voida rakentaa näin halvalla. "Kun Vattenfall tai joku muu laskee uuden hankkeen kustannuksia – tapahtuipa se Itämerellä tai jossain muualla – he menevät teollisuuden puheille ja kysyvät: 'Oletteko valmiita solmimaan 10 vuoden sopimuksen 70–80 äyrillä/kWh?' Meidän pitäisi sitten sisällyttää tällainen sopimus taseeseemme, mutta jos markkina-arvo on 35 äyriä, joudumme kirjaamaan pari miljardia tappiota. Tämä

järjestelmä ei siis toimi", Erixon selitti. Siksi Alfa Laval ja 16 muuta suurta ruotsalaista teollisuusyrittästä ovat perustaneet oman Industrikraft-etujärjestönsä, jonka tavoitteena on edistää uutta laajamittaista sähköntuotantoa, mukaan lukien uutta ydinvoimaa. "Emme voi paeta sitä tosiasiaa, että valtion on osallistuttava tähän [uuden suuren sähköntuotannon tarpeeseen] ja että myös me suurkuluttajina joudumme kantamaan osan vastuusta", Erixon totesi. Kuinka kiire asialla on? Erixonin mukaan 10 vuotta. "Olen eniten huolissani siitä, että juutemme paikoillemme emmekä suostu tunnustamaan ongelmaa. Emme voi vain nojata taaksepäin ja sanoa, että kyllä sähkömarkkinat hoitavat asian." **MYÖS BOLIDENIN** toimitusjohtaja Mikael Staffas, toinen ruotsalainen teollisuuden kärkinimi, herätti huomiota kommentoidessaan hiljattain samaa ongelmaa. "Ei voi olla *free rider* ja odottaa, että joku muu ratkaisee ongelman. Niin ei tule tapahtumaan. Meidän, suurten sähkönkuluttajien, on oltava tässä aktiivisemmin mukana jollain lailla."

Joustavuuden lisääminen toimintaan, esimerkiksi sähköntuotannon vaihteluiden torjumiseksi, on kohutuutonta: "Ajatus siitä, että meidän pitäisi rakentaa 30 prosenttia ylimääräistä kapasiteettia, jotta voisimme lisätä sähköntuotantoa sähkön ollessa halpaa ja vähentää sitä sen ollessa kallista, on epärealistinen. Tällaista liiketoimintamallia olisi erittäin haastava saada kannattavaksi. Jokainen energiaintensiivinen teollisuus on aina pyrkinyt maksimoimaan käyttöasteen ja pitämään sähkönkulutuksen täsmälleen samana joka sekunti. Tämä on ollut koko ansaintalogiikan ydin. Me olemme sitä vastoin erinomainen esimerkki vakaasta sähkönkysynnästä." Staffas korosti myös, että jos Euroopan vihreä siirtymä halutaan todella toteuttaa, sähköntuotantoa tarvitaan huomattavasti enemmän. "Ja silloin tänne ei pitäisi rakentaa sähköntuotantoa vain siksi, että sähköä voidaan siirtää kaapeleilla Saksaan jonkinlaisessa siirtomaataloudessa, jossa raaka-aineet viedään pois. Olisi paljon parempi siirtää Saksan sulattamat Ruotsiin kuin rakentaa kaapeleita Saksaan."

SVENOLOF KARLSSON

Norjan uusi energianationalismi

Norja on kyllästynyt viemään halpaa sähköä ja saamaan vastineeksi korkeita sähkön hintoja.

ONKO ENERGIA nationalismi murentamassa EU:n ajatusta energiayhteisöstä? Norjan toiminta voi olla merkki tästä. Luonnonvoimat ovat tehneet Norjasta luvutun maan. Öljy ja kaasu ovat antaneet maalle vaurautta, minkä lisäksi korkeat vuoret ja lähes jatkuvat sateet ovat mahdollistaneet mit-tavan vesivoimatuotannon. Norja ei ole kuitenkaan rakentanut sellaista sähköverkkoa, joka pystyisi siirtämään kaiken tuotetun sähkön sinne, missä sitä tarvitaan. Sen sijaan maa hyödyntää suurelta osin Ruotsin sähköverkkoa; sähköä siirretään

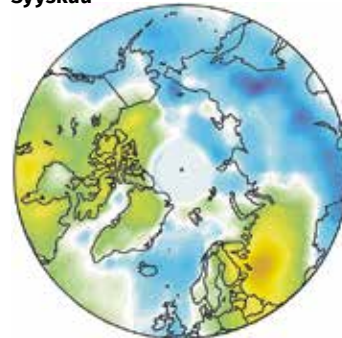
Pohjois-Norjasta rajan yli Ruotsiin ja sieltä jälleen takaisin Etelä-Norjaan. Kaikki tapahtuu EU:n yhteisiä eurooppalaisia sähkömarkkinoita koskevien sääntöjen mukaisesti. Lisäksi Norja keskeytti 15 vuotta sitten Etelä-Ruotsiin suunnitellun uuden sähkönsiirtoyhteyden (ns. Sydvästlänken) ja panosti sen sijaan sähkökaapeleihin Englantiin ja Man-ner-Eurooppaan. Ilmeisesti siksi, että norjalaiset sähköntuottajat pystyivät siellä saamaan sähköstä paremman hinnan kuin Ruotsissa. Kun nämä kaapelit otettiin käyttöön, sähköntuottajat todellakin saivat paljon paremmat tulot – ja samalla Norjan sähkön hinnat kohosivat pilviin. Sama kehitys on jatkunut. Kun Ruotsi joutui pari vuotta sitten ra-

joittamaan sähkönvientiään maan oman sähköverkon pullonkaulojen vuoksi, Norja vastasi rajoittamalla omaa sähkövientiään Ruotsiin – vastoin kaikkia EU:n periaatteita. Tuorein esimerkki nähtiin viime syksynä, kun Norja alkoi puhua siitä, että kaksi neljästä Tanskan ja Norjan välisestä sähkökaapelista (Skagerrak 1 ja 2) poistettaisiin käytöstä, sillä ne olivat tulleet käyttöikänsä päähän ja tarvitsisivat uusimista. On selvää, että norjalaisen vesivoiman myyminen halvalla ja korkeiden sähkön hintojen saaminen vastineeksi naapurimaista ei ole Norjassa suosittu politiikka. Naapurimaat ovat protestoineet. "Tiedossa on täydellinen katastrofi, joka voi kerrannaisvaikutusten takia vaikuttaa sekä Ruotsiin, Tans-

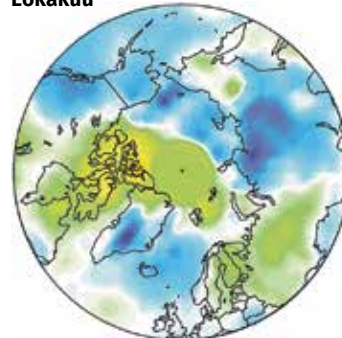
kaan, Norjaan että muihin maihin", varoittaa esimerkiksi Ruotsin energiaministeri Ebba Busch. Norjan hallitus hajosi äskettäin. Toinen hallituspuolueista, Senterpartiet, syytti EU:n energiadirektiivin vähentävän maan energiantuotannon hallintaa, kun taas pääministeri Jonas Gahr Støre (Arbeiderpartiet) katsoi, että EU on välttämätön energiaturvallisuuden kannalta. Arbeiderpartiet hallitsee tällä hetkellä vähemmistöhallituksena. Kun Euroopan energiemarkkinat vapautettiin 1990-luvulla, Norja oli yksi kehityksen suurimmista ajureista. Nyt maata voidaan kuvailla jarruksi. EU:n näkökulmasta kysymys kuuluukin, houkuttelee Norjan esimerkiksi muita maita seuraamaan perässä?"

SVENOLOF KARLSSON

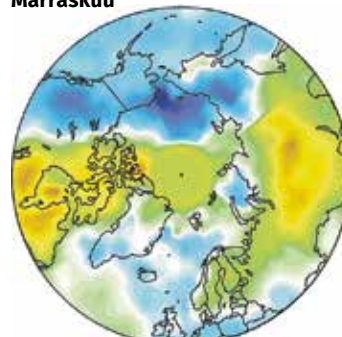
Syyskuu

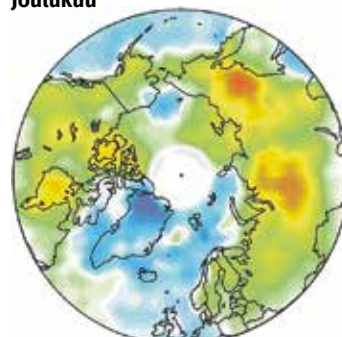
Lokakuu

Marraskuu

Joulukuu

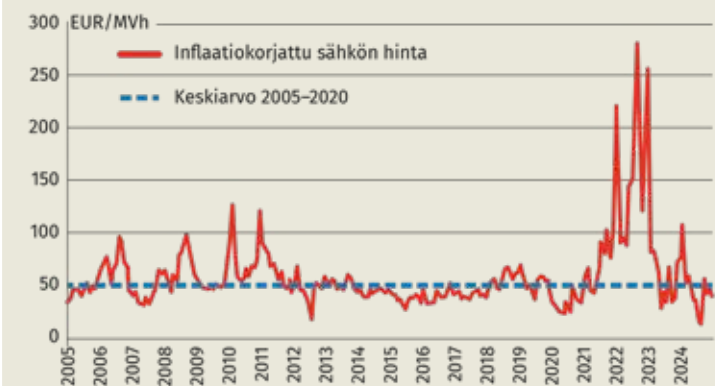
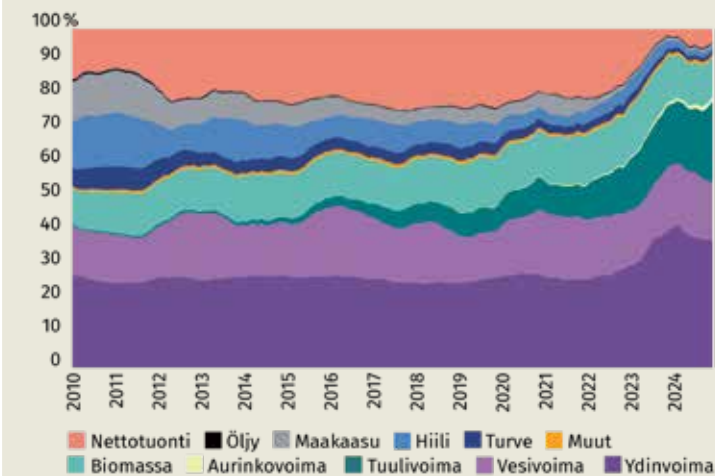
Fyysisen maantieteen professori Ole Humlum on laatinut pallot, jotka osoittavat kuukauden keskiarvoista. Ilmatieteen laitos käyttää vuosien 1991–2020 vertailuarvoa.

Lämmin syksy

◆ Kaksi vuoden 2024 kuukaudesta – tammikuuta ja huhtikuuta – oli tavannaista kylmempiä, muut kuukaudet lämpimämpiä. Vuoden keskilämpötila oli 1,1 astetta yli pitkän ajan eli vuosien 1991–2020 keskiarvon. Suurin poikkeama oli Pohjois-Lapissa, 1,7 astetta yli keskiarvon. Syyskuu oli monilla maan itä- ja pohjoisosien havaintoasemilla ennätyslämmin tarkasteltaessa 110 vuoden mittauksista. Kuukauden korkein lämpötila, 28 astetta, mitattiin Kaarinan Yltöisessä ja Turun lentoasemalla 5. syyskuuta. Jossain päin Suomea oli niin kutsuttuja hellepäiviä peräti kahdeksan. Kylmintä, -9,8 astetta, oli Sodankylässä 23. syyskuuta. Ensimmäiset kolme senttimetriä – rekisteröitiin Kilpisjärvellä 24. syyskuuta. Lokakuussa ilman lämpötilat olivat Suomenlahdella poikkeukselliset korkeat, sillä pintavesien lämpötilat olivat noin kaksi astetta keskiarvoa korkeampia. Lokakuun ääriämpötilat, 15,9 astetta ja -15,1 astetta, mitattiin Porvoon Kalbådagrundissa ja Sodankylän Vuotosossa. Eniten lunta satoi lokakuussa Kaaresuvannossa, 25 cm. Marraskuu erottui kahdella myrskyllä, Lylyllä ja Jarilla. Lyly saavutti Kylmäpihlajan havaintoasemalla hirmumyrskylukemat: keskituulen nopeus oli 33,5 metriä sekunnissa. Jari toi puolestaan monin paikoin runsaasti lunta 20.–21. marraskuuta. Alin lämpötila, -38,2 astetta, mitattiin Savukoskella 15. joulukuuta. Maa pysyi lumen peitossa koko joulukuun lähinnä Lapissa. Kuun keskivaiheen jälkeen lähes koko Suomeen saatiin vaihteittain lumipeite, mutta se sulii suurilta osin pois maan eteläosan rannikoilla. Eniten lunta oli Enontekiöllä, 98 cm. Viime vuoden ylin lämpötila oli 31,4 astetta, joka mitattiin Kuopion Savilahdessa ja Heinolan Asemantauksessa 28. kesäkuuta. Vuoden alin lämpötila, -44,3 astetta, mitattiin Enontekiöllä 5. tammikuuta. Suurin vesisademäärä havaittiin Merikarvian Tuorilassa, 921 millimetriä. Vähiten satoi Utsjoen Kevolla, 408 millimetriä. Suurin lumensyvyys mitattiin 8. huhtikuuta Puolangassa, 127 cm.

Yhä vähemmän fossiilista

◆ Fossiilisten polttoaineiden osuus Suomen sähköntuotannossa laski vuonna 2024 historiallisen alhaiselle tasolle, 2,7 prosenttiin. Tämä johtui pääasiassa siitä, että luonnonkaasua, hiiltä ja turvetta käytettiin kylminä päivinä lämmön ja sähkön yhteistuotannossa. Sähköstä 39 % tuotettiin ydinvoimalla ja 25 % tuulivoimalla. Merkittävä sähkön nettotuotannon väheneminen johtui kokonaan siitä, että Olkiluodon kolmas ydinreaktori otettiin käyttöön.

Sähkön hinta jälleen alhaalla

◆ Sähkön hinta laski Suomessa vuonna 2024 jälleen niin, että se alitti jopa vuosien 2005–2020 keskihinnan. Elokuussa sähkö maksoi sähköpörrissä ennätyskallista vähän, vain 12,53 euroa/MWh. Jälkikäteen on selvästi nähtävissä, kuinka äärimmäinen sähkön hintataso oli erityisesti vuosina 2022 ja 2023. Hinnat olivat silloin selvästi korkeammat kuin aiemmat huippuhinnat kylminä talvina 2010 ja 2011. Sähkön hintakäyrä on mukautettu inflaatioon.

Kaikki me Sursillit

Teini-ikäinen tyttö matkasi Uumajasta Pedersöreen. Tämä johti erään Svenska Akademienin jäsenen mukaan yhteen maailmanhistorian erikoisimmista teoksista.

Katarina ja Henrik, Pedersören kirkkoherrapari, sellaisina kuin he olisivat voineet näyttää. Oikeita muotokuvia ei ole säilynyt.

Pedersöre oli keskiajalla valtava pitäjä, joka ulottui Vöyriltä etelässä Kemiin pohjoisessa, ja siellä oli kappeliseurakunta jo 1320-luvulta lähtien. Vuosien 1400, 1477, 1490 ja 1536 paikkeilla Saloinen, Liminka, Kokkola ja Kalajoki erotettiin omiksi kirkkopitäjiksi.

Knut Fordell ja hänen poikansa Hans ja Lars pitivät valtaa Pedersöressä 1500-luvun puolivälissä. Knut toimi alivoutina Pedersöressä, Kokkolassa ja Vöyrillä 1530–1551 sekä omisti Pinnonäsin kartanon nykyisessä Pietarsaaressa. Hänen Jöns-veljensä oli pitäjän kirkkoherra.

Lars-poika oli vuodesta 1552 kruunun nahkakauppias Pohjanmaalla ja ”varustettu rikkailla taloudellisilla resursseilla”. Hän toimi ajoittain Limingan voutina ja vuodesta 1558 Pinnonäsissä, josta oli tullut kruunun jalostusta, ”kiistatta loisteliaa läänitys”, kuten Pietarsaaren historian tutkija Alma Söderhjelm on todennut. Lars sai kuninkaalta myös Pirlön tilan v. 1546.

Juuri kuningas Kustaa Vaasa, joka hallitsi Ruotsia 1523–1560, sekä myöhemmin hänen poikansa Eerik XIV ja Juhana III olivat Fordellin suvun merkittäviä kauppakumppaneita ja liittolaisia. Fordellin klaani oli siis

tiivisti yhteydessä valtakunnan kauppaeliittiin, takoi suuria voittoja ja tunsu tieteenkin oman arvonsa.

Tähän ympäristöön saapui eräänä päivänä 1540-luvun lopulla noin 18-vuotias nuori nainen, Katarina. Hänkään ei ollut kuka tahansa, sillä hänen isänsä Erik Ångerman oli Uumajan merkittävin kauppias ja epäilemättä Fordelleille tuttu. Katarinan Dordiäidistä on säilynyt maininta, että hän oli poikkeuksellisen sievä.

Katarina palkattiin avainpiiaksi, mikä tarkoitti, että hänellä oli hallussaan varastojen, ruokalaarin ja ruoka-aittojen avaimet. Hänellä oli siis esimiesasema suuressa taloudessa. Tuon ajan luettelon mukaan talossa oli 27 työntekijää.

PEDERSÖREN KIRKKOHERRANA oli näinä vuosina uusmaalainen Henrik Nikolai, joka otti Pedersöressä sukunimen Westzynthius Vesterundsbyn mukaan. Epävarmojen tietojen mukaan hän olisi v. 1543 seurannut aiemmin mainittua Jöns Fordellia, joka oli ollut katolisen opin vankkumaton puolustaja.

Kävi niin sensaatiomaisesti, että Pedersören kirkkoherra solmi avioliiton Katarina Ångermanin kanssa v. 1550. Kuten tiedetään, katolinen pappi ei voinut olla naimisissa ja hänen edellytettiin lisäksi elävän selibaatissa. Ruotsista oli kuitenkin Kustaa Vaasan toimesta tulossa protestanttinen Martti Lutherin hengessä, eikä Luther tunnetusti karttanut viiniä, naisia tai laulua.

Katarinan ja Henrikin häiden sanotaan olleen ensimmäiset papin häät Pohjanlahden itäpuolella. Varmaa on, että tapahtuma herätti runsaasti keskustelua seurakunnassa.

Katarinan avioliiton jälkeisestä elämästä ei ole tarkkoja tietoja, mutta hänen tiedetään olleen varakas. Esimerkiksi kuningas Eerik XIV mainitsee Katarinan miehen — ”herra Henrikin” — yhtenä Falunin hopeakaivoksen osakaista kirjeessään v. 1567.

Katarina piti luonnollisesti yhteyttä Uumajassa asuvaan perheeseensä. Ei kestänyt kauaa, kun hän houkutteli Magdalena-siskonsa matkustamaan Pedersöreen. Siellä Magdalena avioitui pian seurakunnan toisen papin, Erik Tenalensiksen (joka viittaa Tenholaan) kanssa. Erik nimitettiin Pedersören kappalaiseksi v. 1556 ja hän seurasi Henrik Nikolaita kirkkoherrana tämän kuoltua v. 1569.

Aikanaan myös kolmas sisko, Margareta, muutti Pohjanmaalle ja oli naimisissa kolmen varakkaan miehen kanssa, joista viimeinen oli Laihian kirkkoherra.

Myöhemmin myös Carl-veli saapui Pohjanmaalle, ja Katarina kustansi hänen pappisopintonsa Turun katedraaliskoulussa. Hän toimi myöhemmin Kokkolan kirkkoherrana. Eikä siinä kaikki — myös vanhemman veljen, Östenin, tyttäret saapuivat Pedersören pappilaan yksi toisensa jälkeen. Katarina-täti

Ruotsin kuningas Kustaa Vaasa ja Pedersören Fordellin kauppiassuku pitivät tiiviisti yhteyttä. Muotokuva Ruotsin kuninkaasta Versailles'ssa. Taiteilija tuntematon.

nähtävästi ohjasi heitä tehokkaasti elämässään eteenpäin.

Sukututkimuksen mukaan Östenillä oli seitsemän tytärtä — Katarina, Anna, Kristiina, Margareta, Barbro, Brita ja Magdalena — joista kuusi muutti Pohjanmaalle. He avioituivat pääasiassa pappien kanssa ja asettuivat mm. Kalajoen, Iin ja Limingan seurakuntiin.

SE, JOKA HALUAA tutkia Erik ja Dordi Ångermanin jälkeläisten vaiheita, kohtaa työllään tehtävän, sillä v. 2006 tehdyn arvion mukaan sukuun liittyviä henkilöitä on 300 000–500 000, jos kaikki nykyään 20. sukupolveen ulottuvat jälkeläiset lasketaan mukaan.

Lisäksi Ångermanin sukuhaarojen ver-

kosto on niin monimutkainen ja tiiviisti yhteenkietoutunut, että sen selvittäminen on usein lähes mahdotonta. Yksi syy tähän on se, että pohjalaiset pappissuvut solmivat avioliittoja pitkälti omassa piirissään. Lopulta kaikki olivat sukua keskenään. Tähän vaikutti myös konservointi, eli se, että uusi virkaan astuva pappi otti usein edeltäjänsä lesken puolisoikseen.

Tällä on ollut kauaskantoisia kulttuurihistoriallisia vaikutuksia: lähes kaikkien niin sanottujen suomalaisten kulttuurisukujen juuret ovat pappissäädössä. Aatelispoikien ohella juuri pappien pojat lähetettiin opiskelamaan, yleensä siksi, että he voisivat jatkaa suvun pappisuraa tai siirtyä valtion virkoihin.

Tässä yhteydessä on ainutlaatuista, että Erik ja Dordi Ångermanin jälkeläisistä on tehty maassamme niin kattava sukututkimus.

Kaikki alkoi siitä, kun Turun piispa Johannes Terserus (1605–1678) suunnitteli Pohjanmaasta historiallis-maantieteellistä kuvausta. Hän keräsi pitkällä matkoillaan sukututkimuksellista lähdeaineistoa pappien monimutkaisista sukulaisuussuhteista ja sisällytti aineistoon myös naiset.

Esikuvana oli Johan Buren tutkimus västerbottenilaisesta Bure-suvusta. Myöhemmät pohjalaispapat laajensivat Terseruksen aineistoa, joka julkaistiin ensimmäisen kerran v. 1850. Eero Kojosen toimittamana ilmestyi v. 1971 merkittävästi laajennettu versio, jota on sittemmin korjattu ja täydennetty entisestään.

Katarina Ångermanin omia lapsia olivat Johan, josta kenties odotetusti tuli Pedersören kappalainen, mutta joka kuoli jo 27-vuotiaana; Anna, joka meni naimisiin Isonkyrön papin Simon Nurkan kanssa; Knut, josta tuli Pedersören kirkkoherra; sekä Dordi, joka oli naimisissa Olof Grelssonin kanssa (hän ei tosin ollut pappi).

ENTÄ MISTÄ SURSILL-nimi on peräisin? Tarina kertoo näin:

Sotapäällikkö Lars Olsson Björnram solmi kauppias Erik Ångermanin kanssa sopimuksen armeijan valtavana ruokatarviketoimituksista vuosien 1521–1523 sotien aikana. Erik sitoutui toimittamaan suuria määriä silakkaa tai silliä, jotka ovat käytännössä sama kala.

Erik lähetti tavallisen silakan lisäksi myös hapansilakkaa. Sotilaat eivät ymmärtäneet tämän norlantilaisen herkun päälle, vaan ryhtyivät syömälakoon. Kustaa Vaasan kerrotaan raivostuneen ja purkaneen vihansa Erikiin, joka oli toiminut hyvässä uskossa. Erik sai tämän jälkeen pilkkanimen ”Sursillen” [suom. hapansilakka].

Tällaiset pilkkanimet olivat tuohon aikaan yleisiä. Tukholman kaupungin asiakirjoista löytyy samalta ajalta sellaisia nimiä kuin Lasse Skånsksill [skoonesilli] ja Martin Sur-lax [hapanlohi]. Kun tällainen nimi kerran vakiintui, siitä oli mahdotonta päästä eroon. Erik Ångerman ratkaisi asian omalla tavallaan ja otti Sursillin sukunimekseen.

Katarinan ja hänen sisarustensa kaikki jälkeläiset on sen jälkeen tunnettu Sursill-sukuna. Historian professori ja Svenska Akademienin jäsen Nils Ahnlund, joka erikoistui Pohjanmaan ja Tukholman sukuteisiin, on todennut, että Genealogia Sursilliana -sukukirjaa voidaan pitää ”yhtenä maailmankirjallisuuden erikoisimmista teoksista”.

Hyvin moni tämän lehden lukijoista, aivan kuten artikkelin kirjoittajakin, on varmasti itsekin Sursillien jälkeläinen.

SVENOLOF KARLSSON

Kukaan ei tiedä, milloin Pedersören kirkon torni rakennettiin, mutta on epätodennäköistä, että se olisi ollut paikallaan v. 1550.

Ulf-Peter Granö on avustanut artikkelin sukutiedoissa. Hän selvittää harrastuksenaan sukulaisuussuhteita eri sukutietokantojen avulla. Hänet tavoittaa sähköpostitse ulf-peter.grano@live.se.

Joitain Katarina Ångerman Sursillin sukulaisia

Kaarlo Juho Ståhlberg **Pehr Evind Svinhufvud** **Carl Gustaf Mannerheim** **Tarja Halonen** **Alexander Stubb** **Juha Sipilä** **Sanna Marin** **Viljami Kalliokoski** **Thomas Björk** **Kristina Stenman**

Kaarlo Juho Ståhlberg, Suomen ensimmäinen presidentti, oli Katarina Ångermanin vanhempien jälkeläinen 11. polvessa.

Pehr Evind Svinhufvid, Suomen kolmas presidentti, oli Katarina ja Henrik Westzynthiuksen jälkeläinen 11. polvessa.

Carl Gustaf Mannerheim, Suomen kuudes presidentti ja Suomen marsalkka, oli Katarina Ångermanin vanhempien jälkeläinen 11. polvessa.

Tarja Halonen, Suomen 11. presidentti, on Katarina Ångermanin vanhempien jälkeläinen 15. polvessa.

Alexander Stubb, Suomen 13. presidentti, on Katarina Ångermanin vanhempien jälkeläinen 14. polvessa.

Juha Sipilä, entinen pääministeri, on Katarina Ångermanin vanhempien jälkeläinen 14. polvessa.

Sanna Marin, entinen pääministeri, on Katarina Ångermanin vanhempien jälkeläinen 15. polvessa.

Viljami Kalliokoski, kansanedustaja ja ministeri, syntynyt Halsualla, oli Katarina Ångermanin vanhempien jälkeläinen 14. polvessa.

Thomas Björk, Uudenkaarlepyyn kaupunginjohtaja, on Katarina ja Henrik Westzynthiuksen jälkeläinen 13. polvessa.

Kristina Stenman, Pietarsaaren entinen kaupunginjohtaja, on Katarina Ångermanin vanhempien jälkeläinen 15. polvessa.

Metsäkauriin kaupungistuminen

Tiheät, vehreät ja kuusivaltaiset taajama-metsät ja puistot ovat metsäkauriille täydellisiä elinympäristöjä. Mutta ne tuovat mukanaan myös ongelmia, toteaa Mattias Kanckos.

Yksi Suomen eläimistön suurimmista ja näkyvimmistä viimevuotisista muutoksista on metsäkauriskannan kasvu ja lajin kaupungistuminen.

Metsäkauriin läsnäolo on helppo havaita, vaikkei olisi lainkaan kiinnostunut eläimistä tai luonnosta, sillä kauris on yksi Suomen päiväaktiivisimmista nisäkkäistä ja ruokailee mielellään avoimesti pelloilla myös valoisaan aikaan.

Metsäkauriskannan voimakas kasvu on tapahtunut vähitellen, kuten kaikki luonnossa. Nuoremmat sukupolvet eivät ehkä muista, että metsäkauris on suhteellisen uusi laji maamme eläimistössä. Itse asiassa kyseessä on maassamme täysin "uusi" laji, sillä Suomesta ei ole löydetty yhtäkään lajin fossiilia. Metsäkaurista on kuitenkin esiintynyt Ahvenanmaalla ja mahdollisesti myös Etelä-Suomessa 1500-, 1600- ja 1700-luvuilla, todennäköisesti jo silloin istutettuna.

Lajia on aina esiintynyt luonnostaan Ruotsissa, josta se vaeli spontaanisti Suomeen Tornion kautta 1950-luvulla, muodostaen pienen luonnonvaraisen kannan. Varsinainen kasvu alkoi kuitenkin vasta 1980-luvulla, kun metsäkauriita alettiin ihmisen toimesta siirtää ja istuttaa Ruotsista ja Ahvenanmaalta useille Etelä-Suomen ja Pohjanmaan paikkakunnille.

METSÄKAURIISTA ON tullut monien metsästäjien suosikkiriistaa, erityisesti nuorempien ja uusien metsästäjien keskuudessa. Metsästyskausi on hyvin pitkä ja metsästystä voi harjoittaa monella eri tavalla, joko koiran kanssa tai ilman.

Kun metsäkauriin pyyntilupa poistettiin vuonna 2005, monet ennustivat, että metsästäjät hävittäisivät lajin parissa vuodessa. Kävi kuitenkin juuri päinvastoin. Kun vastuu kauriskannan hoidosta annettiin paikallisille metsästäjille, kauriskanta alkoi kasvaa voimakkaasti.

Riistatutkimuksen mukaan Suomessa on tällä hetkellä lähes 100 000 metsäkaurista. Kanta on keskittynyt voimakkaasti Etelä-Suomeen ja Pohjanmaan rannikkoalueille.

Metsästäjät olivat pitkään ainoa kauriskannan rajoittaja, mutta susien, ahmojen ja ilvesten saalistuspaine on kasvanut kuluneen 2–3 vuoden aika-

na niin voimakkaasti, että kauriskanta on alkanut vähentyä laajoilla pelto- ja metsäalueilla.

Sen sijaan kannan määrä on kasvanut taajamissa räjähdysmäisesti, ja kaupunkialueilla kanta näyttää jatkavan kasvuaan rajoituksetta. Taajamametsissä kauriit välttävät sekä metsästäjät että toistaiseksi myös suurpedot.

Todellisuudessa tiheät, vehreät ja kuusivaltaiset taajamametsät ja puistot ovat metsäkauriille täydellisiä elinympäristöjä. Kun tähän yhdistetään se, että kauris löytää pihosta ja puistoista helposti ravintoa myös talvella, ymmärtää hyvin, miksi laji on siirtynyt kaupunkeihin.

Toisin kuin yleisesti luullaan, metsäkauris ei enää ole Pohjanmaalla riippuvainen metsästäjien mahdollisesta lisäruokinnasta selviytyäkseen. Sen sijaan oikeanlaisella talviruokinnalla voidaan parantaa kan-

Metsäkauriit kokoontuvat mielellään ruokintapaikoille, mutta nykyisin ne selviävät hyvin myös ilman lisäruokintaa.

Artikkelin kirjoittaja kaadetun metsäkaurisvasan kanssa. Metsäkaurisjahti tarjosi liikuntaa, jännitystä ja raitista ilmaa, mutta myös lähituotettua, ekologista, terveellistä ja eettisesti kestävää riistalihaa, joka ravitsi perhettä monen kuukauden ajan.

Mattias Kanckos

nan tuottavuutta runsaslumisina ja ankarina talvina.

Esimerkiksi ankarana talven koettelena naaras saattaa keväällä synnyttää vain yhden vasan, kun taas lisäruokittu naaras saattaa saada kaksi, kolme tai jopa neljä vasaa.

METSÄKAURIIN kaupungistuminen ei kuitenkaan ole ongelmatonta. Laji on aiheuttanut harmia esimerkiksi syömällä arvokkaita koristekasveja ja kukkia taajamien pihossa ja puutarhoissa.

Suurin ongelma tällä hetkellä on kuitenkin voimakkaasti kasvava liikenneonnettomuuksien määrä. Pedersören seudulla, jonka tunnen parhaiten, tapahtui vuonna 2024 yhteensä 69 metsäkauriskolaria, joista suurin osa sattui taajama-alueilla ja Pietarsaaren laitamilla.

Voimakas metsäkauriskanta lisää myös punkkien määrää. Ja kun kau-

riit loppuvat metsistä, saattavat pedot seurata niitä kaupunkeihin, mikä voi aiheuttaa uusia ongelmallisia kohtauksia ihmisten kanssa.

Ahvenanmaahan ja Ruotsiin verrattuna metsäkauristiheydet ovat Pohjanmaalla vielä melko matalia. On mielenkiintoista nähdä, jatkuuko metsäkauriin voittokulku, kuten monen muunkin suuren nisäkkään kohdalla Suomessa. Todennäköisesti maamme luonnon villiintyminen kiihtyy entisestään ja eläimistö jatkuu kaupungistumistaan.

MATTIAS KANCKOS

Luonnonvalinta

OLIN VUODEN 2024 lopussa yksi niistä metsästäjistä, jotka saivat poliisilta tehtäväksi lopettaa täysin nälkiintyneen ilvesten pennun kotikylässäni. Ilves oli oleskellut pihapiireissä muutaman päivän ajan ja tappanut kesykissan talon rappusilla keskellä päivää.

Tapaus oli niin harvinainen, että paikallislehti teki siitä uutisen, minkä seurauksena netin kommenttikenttä täyttyi tavanomaisesta viharetorikasta. "Asiantuntijakommenttien" mukaan meidän olisi tietysti pitänyt pyydystää ilves elävän, ruokkia ja hoitaa sitä ja lopulta päästää se takaisin luontoon.

Tämä olisi teoriassa ollut mahdollista, jos resursseja olisi ollut riittävästi. Lopputulos olisi kuitenkin ollut ilvesten pennulle sama. Nälkä on ilvesten keskuudessa todennäköisesti yleisin luonnollinen kuolinsyy. Ne yksilöt, jotka jäävät ilman ravintoa ja karsiutuvat populaatiosta, ovat juuri niitä, jotka ovat huonoimmin sopeutuneet elinympäristöönsä – kuten se yksilö, jonka lopetimme.

Pennun olisi vielä joulukuun lopulla pitänyt seurata emoaan ja oppia tältä metsästystaitoja, mutta koska naaras ei kyennyt hankkimaan tarpeeksi ravintoa, pentu jäi oman onnensa nojaan. Se ei siis ollut vielä tarpeeksi vanha tai sopeutunut selviytyäkseen yksin.

Ilvesten lopettaminen oli tapa nopeuttaa luonnonvalintaa sekä lyhentää eläimen kärsimystä ja estää sitä aiheuttamasta lisää vahinkoa ennen kuin se olisi lopulta kuollut nälkään.

KAIKKI SUOMALAISET oppivat peruskoulussa evoluutiosta ja luonnonvalinnasta, eikä juuri kukaan kyseenalaista niiden teoriaa. Mutta kun luonnonvalintaa tapahtuu luonnossa konkreettisesti, tunteet ottavat vallan ja kaikki opittu unohtuu.

Luonnonvalinta vaikuttaa nykyihmisen silmissä usein äärimmäisen julmalta ja armottomalta. Se on kuitenkin luonnollinen prosessi ja elintärkeä edellytys sille, että lajit voivat selviytyä ja sopeutua muuttuviin elinolosuhteisiin.

Toinen esimerkki on kettu, jolla on luonnollisissa populaatioissa – täysin ilman ihmisen vaikutusta – erittäin suuri lisääntymisaste, mutta myös erittäin korkea kuolleisuus. Ketunpoikasen mahdollisuus selviytyä yksivuotiaaksi voi olla niinkin alhainen kuin 20 prosenttia.

Toisin sanoen luonnollisissa olosuhteissa neljä viidestä ketunpoikasesta kuolee hitaasti ja usein tuskallisesti ensimmäisen elinvuotensa aikana nälkään, sairauksiin tai loistartuntoihin taikka joutuu petojen saaliiksi.

Luonnon tasapaino järkkyyisi valtavasti, jos myös heikot ja huonosti sopeutuneet yksilöt selviytyisivät, ihmisen avulla tai ilman. Pitkällä aikavälillä tämä voisi jopa suoraan uhata monien lajien olemassaoloa.

Eläinsuojelu on hyvä ja tärkeä asia, mutta sitä ei voida suoraan soveltaa villieläinpopulaatioihin sillä tavoin kuin monet nykyihmiset kuvittelevat.

MATTIAS KANCKOS

Mattias Kanckos työskentelee yrityksessään laaja-alaisesti. Luontopäätösten lomassa hän tekee luontokartoituksia, ympäristösuunnittelua, konsultointia ja pitää kurssia. Voit ehdottaa hänelle tulevien artikkelien aiheita sähköpostitse naturforetagare@gmail.com.

Vetelin Energian toimialueen johtokatuja alla tehdään tällä hetkellä raivaustöitä.

Raivauksesta ehkä tilapäisiä katkoksia

◆ VETELIN ENERGIA

Myös Vetelissä tehdään parhaillaan sähkölinjojen alla raivaustöitä. Työt saatetaan kevään aikana päätökseen Riukuahan, Lammasojan, Sillanpään, Kemoran ja Viisteen alueilla.

”Pääkatujen raivaamisen lisäksi poistamme puita, jotka voivat vahingoittaa linjoja. Puutavara jätetään maastoon maanomistajan käyttöön”, kertoo käyttöpäällikkö Markus Päivärinta.

Hän muistuttaa myös, että työ voi aiheuttaa lyhyitä sähkökatkoja. Mikäli maanomistaja haluaa säästää tiettyjä puita tai muuta kasvillisuutta, hänen tulee ottaa yhteyttä toimistoon.

Toinen kaikkia asiakkaita koskeva uutuuksia liittyy laskutukseen. Vetelin Energia on laajentanut yhteistyötään Cash-In-palveluntarjoajan kanssa, joka tammikuusta lähtien välittää myös yhtiön e-laskut. Samalla laskujen ulkoasua on uudistettu.

”Osa asiakkaista on ottanut yhteyttä varmistaakseen, että kaikki on kunnossa, mikä osoittaa, että ihmiset ovat tarkkaavaisia. Ainoa muutos asiakkaalle on se, että laskussa on nyt uusi tilinumero ja että maksut osoitetaan Cash-In Laskutukselle/Vetelin Energialle”, kertoo toimitusjohtaja Marko Niemonen.

Muutos on osa laajempaa hanketta, jonka tavoitteena on tehostaa laskutuksen, reskontran ja perinnän prosesseja.

Tervehdi uutta linja-asentajaamme!

◆ KRUUNUPYYN SÄHKÖLAITOS

Kruunupyyn Sähkölaitoksella on viime syksystä alkaen työskennellyt uusi linja-asentaja – pietarsaarelainen Albin Nylund. Hän on porukan nuorin, vasta 20-vuotias.

Miltä linja-asentajan työpäivä näyttää?

”Työtehtävät ovat todella vaihtelevia. Yhtenä päivänä puramme vanhoja käytöstä poistettuja johtoverkkoja, toisena kaivamme maahan uusia maa-kaapeleita. Pidän siitä, että saan tehdä erilaisia asioita.”

Tällä hetkellä Albin ja hänen kollegansa työskentelevät Kruunupyyn Talläsintien, missä he kaivavat maahan putkia keskijännitekaapelille uutta muuntaja-asemaa varten. Kunta saaneeraa tietä, ja sähkölaitos hyödyntää tilaisuuden samalla asentaa uusia putkia.

Albin Nylund on aina tiennyt haluavansa käytännönläheisen ammatin, mielellään sähköalalta. Hän on suorittanut sähkö- ja automaatioalan tutkinnon Optimassa, ja Kruunupyystä löytyi avoin työpaikka varusmiespalveluksen päätyttyä.

”Viihdyn täällä hyvin. Parasta työssäni on se, että saan olla ulkona koko päivän, eikä työ käy koskaan tylsäksi.”

Albin Nylund ja hänen kollegansa vetävät uutta keskijännitekaapelia Talläsintien varrelle Kruunupyssä.

Monica Wenman on Esse Elektro-Kraftin uusi talouspäällikkö.

Monica pitää silmällä taloutta

◆ ESSE ELEKTRO-KRAFT

Keväällä Esse Elektro-Kraftin talouspäällikön tuolissa tapahtuu vaihdos, kun Tarja Häll jää eläkkeelle ja häntä seuraa Monica Wenman. Monica on työskennellyt yhtiössä viime syksystä lähtien, joten numerot ja rutiinit alkavat olla hänelle tuttuja.

”Viihdyn työssäni pienemmässä yrityksessä, jossa talouspäällikön tehtäviin kuuluu monia eri osa-alueita, aina numeroiden ja kassavirran hallinnasta kirjanpidon ja HR-tehtävien hoitamiseen. Pidän siitä, että voin hallita kokonaisuutta.”

Monica työskenteli aiemmin vastaavissa tehtävissä Fresh Servantilla ja sitä ennen Meijeriosuuskunta Milkalla. Talouspuoli on siis hänelle tuttua, mutta toimiala on nyt uusi.

”Hauska yksityiskohta, jonka olen täällä huomannut, on se, että täällä puhutaan tosissaan säästä. Kun sähköyhtiön väki pohtii, kuinka paljon tuulee tai odotetaanko kesästä erityisen lämmintä, kyse ei olekaan tavallisesta jutustelusta, vaan sähkön hinnasta.”

Kun Monica ei ole töissä, hän viihtyy kuorolaulun tai puutarhatöiden parissa kotonaan Luodossa. Hän nauttii myös veneilystä ja merielämästä ja on äskettäin palannut rakkaan harrastuksensa pariin – palapelien rakentamiseen.

Lorenz pitää linjat vapaina

◆ UUDENKAARLEPPYYN VOIMALAITOS

Sähköturvallisuuden ja toiminnan kannalta on ratkaisevaa pitää linjat vapaina puista ja pensaista. Uudenskaarleppeyessä vastuu linjojen raivauksesta kuuluu metsäurakoitsija Lorenz Enströmille, joka huolehtii 20 kV sähkölinjoista, pienjänniteverkosta ja tievalaistuksesta. Tällä hetkellä hän työskentelee Monäsän ja Storsandin alueella yhdessä harjoittelija Anna Törnqvistin kanssa.

”Uudenskaarleppeyn Voimalaitoksen alueella on noin 750 km ilmalinjoja, ja koko alueen raivaamiseen kuluu viitisen vuotta. Tämä tarkoittaa, että yksittäiset linjat raivataan viiden vuoden välein. Itse asiassa tämä on jo toinen kerta, kun olen juuri täällä.”

Lorenz ja Anna työskentelevät raivaussahan, moottorisahan ja oksasahan kanssa. Viidessä vuodessa ehtii kasvaa paljon uutta vesakkoa. Kaikki koivikko ja pajukko poistetaan, kun taas hitaammin kasvavat havupuut säästetään seuraavaan kertaan. Lorenz on tarkka siitä, ettei riskejä oteta. Sähkölinjojen alla työskentely vaatii sähköturvallisuuskursin suorittamisen.

Mikä on parasta työssäsi?
”Saan olla ulkona luonnossa joka päivä. Maalis-huhtikuu on parasta aikaa, kun päivät pitenevät, kevätaurinko lämmittää, eikä vielä ole hyönteisiä.”
Keskustellessamme luonnosta merikotkia kiittää yhtäkkiä ylitsemme.
”Juuri tätä tarkoitan.”

Anna Törnqvist ja Lorenz Enström raivaavat vesakkoa sähkölinjojen alta Monäsissä.

Benjam Wärn on Herrforsin vesivoimapäällikkö ja Kaitforsin vesivoimalaitoksen kunnostushankkeen päällikkö.

Kaitforsin voimalaitos kunnostetaan

◆ HERRFORS

Kaitforsin vesivoimalaitos Alavetelissä kokee merkittävän kunnostuksen vuoden 2026 jälkipuoliskolla. Suunnittelutyö on täydessä vauhdissa, ja hankepäällikkö Benjam Wärn kertoo, että suuri osa komponenteista on jo hankittu.

”Kyseessä on perusteellinen läpikäynti. Kaikki automaatio uusitaan, ja sekä turbiini että generaattori kunnostetaan täysin. Myös 20 kV:n kytkinlaitos ja 110 kV:n kytkentätaso uusitaan. Samalla hyödynnämme tilaisuuden tehdä joitakin pintaremontteja itse kiinteistössä, muun muassa ikkunat vaihdetaan.”

Joihinkin pienempiin töihin on jo ryhdytty. Esimerkiksi patoaukko on saanut uudet teräsluukut.

”Patoaukkoa ei ole vielä koskaan käytetty, mutta poikkeukselliset virtaamat yleistyvät, mikä lisää tarvetta sen käyttöön.”

Kaitforsin vesivoimalaitos Perhonojella rakennettiin vuonna 1981, ja sen kuuden megawatin teho tekee siitä suurimman voimalan, jota Herrfors hallinnoi itsenäisesti. Viimeisin pienempi kunnostus tehtiin vuonna 2003, jolloin mm. ohjaushydrauliikka uusittiin.

”Tällä kertaa panostamme enemmän. Hankkeen kokonaisbudjetti on noin kahdeksan miljoonaa euroa, ja toivomme, että voimalaitos voi kunnostuksen jälkeen pyöriä vielä vähintään 50 vuotta lisää”, Wärn kertoo.

Tavoitteena on pysäyttää voimalaitoksen toiminta toukokuussa 2026 ja saada kaikki valmiiksi viimeistään vuoden loppuun mennessä.

Helikopterilla raivaus sujuu kuin tanssi

◆ HERRFORS VERKKO

Puiden raivaus alueverkon suurjännitejohtojen varrelta vaatii tarkkuutta. Johtoon täytyy pitää riittävä etäisyys samalla kun puiden latvoja ja ulkonevia oksia katkaistaan.

”Tämä sujuu kätevimmin helikopterilla. Raivasimme viime vuonna johtokatuja Mustasaaren Tuovilasta Jussilan kautta Uudenskaarleppeyn Sorvistiin”, kertoo alueverkkopäällikkö Johnny Haga.

Reunapuiden latvojen leikkaus tehdään noin 10–15 vuoden välein, ja tällä kertaa päätettiin tehdä yhteistyötä kantaverkkoyhtiö Fingridin kanssa, jonka johdot kulkevat samoja katuja pitkin. Käytännössä työ tapahtuu siten, että johtokatuja pitkin lentävästä helikopterista lasketaan kauko-ohjattu saha.

”On muutamia alueita, joilla helikopteri ei voi työskennellä, kuten turkistarhojen tai hevostallien lähellä, tai jos puut ovat liian suuria tai liian lähellä johtoa. Näissä tapauksissa puut kaadetaan perinteisellä tavalla.”

Alueverkkoon kuuluu yhteensä 410 km 110 kilovoltin voimajohtoja Vaasan–Kokkolan alueella ja Ylivieskassa. Kadut ovat noin 20 metriä leveitä, ja johdot kulkevat 12–14 metrin korkeudella. Näillä alueilla ei saa olla yli kahden metrin korkuista kasvillisuutta tai rakennelmia.

Johnny Hagan tärkeä viesti on, että kaikki voimajohtojen alla olevat rakennelmat ja tiejärjestelyt tulee hyväksyttävä Herrfors Verkolla.

Alueverkon reunapuiden raivaus sujuu kätevimmin helikopterilla.

TJ Ingvar Kulla

TJ Roger Holm

TJ Fredrik Näse

TJ Tony Eklund

TJ Marko Niemonen

Esse Elektro-Kraft

Toimittaa sähköä osaan Pedersöreä, Kauhavaa, Uttakaarleppeyttä (Markby) ja Kruunupyttä (Jeussen).
Asiakkaita: 3 700
Vuositoimitus: 50 GWh
Vaihde: 020 766 1900
Vikailmoitukset toimistoajan ulkopuolella: 766 2023
Asiakaspalvelu: 020 766 1912, 020 766 1911
Laskutus: 020 766 1912, Johanna Stubb
www.eekab.fi

Herrfors

Toimittaa sähköä Alavieskaan, Pietarsaareen, Luotoon, Maksamaalle, Oravaisiin, sekä osaan Pedersöreä, Teerijärveä, ja Ylivieskaa.
Asiakkaita: 32 000
Vuositoimitus: 610 GWh sähköä, 284 GWh lämpöä
Vaihde: Pietarsaari (06) 781 5300, Ylivieska (08) 411 0400
Vikailmoitukset toimistoajan ulkopuolella: Pietarsaari ja Luoto (06) 723 0079, Oravainen, Pedersöre ja Teerijärvi (06) 723 4521, Ylivieska sähkö (08) 426 350, kaukolämpö 044 781 5375
Laskutus: Pietarsaari (06) 781 5312, Ylivieska (08) 411 0401
www.herrfors.fi

Kruunupyyn Sähkölaitos

Toimittaa sähköä osaan Kruunupyttä, Pedersöreä ja Kokkolaa.
Asiakkaita: 3 220
Vuositoimitus: 45 GWh
Vaihde: 824 2200
Vikailmoitukset: 824 2200, 0400 126 005
Laskutus: 824 2200
www.kronobyvelver.fi

Uudenskaarleppeyn Voimalaitos

Toimittaa sähköä Uudenskaarleppeyn kaupungin alueelle.
Asiakkaita: 5 100
Vuositoimitus: 110 GWh
Vaihde: 785 6252
Vikailmoitukset: 722 0050
Vikailmoitukset toimistoajan ulkopuolella: 781 0632
Laskutus: 785 6252, 785 6251
www.nkab.fi

Vetelin Energia

Toimittaa sähköä Veteliin, lukuunottamatta Polson, Kivikankaan ja Nykäsen kyliä.
Asiakkaita: noin 2 300
Vuositoimitus: 28 GWh
Vaihde: (06) 866 3600
Vikailmoitukset: 0400 262 261
Laskutus: 040 661 7850
www.venergia.fi

MINUN ENERGIANI

kuvauksia henkilökohtaisista voimanlähteistä

”PARAS TAPA ladata akkuja on istua lattialle ja leikkiä lastenlasten, Vildan ja Ellenin, kanssa. Silloin täytyy olla täysin läsnä ja unohtaa kaikki muu. Rakennamme palapelejä, pelaamme pelejä, luemme sekä puenne ja riisumme Barbie-nukkeja. Tyttöjen lempikirja on Kultakutri ja kolme karhua, jonka ostin, kun oma poikamme oli pieni.

Työni luokanopettajana ja rehtorina tarjoaa arjessa paljon haasteita. Tiedotusvälineiden uutisoimat kehityssuunnat – nuorten yleinen pahoinvointi, huonompi fyysinen kunto, heikommat lukutaidot ja laskevat matematiikkatulokset – näkyvät myös selvästi meillä. Olen nähnyt suuren muutoksen Udes-

sakaarlepyyssä vietetyn 15 vuoden aikana.

Tasapainottelu opettajana on vaikeaa, sillä kyse on toisaalta uuden teknologian omaksumisesta, mutta samalla siitä, että saa lapset laskemaan laitteet käsistään. Tämä yhtälö ei ole aina niin yksinkertainen. Mutta tärkeintä työssäni ovat oppilaat, ja minua motivoi heidän kehityksensä seuraaminen – se hetki, kun he oppivat lukemaan tai ymmärtävät matematiikan laskutavan logiikan.

Neuvo, jonka haluaisin antaa tämän päivän vanhemmille, on näyttää esimerkkiä.

Näytä, että luet, että nautit ulkoilusta ja liikkumisesta. Ja yritän itse elää kuten opetan. Vietämme paljon aikaa ulkona lastenlasten kanssa, ja itse pidän erityisesti luonnossa vaeltamisesta ja oleskelemisesta. Toinen henkireikä, joka antaa minulle energiaa, on matkustaminen. Silloin pääsen myös rentoutumaan.”

HILKKA NORRGÅRD on suomenkielisen Metsäkulman koulun rehtori Uudessakaarlepyyssä. Hän asuu yhdessä miehensä Danin kanssa Oravaisissa, aivan Pensalan rajalla, mutta on alun perin kotoisin Pietarsaaresta. Perheeseen kuuluvat Ellenin ja Vildan lisäksi vielä neljä muuta lastenlasta.

Eva-Stina Kjellman